פרק ח א בן ולא לים. הקטן פטור שלא בא לכלל מצות. כתב הר"ב הלכך חייביה בתר הכי הוא. והכי קאמר קרא כי יהיה לאיש בן. הסמוך לגבורתו של איש וכו'. וכתבו התוספות וא"ת דלמא סגי שלפני גדלות. כדאשכחן במופלא הסמוך לאיש [במשנה ו' פ"ה דנדה] ומפרש ר"ת דהכא דרש. לאיש דמשמע לגון גבור כדכתיב (מלכים א' ב') והזקת והיית לאיש [מה שאין כן בנדרים דאיש מרוחק מיפליא דהכי כתיב (במדבר ו) איש או אשה כי יפליא] א) [ולא כתיב כי יפליא איש או אשה. כד"א (במות כ"א) וכי ימכור איש את בתו. א"נ דייק מדלא כתב והיית איש]. וא"ת א"כ למה לן במתניתין טעמא דבלא בא לכלל מצות וי"ל דהוה אמינא דמקודם הבאת שערות מתחיל זמן דסמוך לגבורתו של איש. ואפילו הוי יותר משלשה חדשים לא הוה חיים במה שבימי קטנות כיון דאינו ראוי לאוליד. דקרינן ביה בן ולא אב. ע"כ. ועיין מ"ש במשנה י"א פ"ו דנדה [ד"ה עד שיקוף]. [*והא דכתבו התוספות. ואפילו הוי יותר משלשה חדשים: (כלומר) [נ"ל משום] דלעו"ג שסגינו ועד שיקוף וכו'. אפילו הכי כי מלאו ליה שלשה חדשים משהביא שתי שערות אע"פ שלא שקיף אינו נעשה בן סורר ומורה. כדאתני דבי רבי ישמעאל בן ולא אב. ואמרי במערבא. בן ולא הראוי לקרותו אב. דראמר רבי כרוספדאי אמר רבי שבתי כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג' חדשים בלבד כלומר אע"פ שלא שקיף דהא אם בא על אשה משהביא שתי שערות. ונתעברה. ניכר הטובר בשלשה חדשים. וראוי לקרותו אב]: **ב** משיאבל טרטימר בשר מו'. כל אלו תנאים הנזכרים באכילה זו בפרקין. כתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות ממרים שהן כולן הלכה מפי הקבלה: טרטימר. כתב הר"ב חלי מנה. טרטימר זה לא יודע מהו. אלא שמתוך שכפל ר"י ביין כופל אף בבשר. ונמצא טרטימר חלי מנה. גמרא. ושם כתוב בתי"ו. אבל הערוך הביאו בערך מי"ת: אבל טבל מו'. עד שלא יפדו. נ"א ל"ג לה ומלאה פשיטא דל"ג דהא אינו נעשה בן] סורר ומורה עד שיאכל בשר ושתה יין. וכן לא הביאו הרמב"ם בפ"ז מהלכות ממרים ושאבנו הספרים ממסכת ברכות. שבת. עירובין. ופסחים. דהתם שפיר מיתסייה: אבל דבר שהוא מלוה. כתב הר"ב דרבנן. לאתויי תנחומי אבלים דאי מרישא ה"א חבורת מלוה הוינו כהנים מו' [*גמרא לאתויי מו'. ופירש"י דאי מרישא. מו'] ואי אמר דהא עבור החדש גמי לאו דאורייתא

פרק ח א בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות. והוא בן י"ג שנה ויום אחד. דמקמי הכי אין השערות סימן. אלא אומא: עד שיקוף זקן התחתון. פאי זקן דאמור רבנן. התחתון אמרו שיקוף הטבר סביבות הגיד: ולא העליון. זקן ממש: שנאמר בן ולא איש. משהקיף זקן התחתון איש הוא. ואע"ג דמקטטתו הוא קרוי בן לא מצינו להייבו מקמי שיביא שתי שערות דקטן פטור שלא בא לכלל המצות. הלכך חייביה בתר הכי הוא. והכי קאמר קרא. כי יהיה לאיש בן. בן הסמוך לגבורתו של איש בתחלת איבותו חייביה קרא. ומשהקיף זקן התחתון. איש גמור הוא: **ב** טרטימר. חצי מנה. והוא שיהיה הבשר בשיל ולא בשיל כדרך שהלסטים אוכלים: מן היין האיטלקי. שהוא משובח וממשיך בהריה. והוא דשתי ליה מזיג ולא מזיג: רבי יוסי אומר סי'. ואין הלכה כר"י: אבל בחבורת מצוה. בשטוחה של מצוה: אבל בעבור החדש. אע"ג דאין עולין לאותה שטוחה אלא בפת וקטנית בלבד. ואינו אסיק בשר ויין. הואיל ובמצוה קעסיק לא ממשיך: אבל מעשר שני בירושלים. כיון דכדרך מצותו הוא דכתיב במעשר שני (דברים י"ד) בבקר ובצאן וביין ובשכר. לא ממשיך: נבלות וטרפות שקצים ורמשים. דכתיב אינו שומע בקולנו. ולא זה שאפילו בקולו של מקום אינו שומע: דבר שהוא מצוה. דרבנן לאתויי תנחומי אבלים דאי מרישא

פרק ח א בן סורר ומורה. מאימתי נעשה בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות (א). ועד שיקוף זקן (ב). התחתון (ג) ולא העליון (ד). אלא שדברו חכמים בלשון נקיה (ה). שנאמר (דברים כ"א) כי יהיה לאיש בן. בן ולא בת. בן ולא איש (ו). הקטן פטור (ז) שלא בא לכלל מצות: **ב** מאימתי חייב. משיאכל טרטימר (ח) בשר (ט). וישתה חצי לוג (י) יין האיטלקי (יא). רבי יוסי אומר מנה בשר ולוג יין (יב). אבל בחבורת מצוה (יג). אבל בעבור החדש (יד) אבל מעשר שני בירושלים (טו). אבל נבלות וטרפות. שקצים ורמשים (טו). (אבל טבל (יז). ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו (יח). ומעשר שני והקדש שלא נפדו (יח). אבל דבר שהוא

פ"ח א מאימתי נעשה. בד"נ ובכי"מ ובמסכי"ר. הוא נעשה. ועד שיקוף. בד"נ ובמסכי"ר עד. [עי' בכנו"מ כיש מרכות בד"ה מלומתם ב'] ולא העליון. בד"נ ובכי"ק ובמסכי"ר אבל לא. בלשון נקיה. בכ"י קר' לשון. יהיה לאיש בן. בכי"מ..בן סורר ומורה. (בן) ולא בת. בד"נ ובכי"ק לא בת ולוכה. ולא איש. בד"נ ובכי"ק לא.. הקטן. במכב"ר קטן. לכלל מצות. בד"נ ובכי"מ ובמסכי"ר..המצות ובכ"ה בכי"ק (וסם בכלל). **ב** מאימתי חייב. במכב"ר דסום ווימ"מ ומאימתי..; בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ר מאימתי הוא חייב. טרטימר. במכב"ר תרטימר; במסכי"ר טרחימר. בגמ' סה טרטומר. האיטלקי. בכי"ק באיטלקי (?). אבל נבלות כו'. בכ"י קר' אבל טבל אבל נבלות כו' ורמשים אבל מעשר ראשון. הבבא (אבל טבל ומעשר ראשון כו' שלא נפדו). לי' לא בד"נ ובכי"ק ובמסכי"ר ועי' תי"ט שכתב שבשנות הובלה הנה ועי' בקול הרמ"ז ובש"ל שהדיקוה דמאי קאי על יין טבל ואבל הבונה גם שפה ע"ש.

ראשון לציון

פ"ח ב במשנה משיאבל טרטימר בשר עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה אבל שבל כו' וכן לא העתיק הרמב"ם כו' עי' יסל"מ:

תוספות חדשים

פ"ח ב בתוי"ט ד"ה אבל דבר כו' ואני תמה כו' וא"נ דאפי' מצוה דרבנן אינה דפא אין מעלין רק בפת וקטנית. ואי הוי מצוה. דאיכא להדרה בבשר ויין. אלא פירוש כיון דשוסק במצות שיבור חדש לא ממשיך ולכני דייק בגמ' גם הר"ב סוראל ובמצוה קעסיק כו' וכזה מיושב ג"כ דבגמרא מוקי מ"ש אבל בחבורת מצוה דבולה מריקון אפ"ה כיון דבמצוה עסיק לא ממשיך. אם כן כ"ש בעבור חדש שודאי כיה מצוה אלא קמ"ל אפילו הסטודה אינה בל מצוה רק שעוסק במצוה (מבוהרים"ח ז"מ"ל).

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ח א) אחר שיהיה בן י"ג שנה ויום א': ב) נראה לי דבלשון זה קבל מאבותיו, זקן שתם והשתא מפרש רבי דהיינו התחתון וכו': ג) הן השערות שסביב לערוה, דכשיקיף הזקן התחתון אף שהוא תוך שלשה חדשים מהבאת שתי שערות, פטור. והוא הדין בשהה שלשה חדשים אחר שהביא שתי שערות ולא הקיף עדיין הזקן, עכ"פ מדראויה אשה להתעבר ממנו אחר שהביא שתי שערות, ואחר שלשה חדשים כבר יוכר שיברה, להכי פטור, דכתיב בן ולא אב: ד) הזקן שבפניו בקצה הלחיים, דתחתון ממהר לבוא [נדה מ"ח ב']: ה) ואמרו להכי בדוב פעמים זקן שתם, או רלה לומר דלשערות הערוה לא היה ראוי לקרותו זקן, והכמים משום בלשון נקייה, קראו גם לזה זקן [ולפי דבריהו סל"ל פי' כ'. בל"ז ניחא]: ו) ומשהקיף זקן, איש הוא: ז) אף שהוא בכלל בן: ח) והוא משקל חמשים דינרין, שמשקלן ארבעת אלפים ומ"ת שעורות בינונית [ולפי מה שכתבתי בשם המעדני יו"ט [בברכות פ"ג סי' ל'] דקווינא הוא ל"ו שעורות, וא"כ דינר משקלו קווינא, נמצא כ' דינרים הם י"כ לאתה ותני]: ט) בשל ולא בשל כדרך שהלסטים הרעבתנים אוכלין: י) הוא ב' רביעיות, שהן כשיעור שלשה בילים: יא) יין משובח הבא מאיטאליען. [ונ"ל דבכותא נקט איטאלקי, דכ"ש בשאר יין משובח שבמדינתו, דמצוי לו, ואיכא עפי למיתם דאתי למסרן], ודוקא בשהאו מזוג ולא מזוג כדרך שהלסטין אותן, וגם דוקא שנגב מבל אביו מעות [כמ"ג], וקנה בשר ויין במדה זו, ואכל ושתה: יב) היינו הכפל משיעור הנ"ל: יג) בשעודת מצוה כחתונה ומילה וכדומה: יד) דזה גמי שעודת מצוה, וקא משמע לן דאף שלא נהגו לאכל בשעודתה רק פת וקטנית, והוא נתן המעות שנגב ואכל שם בעד המעות בשר, אפילו הכי פטור: טו) קא משמע לן אף בשאין באכילתו נוסף מצוה, רק מצותו שהמעשר לו דמיו יאכלו בירושלים, ואפילו על ידי אחרים, אפילו הכי מדאיכא עכ"פ שרך מצוה, לא אתא למסרך: טו) דכתיב אינו שומע בקולינו, ולא זה דאפילו בקולו של הקב"ה אינו שומע, ולא אתא למסרך: יז) נראה לי דר"ל שתם יין טבל, וכ"כ אינך ביין מיוחד, ושתייה בכלל אכילה [כשבועות דף כ"ב ב']: יח) עיין ברכות פ"ז:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מרישא ה"א חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלים קדשים או אכילת פסחים: ודבר שהוא עבירה. לאחויי תענית לגנוב שאיסורו מדברי סופרים: **ג** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו. אע"ג דשכיח ליה לגנוב משל אביו. הואיל ואכל ברשות אביו. מתפחד ומתבעת מאביו שמא ירגלו ולא ממשיך: גנב משל אחרים. לא שכיח ליה שיוכל בכל עת לגנוב משל אחרים. ולא ממשיך: עד שיגנוב משל אביו. דשכיח ליה לגנוב בכל עת: ויאכל ברשות אחרים. שאינו מתבעת שם מאביו דבכה"ג ודאי ממשיך: ומשל אמו. מנכסים שיש לה שאין לאביו רשות בהן. כגון שנתן לה אחר נכסים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן. ואין הלכה כר"י ברבי יהודה: **ד** ראויה לאביו. שוה ודומה לאביו. בקול. במראה. וקומה. דכתיב איננו שומע בקולנו מדלא כתיב בקולותינו ש"מ קול ל' לשניהם ומדקול בעינן שוים. מראה וקומה נמי בעינן שוים. ואין הלכה כרבי יהודה: גידם. יהו קטועה: בננו זה. משמע שמראין אותו: חרשים. אם אמר להם איני מקבל מכם. אינם שומעים אותו ואע"פ שרואים אה"כ שאינו מקיים מצותן. מ"מ התורה אמרה איננו שומע בקולנו דמשמע דבשעת הקול קאמרי דלא שמע. ששמעוהו שאמר איני מקבל מכם: ומתרין בו בפני ג'. ה"ק ומתרין בו בפני ג' שלא ירגיל. ואם לא שמע מלקין אותו בב"ד של ג' כדתנן בפ"ק. מכות בג'. דויסרו אותו האמור בבן סורר ומורה מלקות הוא. כתיב הכא (דברים כ"א) בן סורר ומורה וכתיב התם (שם כ"ח) ויסר אם בן הכות הרשע: זה מתרין. כתב הר"ב בפני שנים. גמרא. ופירש"י דבעינן עדים שהוכיחו ועבר שאין אביו ואמו נאמנים עליו להרגו דכתיב (דברים י"ז) ע"פ שנים עדים יומת המת. וכתב עוד בפירוש המשנה וז"ל מתרין בו לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקין אלא בהתראה דהא התראת עדים בעי [כלומר וכאן אביו ואמו מתרין בו משמע] ועוד זו ספק התראה אם עובר הוא אם

*) הלי „ואמרו" קאי ברמב"ם אלמעה „ואמרו ומתרין בו וכו'" וזה דרכו של הרמב"ם בפירושו להקדים למאמרי המשנה מלת ואמרו (כילאו: תוספות ראש לפי ראיתים בשלם).

מצוה יט). ודבר שהוא עבירה כ). אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין. שנאמר (דברים כ"א) זולל וסובא. ואף על פי שאין ראיה לדבר. זכר לדבר שנאמר (משלי כ"ג) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו כא): **ג** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו כב). משל אחרים ואכל ברשות אחרים כג). משל אחרים ואכל ברשות אביו כד). אינו נעשה בן סורר ומורה. עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים כה). רבי יוסי בר רבי יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו כו): **ד** היה אביו רוצה ואמו אינו רוצה. אביו אינו רוצה ואמו רוצה. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצים כז). רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו כח). אינו נעשה בן סורר ומורה. היה אחד מהם גידם כט). או חגר. או אלם. או סומא. או חרש. אינו נעשה בן סורר ומורה. שנאמר (דברים כ"א) ותפשו בו אביו ואמו. ולא גדמין. והוציאו אותו. ולא חגרין. ואמרו. ולא אלמין. בננו זה ל). ולא סומין. איננו שומע בקולנו לא). ולא חרשין לב). מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו לג). חזר וקלקל. נדון בעשרים ושלשה לד). ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים לה). שנאמר (דברים כ"א) דאוריתא דלא מליגו לסעודה זו שנלטווינו עליה בתורה. וג"ע: אכל כל מאכל כו' לאחויי דבילה קעילית. שתה כל משקה כו' [לאחויי] דבש וחלב דחניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב. ונכנס למקדש חייב [משום יין ושכר אל תשת (ויקרא י) ובכהן עסקינן]. גמרא: ואף על פי שאין ראיה לדבר. דדלמא ממאכל אחרינא נמי קרי ליה זולל. ומיהו שלמה אסא אזהריה דממשיך טפי. זכר לדבר דבכשר מקרי זולל ובין מקרי סובא. רש"י: **ג** ומשל אמו. לשון הר ב כגון שנתן לה אחר כו'. על מנת שאין לבעלה רשות בהן. גמרא. ועיין מ"ש במ"ע פ"ז דעירובין. ובמ"ח פ' בתרא דנדרי: **ד** עד שיהו שניהם רוצים. שנאמר ותפשו בו אביו ואמו. הרמב"ם סוף הלכות ממרים: רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו רוצה לאביו. פירש הר"ב שוה ודומה לאביו כו' דכתיב איננו שומע בקולנו. גמרא. ומ"ש מדלא כתיב בקולותינו או בקולינו ביו"ד. רש"י. ומ"ש הר"ב ומדקול בעינן שוים. מראה וקומה נמי בעינן שוים. גמרא. וג"ל לפי שכן אתה מוצא בשנים שהשוה אותן הכתוב בדברים והלריכום ג"כ שיהו שוים במראה וקומה. והן שני שעירי יום הכפורים. דתנן בריש פ"ו דיומא. ושל דבפירוש הרמב"ם כתוב ר"ל שהיה דומה במראה ובקומה. לפי שנאמר אביו ואמו *) ואמרו. ע"כ. מראה בעינן דלשון קרא הוא. ואסיפא דקרא דואמרו סמיך דכתיב ביה איננו שומע בקולנו וכדדרשינן בגמרא כמ"ש הר"ב: חרשים. כתב הר"ב התורה אמרה איננו שומע בקולנו. דמשמע דבשעת הקול וכו'. וז"ל רש"י ואיכא להפוכי לזכותא ולמדרש דבשעת הקול וכו': זה

מצוה יט). ודבר שהוא עבירה כ). אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין. שנאמר (דברים כ"א) זולל וסובא. ואף על פי שאין ראיה לדבר. זכר לדבר שנאמר (משלי כ"ג) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו כא): **ג** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו כב). משל אחרים ואכל ברשות אחרים כג). משל אחרים ואכל ברשות אביו כד). אינו נעשה בן סורר ומורה. עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים כה). רבי יוסי בר רבי יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו כו): **ד** היה אביו רוצה ואמו אינו רוצה. אביו אינו רוצה ואמו רוצה. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצים כז). רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו כח). אינו נעשה בן סורר ומורה. היה אחד מהם גידם כט). או חגר. או אלם. או סומא. או חרש. אינו נעשה בן סורר ומורה. שנאמר (דברים כ"א) ותפשו בו אביו ואמו. ולא גדמין. והוציאו אותו. ולא חגרין. ואמרו. ולא אלמין. בננו זה ל). ולא סומין. איננו שומע בקולנו לא). ולא חרשין לב). מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו לג). חזר וקלקל. נדון בעשרים ושלשה לד). ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים לה). שנאמר (דברים כ"א)

יבין תפארת ישראל יבין

יט) אפילו מצוה דרבנן, כבתנחומי אבלים, דלא מרישא פד"א דוקא אכילת פסח או קדשים, דמצות אכילתן מדאורייתא, ואף דסעודת עיבור חודש נמי מדרבנן, על כל פנים המצוה נופא דאוריתא, קא משמע לן תנחומי אבלים דהמצוה נופא דרבנן: כ) לאחויי תענית לגבו: בא) וגם שלא יהיה איסור, מוכח מסם, דמסתמא שלמה רק מסיתר הזהיר דאג"כ בלי זולל אסור, וגם שלא יהיה מצוה מוכח מסם דמצוה לא נקרא זולל, ואינו ראיה גמורה, דדלמא בכל מאכל נקרא זולל, ושלמה מהממשיך טפי הזהיר: כב) דאז מתפחד שלא ירגלו אביו ולא ממשיך: כג) דשל אחרים לא שכיח ליה, ולא ממשיך [ולעיל דאלעזרין לאתוי תכורת מצוה ושיבור חודש, ע"כ מיירי שעשה אביו

שסעודה, וגנב מסם ואכל, או שנתן שם המעות שגנב, ואכל שם]: כד) דשכיח ליה: כה) שאינו מתבהל: כו) רצה לומר מנכסים שנתן אחד לאמו על מנת שאין לאביו רשות בהן: כז) שנאמר ותפשו בו אביו ואמו: כח) שאינה שוה לו בקול ומראה וקומה. [וג"ל דלא שייכי שוין ממש בקול, דאם כן איילונית היא, [כיבמות דף פ' ע"כ]. אלא לאפוקי ג' קולו תלש ואחד חזק, וכ"כ בשאר כג' דברים, מיירי שם לפי דמיון מה]: כט) ידו קטועה: ל) משמע שמראין אותו בתנאים: לא) דמשמע בשעת הקול יודעים שאינו שומע בקולם: לב) דאם אמר להם אז איני רואה, לא שמעו כן מפיו: לג) ה"ק מתרין בו בפני שנים שלא ירגיל כן, ואם אחר כך אף על פי כן עבר, ילקוהו בפני שלשה: לד) בסקילה: לה) שלקוהו

לעיל

אכל בחבורת מצוה. מיי' שם פ"ג הט: אכל כל מאכל כו'. מיי' שם ה"ג: **ג** גנב משל אביו. כ"מ ע"מ פ"ל יומנמי סנהדרין פ"ח ה"מ מיי' פ"ז מה' ממרים ה"ב: **ד** היה אביו רוצה כו'. ע"מ ע"מ יומנמי סנהדרין פ"ח ה"ו מיי' פ"ז מה' ממרים פ"ו: ר' יהודה אומר. פסני מנא פסקא כ"ם: היה אחד מהם גידם כו'. ה"ה ע"ב מיי' פ"ז מה' ממרים ה"ו: בתרין בו בפני שלשה כו' ואינו נסקל כו'. מיי' שם ה"ו:

שנויי נוסחאות

זכר לדבר, שנאמר). בד"ל ובכי"ק ובמעכ"ל ליתא. **ג** גנב משל אביו כו'. בכי"פ גנב ברשות אביו אבל ברשות אביו גנב ברשות אחרים אבל ברשות אחרים כו'. ולכון מסופק הוא (ד"ס). **ד** אביו אינו רוצה ואמו רוצה. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמעכ"ל בסדר אמו רוצה ואביו אינו רוצה. (עד שיהו שניהם רוצים). בכי"ק ליתא. רבי יהודה אומר. בכי"פ ר' יוסי בר' יהודה. ותפשו בו(אביו ואמו). בד"ל ובכי"ק ובמעכ"ל ליתא; בכי"מ ותפשו בו וגו' ותפשו בו ולא גידמין. ולא גדמין. בכי"ק בכל המקום לא.. ואמרו ולא אלמין. בד"ל ואמרו לו ולא.. ובכולם הוא.

ראשון לציון

שם סד"ח אכל דבר שהוא מצוה כו' דלא מליגו לסעודה זו שנלטווינו עליה בתורה וע"ש. ומהרש"א בסוד על זה יסוב דחוק קצת ע"ש:

תוספות רע"ק

פ"ח ד[אות כא]הרע"ב ד"ה ומתרין. דויסרו אותו. והאזהרה נפקא לן מקרא דלא תאכלו על הדם כדאיתא בסנהדרין דס"ג ע"א. והא דצריכי לדרשי דויסרו אותו. י"ל דלא נימא דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין עליו. וגם י"ל דאין לוקים דחלאו הוא לאו שבכללות כדאמרינן בסנהדרין שם על אינך דנפקא מהאי קרא דל"ת על הדם דאין לוקין מ ש ו ם דהוי לאו שבכללות. ובתוס' שם חקשו דמה צורך לטעם זה הא הלאו הוי שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לסורר ומורה. ותמיה לי על תמיהתם הא בבן סורר עצמו לוקה על לאו זה מקרא דויסרו. ובתוס' שם הקשו באמת דנילף בבל התורה דלקי אלאו שניתן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לאו שלא מיד בפניכם הוא עובר אלא בסתר ולאחר זמן הוא עושה אלא מוכיחין אותו דבעינן ויסרו אותו אלא ירגיל. ואם לא שמע מלקין וכו'. ע"כ. אבל הרמב"ם כתב בסוף הלכות ממרים וז"ל מביאין אותו וכו' לב"ד של שלשה וכו' ומביאין בני עדים שנגב וכו' ואכל וכו' אחר התראה. ע"כ: זה זהו שלקה בפניכם. כתב הר"ב ואע"ג דבעי ליה זה ולא קומין וכו'. לכתוב בגנו הוא. פירש"י. ומשמע הוא שלקה בפניכם. ע"כ. מאי בגנו זה ס"מ תרתי. גמרא. ואם לא קביא דדלמא לזה ולא קומין לחוד אתא. דלעולם לא מפקינן קרא ממשמעותיה. דמשמע שמעמידין אותו לפני ב"ד ואומרים שזהו שלקה בפניכם. אלא מדהוה מצי למכתב הוא והוה נמי משמע הכי. וכתב זה. ס"מ אף למעוטי קומין נמי אתא: ה בן סורר ומורה נדון על שם סופו וכו'. תניא ר"י הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר. ובאה חלי לוג יין היטלקי אמרה תורה יצא לב"ד ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו וכו'. גמרא. ועמ"ש במשנה ה' פ"י: שקט וכו' לצדיקים הנאה להם וכו'. שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות רש"י. כלומר ולא שיהו שקטים נס מטרדת תורה ומצות: ן הבא במחתרת נדון ע"ש סופו. גמרא. אמר רבא מ"ע דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואמר אם יעמוד וכו'. ועמ"ש במשנה ה' פ"י. וא"ת א"כ למה מחתרת אפילו הכא אלא פ"י מחתרת נמי הא איתנהו בריותות בגמרא [דף ע"ב ע"ב] ולרמב"ם בפירושו וכן בחבורו פ"ע מה' גניבה תרוייהו ס"ל דמחתרת לאו דוקא וס"ה לבא דרך גנו אלא שמפני ברוב גנבים מצוים במחתרת דבר הכתוב בהוה ולרש"י אדא מגייהו סברא דאין ה"ל דחזקא מחתרת. דאין דעתה [ומסר נפשה] לחתור. אדעתא דלהרוג בא ואמרה התורה הפסד והרגו. אבל נכנס [*לאגרו וגנו דרך הפתח] לריך סתראה שיעמוד כנגדו על ממונו. וזה יקבל הסתראה שע"מ כן בא שאם יעמוד כנגדו שיהרגנו: אם יש לו דמים. כאי הוא חשוב. ולאיתה היא אם יהרגנו בעל הבית. רש"י בפירוש החומש: אם אין לו דמים פטור. כתב הר"ב [*שכיון שהוא מתחייב בנפשו פטור וכו'] ואף על פי שאינו. פטור מן התשלומין דקיימא לן חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון בעת המיתה אף על פי שאין נהרגין. רש"י. וכתב"ג בגמרא דף ע"ג דהמותר להגיל בנפשו פטור מתשלומין מהאי טעמא דאין אדם מת ומשלם. ואי קשיא דברפ"ג דכתובות פירש הר"ב והרמב"ם גם בחבורו פ"ק מהלכות נערה דחייבי מיתות ב"ד הן דפטירי מתשלומין. וכן לשון רש"י שם דף י'. לא קשיא ולא מידי דלא אתא אלא לאפוקי כרת דבידי שמים דלא פטירי. אבל כל שנימות על ידי אדם

בגנו זה. זהו שלקה בפניכם(לי). ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור(לא). ואם משנגמר דינו ברח. ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב(לח): ה בן סורר ומורה נדון על שם סופו(לט). ימות זכאי. ואל ימות חייב. שמיתתן של רשעים. הנאה להן(מ). והנאה לעולם(מא). ולצדיקים רע להן(מב). ורע לעולם(מג). יין ושינה לרשעים הנאה להם(מד) והנאה לעולם(מה). ולצדיקים רע להן(מב). ורע לעולם(מג). פיזור לרשעים. הנאה להן. והנאה לעולם(מו). ולצדיקים. רע להן ורע לעולם. כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם. ולצדיקים. הנאה להן. והנאה לעולם. שקט לרשעים רע להן. ורע לעולם. ולצדיקים. הנאה להן. והנאה לעולם(מז): ן הבא במחתרת(מח). נדון על שם סופו(מט). היה בא במחתרת. יושבר את החבית. אם יש לו דמים(נ) חייב(נא). אם אין לו דמים(נב) על הכן. שבידוע שרחמי האב על הכן לפיכך אין הכן רשאי להרגו. ואם שבר האב החבית חייב לשלם: אין לו דמים פטור. ושאר כל אדם הבא במחתרת שאם הרגו בעל הבית אין לו דמים. אם שבר את החבית פטור מלשלם שכיון שהוא מתחייב בנפשו

זה הוא שלקה בפניכם. ואע"ג דמיבעי ליה זה ולא קומין אם איתא דלהך מלתא לחוד אתא לזה הוא שלקה בפניכם לכתוב בגנו הוא. מאי בגנו זה ס"מעתה מינה תרתי: ואח"ב הקיף זקן התחתון פטור. כיון דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא: ואם משנגמר דינו ברח. הוי כגברא קטילא וחייב אפי' לאחר כמה שנים: ה נדון על שם סופו. סוף שמלה ממון אביו ומבקש מה שהרגל בו ואינו מולא ויושב בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: הנאה להן. שאין מוסיפין לחטוא: והנאה לעולם. שקטה כל העולם: רע להם. שהיו מוסיפים זכות: ורע לעולם. שהיו מגיעים על דורן ומוכיחין את הדור: יין ושינה לרשעים. כל זמן שמותים ושנים. אין חוטאין ואין מריעין לבריות: לצדיקים רע להם. שאינם עוסקין בתורה: ורע לעולם. שכשהן מתבטלים פורענות באה לעולם: פיזור. שהן נפרדים זה מזה ואין יכולים להועץ ולסייע זה את זה: ן הבא במחתרת. שאמרה תורה יהרג: נדון על שם סופו. שסופו להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו להגיל את שלו: אם יש לו דמים חייב. כגון האב הבא במחתרת

בנפשו

פ"ע מה' גניבה תרוייהו ס"ל דמחתרת לאו דוקא וס"ה לבא דרך גנו אלא שמפני ברוב גנבים מצוים במחתרת דבר הכתוב בהוה ולרש"י אדא מגייהו סברא דאין ה"ל דחזקא מחתרת. דמחתרת זו היא התראתו. דאין דעתה [ומסר נפשה] לחתור. אדעתא דלהרוג בא ואמרה התורה הפסד והרגו. אבל נכנס [*לאגרו וגנו דרך הפתח] לריך סתראה שיעמוד כנגדו על ממונו. וזה יקבל הסתראה שע"מ כן בא שאם יעמוד כנגדו שיהרגנו: אם יש לו דמים. כאי הוא חשוב. ולאיתה היא אם יהרגנו בעל הבית. רש"י בפירוש החומש: אם אין לו דמים פטור: כתב הר"ב [*שכיון שהוא מתחייב בנפשו פטור וכו'] ואף על פי שאינו. פטור מן התשלומין דקיימא לן חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון בעת המיתה אף על פי שאין נהרגין. רש"י. וכתב"ג בגמרא דף ע"ג דהמותר להגיל בנפשו פטור מתשלומין מהאי טעמא דאין אדם מת ומשלם. ואי קשיא דברפ"ג דכתובות פירש הר"ב והרמב"ם גם בחבורו פ"ק מהלכות נערה דחייבי מיתות ב"ד הן דפטירי מתשלומין. וכן לשון רש"י שם דף י'. לא קשיא ולא מידי דלא אתא אלא לאפוקי כרת דבידי שמים דלא פטירי. אבל כל שנימות על ידי אדם

ברח עד שלא נגמר דינו. פ"ל ע"ב מ"ר ע"ן פ"ו ממלים ה"ם: ואם משנגמר דינו ברח. יגיאלמי כתוסף פ"ל ה"ד: ה בן סורר ומורה נידון ע"ש סופו. ע"ל פ"ב פ"ח ע"ב פגרי קלא פיסקא ל"ח: כנוס לרשעים. נמל"ר פפ"ו פנחומא בהעלותך פ"ח: ן הבא במחתרת כו'. ע"ב ע"ל מ"ר ע"ע מה' גנינה ה"ע ממ"ב לאין ק"ב פוס"ע ח"ע פימן מכ"ה פ"ל בגב"ה: היה בא במחתרת. מ"ר פס פ' י"ג:

שנויי נוסחאות

בפניכם. בכי"ק לפניכם. ה נדון. בכי"ק יידון. על שם סופו. בכי"ק ובכ"מ לשם סופו. ימות זכאי. במכי"ל אמרה תורה ימות זכאי. ולצדיקים. במכי"ל והצדיקים; בכי"מ ובכי"ם וקו' ושל צדיקים. (יין ושינה לרשעים כו' ורע לעולם). בכא זו ליתא בכי"מ (ובגליון ליתא בסדר זה יין ושינה לצדיקים כו' לרשעים יפה להם ויפה לעולם) וכן ליתא במנוסת סמלאור סי' י"ג. בכי"ם הסדר שקט. פיזור. כינוס וסולמו הוא כנון יוסר ועי' בדבור הסמוך. (כנוס לרשעים כו' שקט לו' והנאה לעולם). כ' בנות ה"ל ליתא בכי"מ (ובגליון ליתא) רק הבכא דשקט זו הלשון שקט לרשעים כו' לצדיקים נאה להם ונאה לעולם) ועי' רפ"ו במס' ובגמ'. ן נדון. בד"ג ובכי"ק ידון. על (שם) סופו. בד"ג ליתא; בכי"ק ובכי"מ לשם סופו. (אם) אין לו. בד"ג ובכי"ק ובמנוסת ליתא.

תוספות רע"ק

שניתן לאחרת מיתה היכא דלא יבא לידי מיתה. וזה קושיא מבעי שעמא בטה דלא למידין בעלמא מינה אבל עכ"פ בהך לאו ממש דבן סורר ומורה דלוקים עליה איך נימא דבשארי דברים דנפקא ג"כ מהך לאו לא ללקי משום דצריך לאוהרת מיתת בית דין וצלפ"ג. ובעיקר קושייתם הנ"ל דנימא בכה"ת כולה בלאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד דלוקים חיבא דלא יבא לידי מיתה. לא ידעתי הא בלא"ה מצינו בן בלאו דלא תענה ברעך ע"ש דלוקים בעדות סמון ובעדות דבן גרושה אף דיניתן לאוהרת מיתת ב"ד וכמ"ש תוס' בשבת דף קנ"ד ושם לא הקשו מינה דיליף בכה"ת

יכין תפארת ישראל יכין

לו) לעיל דממעט סומין, דרים מדלא כתיב בגינו סורר, וסכא דרים מדלא כתיב בגינו הוא סורר: לו) דלמתני נוסיה, והרי לו עביד הסתא פטור היה: לח) דכבר נגרא קטילא הוא: לט) דכשיכלה הון אביו ילסטם הבריות: מ) שימצאו מלחמות: מא) שתשקוט הארץ מהלעבר שיעברו לבריות, וממה שיעבדו עבורם: מב) שמצאו מלחמות זכיות: מג) שמטיבין לדורם בגופם ובממונם ובחכמתן, אבל גם מגיעים עליה מענשי שמים בלדקתם: מד) דכשמתים ישמים, ומצאו מלחמות: מה) דכשישתו ויישנו יכוח העולם: מו) דעל ידי שנתפזרו נתשפרסר כחם מלהרע יחד: מו) שעל ידי זה יהיה להם פנאי להרבות בעסק התורה ובמצות ולהיטיב לבריות: מח) שאמרה תורה שיהרג אותו כל מי שירצה, ואפילו בשבת, ובכל מיתה שיכול: מט) שיש לחשוב שכשיעמוד בעל הבית כנגדו, סופו שיהרגו, ולרמב"ם [פ"ע מגניבה] מחתרת לאו דוקא, רק כל הבא לרשות חבירו לגנוב, בכל מקום שהבעל הבית מצוי שם, מותר להרגו, ולרש"י חזקא מחתרת, מדעתה לחתור, וזולתי להרוג בא לכל מי שיעמוד כנגדו: נ) ר"ל כל שכשהרגו בעל הבית יש לו דמים וחייב מיתה עליו, דהיינו שיהוא לו שלא יהרגנו הנגב, כגון שאות לאוהבו כנפשו [ודלא כר"ב דדוקא אב וכן, ולאחב"ד אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דגם בכא כיום שנאמרה השמש עליו, ולא אדם לפעלו ואין שנעל שבית מלוי בביתו, וגם אין שנגב אז כא לשמות זמן מהוגש, אלא לאוקמי ולומר, זה לא להרוג כא, והשובנו חייב מיתה]: נא) לשלם הכלים שסיבר: נב) שאין ברור שלא יהרגנו, דאז אם הרגו בעה"ב פטור

סיגה ואדרבא אפשר לומר דסורר ומורה ועדות הוי שני כתובים: ן [אות כב] במשנה ושבר את החבית. דעת רש"י והרו"ה דאף אם נטל הכלים ושברן אחר שיצא מחתרת פטור ואינו חייב רק בשהם בעין בשעה שתובעם זה. אבל דעת הרמב"ן דוקא בשברם בעודו במחתרת אבל שברן אחר שיצא חייב:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בנפשו. פטור מן התשלומין. שאין אדם מת ומשלם: ז ואלו שמצילין אותן בנפשן. שמצילין אותן מן העבירה בנפשן. שיתן רשות לכל אדם להרגם כדי להצילן מן העבירה: הרודף אחר חבירו להרגו. דלכתי' אלא נערה מאורסה (דברי' כ"ב) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש. כן הדבר הזה. מקיש רודף לנערה מאורסה. מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רודף ניתן להצילו בנפשו. ונערה מאורסה נפקא לן מקרא דכתיב (שם) לעקה הנער' המאורסה ואין מושיע לה. הא יש מושיע לה חייב להושיעה בכל דבר שיכול להצילה: ואחר הזכור. נפקא לן דאמר קרא (שם) ולנערה לא תעשה דבר. נער כתיב חסר ה"א זה זכר. וס"ה לכל חייבי כריתות ומיתות ב"ד שבעריות שמצילין אותן בנפשן. דכתיב (שם) חטא מות אנו חייבי כריתות. מות. אלו חייבי מיתות ב"ד: אבל הרודף אחר הבהמה. אע"פ שדומה לעריות: והמחלל את השבת. והעובד ע"ז. אף על פי שאינם כופרים בעיקר: אין מצילין אותם בנפשן. וכ"ש שאר חייבי כריתות ומיתות בית דין שאין של עריות שאין מצילין אותם בנפשם. ואין מותר להרגן כלל עד שיעברו עבירה בעדים ויהיו חייבים מיתה בבית דין:

פטור נג) : ז ואלו הן שמצילין אותן נד) בנפשן נה). הרודף אחר חבירו להרגו. אחר הזכור. ואחר הנערה המאורסה נו). אבל הרודף אחר בהמה נז). והמחלל את השבת. והעובד ע"ז נח). אין מצילין אותן בנפשן נט):

ולנער וגו' כתיב חסר ה"א ונדרש מקרא ומסורת רש"י. והכא ליכא למימר דמש"ה כתיב נער דאפילו קטנה משמע כמ"ש במשנה ח' פ"ג דכתובות. דע"כ הכא לאו בקטנה אירי אלא בבת עונשין. תוספות. ומ"ש הר"ב וה"ה לכל חייבי כריתות ומיתות ב"ד שבעריות. דלא ניתן להציל בנפשם אלא מדבר שהוא ערוה. ויש בה קלון ופגם לגרדף רש"י. דומיא דנערה המאורסה. ומ"ש הר"ב דכתיב חטא מות וכו'. ואי כתב רחמנא חטא ה"א אפילו חייבי לאוין כתב רחמנא מות. ואי כתב רחמנא מות. ה"א חייבי מיתות ב"ד אין חייבי כריתות לא. כתב רחמנא חטא. ולכתוב רחמנא חטא מות. ולא לכתוב נער נערה [שהרי הן בכלל] אין ה"נ ואלא נער נערה אחד למעוטי ע"ז [וה"ה שבת. תוספות] [ד"ה אחד] ואחד למעוטי בהמה. גמרא:

*) כתוי"ט ד"ה כשממית.

יכין תפארת ישראל יכין

פטור: נג) דמדחייב מיתה באותה שעה, פטור מתשלומין, ואף שמילא אחר כך, עכ"פ הרי גם חייבי מיתות שונגין פטורין מתשלומין אף דפטורים ממיתה, משום דעכ"פ המעשה בת מיתה היא, אם כן הכי נמי הכא, ורק בחייבי כריתות לו בחייבי מלקות יש חילוק, דכשהתרו בו, לוקה ואינו משלם, וכשלא התרו בו, משלם ואינו לוקה [רמב"ם רפ"ג מנזיקין]: נד) מהעבירה: נה) ר"ל שמותר לכל להרגן כדי שיגלו מלמעוטא, אבל צריך התראה, רק דאף על גב דכל חייבי מיתות אין התראה מועלת עד שיאמר בפירוש על מנה קן, על כל פנים בהך סני בשישתוק או שיאמר יודע אני, ואם אף על פי כן עושה מותר להרגו, ואפילו אחוטא הוא קטן. מיהו ביכול להצילו באחר מאבריו והרגו, חייב הרוצח מיתה בידי שמים [רמב"ם פ"א מרוצח]. *)וגרלה לי דה"ה בעשה כן לבת במחתרת: נו) שרוצה לבעלה ואפילו מהרצה לבר, והוא הדין כל העריות שהן חייבי כריתות או מיתה בית דין, אבל עריות חייבי לאוין, אין מצילין אותן בנפשן, רק נקט נערה מאורסה משום דמנה יצפינן לכולה מדכתיב נבה ואין מושיע לה, הא בית, מושיעה בכל מה שיכול [ש"ם]: נז) לרבעה דעכ"פ אין קלון להגרדף: נח) הוא הדין כל חייבי כריתות ומיתות ב"ד שאינן מעריות: נט) דמעטינהו קרא:

*) עי' בכס"י דף נ"ז ע"א ע"ש.

לעבירה אחרת אפילו לעבור ע"ז פעם אחת אין מחללין עליה שבת. ולפי הנ"ל נראה להלק בזה דאם רוצים לאנסה לעבירה באיסור ערוות כגון שהיא אשת איש ורוצים לאנסה לבעול וכיוצא בענין ערוות אף בשביל פעם אחת מחללין שבת בברי להצילה מקו"ח הנ"ל. ולפי"ז יש לדון גם במ"ש המנ"א דאפילו לעבור ע"ז פעם אחת אין מחללין דהא בסוגיין (ע"ד א') דן ר"ש קו"ח לע"ז מערות רק לדידן דאין עונשין מן הדין אין מצילין ולא מחמת מיעוטא וכמ"ש שם בגמ'. וא"כ לענין חילול יש למילף קו"ח מערות. ונראה דיש למפרך דלהצילו בנפשו תוכיח יעוין חולין (קפ"ו ב') תוס' ד"ה מה להמץ. ועי' בב"ר ביו"ד סי' קנ"ז בבדה"ב ס"ש שם בשם א"ה לענין תינוקות בשעת השמד. א"כ לפי"ז נראה דה"ה בכל העבירות שהדין יהרג ואל יעבור. א"כ נראה דיש לדון קו"ח הנ"ל. וצ"ע. ועי' תוס' גיטין (נ"ז ב' ד"ה קפצו. וגם יש לדון עפי"ז בס"ש בת' שבות יעקב כי גם מוסר לאנסים ניתן להצילו בנפשו וא"כ כ"ש שבת. אמנם עי' תמים דעים (סי' ר"ג) דמבואר דהא דמוסר לאנסים ניתן להצילו בנפשו אינו אלא מדרבנן יעו"ש. וא"כ אין ראי' לשבת. ותדע דהא מוסר לאנסים אף על ממון ניתן להורגו משום כתוא מכמר ואלו עכו"ם גופי' שבאו על עסקי ממון אין מחללין ולא אמרינן כתוא מכמר ועי' באו"ח (סי' שכ"ם) וע"כ דמוסר לאנסים הא דניתן להורגו אינו אלא דרבנן. ועיין:

ז ואלו הן שמצילין אותן בנפשן. ע"ב פ"ח מיי' פ"ח מה' רוצח ה"י סמ"ג לאוין קפ"ד קפ"ה סוס"ג ח"מ סימן תכ"ה סי"ח ובכ"מ לעיל בוד נשכחים פ"ב לף קמ"ח ע"ב ואחר הזכור כו' אבל הרודף כו' והמחלל את השבת. מיי' שם ה"י ומיי"ל פוס"ע שם פ"ב:

שנויי נוסחאות

ז ואלו (הן). נכי"פ וקר' ליתא וכן ליתא בד"ל ונכי"ק ונמשכי"ל (ונכסס אלו). אותן בנפשן. נד"ל ונכי"ק קר' אותם בנפשם וכן בסמוך. הרודף. נכי"ק קר' היה רודף. (להרגו). נכי"פ ליתא. אחר הזכור. נד"ל ונכי"ק ונכי"מ ונמשכי"ל ואחר הזכור וכ"ה הזכור גם נכי"פ וקר' ונמשכ"ל ואחר הזכר וכ"ה במס' ד"מ. ואחר הנערה. נכי"פ וקר' אחר.. (אבל) הרודף. נכי"קר'.. רודף (ועי' לעיל); נכי"ק ועל הרודף וליתא ולינו נגון. בהמה. נד"ל ונכי"פ ונמשכי"ל הבהמה וכ"ה נכי"ק.

אור גדול

פ"ח ז בבשנה ואחר הנערה המאורסה. ביומא (פ"ח א') דן ר' ישמעאל קו"ח לפקוח נפש שדוחה שבת ממחתרת דהוחר שפ"ד יעו"ש. והאי קו"ח גופי' איבא בהאי דרודף אחר ערוה כיון דניתן להצילו בנפשו מחללין שבת ג"כ בכדי להצילה. ויעויין בשו"ע (או"ח סי' ש"ו סעי' י"ד). ובמנ"א שם (ס"ק כ"ט) כתב דאם רוצים לאנסה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ט א) ר"ל אם שכבר נשא בתה, דהייגו חמותו, לו ליפכה, לו הוא והערוה נשרפין וחזקא כשבא על הערוה בחיי אשתו. אבל בבא על הערוה אחר מיתת אשתו, אין אלא בכרת, [רמב"ם פ"ב ה"ח מא"ב], ובבעל ראשונה בזנות ואח"כ נשא השניה, אין מוליאין [אה"ע ט"ו י"ג]: בזנתה

פרק ט **א ואלו** הן הנשרפין. וכן ברפ"ג דמכות תנן ואלו אבל במסת ירושלמי ל"ג בו"ו כמו באיכך ומיהו ברפ"ב דפאה גרס ואלו: הבא על אשה ובתה. כתב הר"ב על אשה שכבר נשא בתה. דהייגו חמותו. דחמותו כתיב בהדיא כמ"ש בדבור יש בכלל וכו' ובגמרא תני אשה שכבר נשא בתה: ובת כהן שזנתה. כתב הר"ב היא בשרפה אבל בועלה אלא בחנק. כדתנן ברפי"א:

ר"ע מברטנורה

פרק ט **א אלו** הן הנשרפים. הבא על אשה ובתה. על אשה שכבר נשא בתה. דהייגו חמותו: ובת כהן. וכן בת כהן שזנתה ז) היא בשרפה: לאו בשרפה. רש"י.

פרק ט **א ואלו** הן הנשרפין. הבא על אשה ובתה א). ובת כהן

ז) כנ"ב ד"ר נמי היא כו' ומתקה התוי"ט.

שנויי נוסחאות

פ"ט א ואלו. נד"ל ונכי"ק ונכי"מ ונמשכי"ל אלו ועי' תוי"ט.

ציונים

פ"ט א ואלו הן הנשרפין. ע"ה ע"ח מיי' פ"ח מה' סנהדרין ה"ח ופ"ו מה' סנהדרין ה"ח סמ"ג עשין קי"ב:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

יש בכלל אשה ובתה. כתב הר"ב כלומר באשה ובתה וכו' ומינה ילפינן כולהו הכי נמי דאיתנהו בסרפה. דת"ר נאמר כאן זמה. ונאמר להלן באחותה זמה. מה להלן בתה. ובת בתה. ובת בנה כדתנן ברים יבמות. אף כאן בתה ובת בתה. ובת בנה. מה להלן שאר הבא ממנו דהייטו בתו. ובת בנו ובת בתו מאנוסתו דאלו בכלל אשה ובתה דע"י קדושין. [כשאר הבא ממנה] והתם ביבמות ילף לה מערות דבת בתך וגו' דבאנוסתו. [אף כאן שאר הבא ממנו כשאר הבא ממנה] וכתיב כי ערותך הנה. וכתיב בשאר אשתו. שארה הנה מה להלן זימה עמו אף כאן זימה עמו וכלומר וזימה בסרפה היא. ומה למטה הוזהר ג' דורות. דהייטו בת בתה. וכן בת בנה. וכתיב בה זימה. אף למעלה ג' דורות. אם חמיו. וכן אם חמותו. דהא באשה ואמה. דהייטו למעלה. נמי כתיב זימה: בתו ובת בתו וכו'. עיין ברים יבמות שם האריכתי בם ד: הרוצח ואנשי עיר הנדחת. בשלמא עיר הנדחת כתיב בהו לפי חרב אלא רוצח מנלן דתניא נקוס ינקוס (שמות כ"א) [במכה עבדו כנעני כתיב] נקימה זו ליני יודע מה היא. כשהוא אומר (ויקרא כ"ו) והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית הוי אומר נקימה זו שיף. [ועיין מ"ש בפ"ז משנה ג'] אשכחן דקטל עבדא. בר חורין מנלן. ונאו ק"ו הוא קטל עבדא בשיף בר חורין בחנק. ג') מא"ל. נפקא ליה מדתניא ואתה תבער הדם הנקי מקרבך בשיף ומן האומר אף כאן בשיף ומן הנשאר. אי מה להלן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא י"ט) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. גמרא פ"ז דף נ"ב [ע"ב]: ובבשר עליו לתוך המים וכו' חייב דחפו וכו' פטור. רישא רבותא קמ"ל אע"ג דלאו איהו דחפו ["אלא שנפל מעצמו ובא זה וכבשו וכו' רש"י] כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב. וסיפא רבותא קמ"ל אע"ג דדחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור. גמרא: ובבשר וכו' חייב. מנלן אמר שמואל דאמר קרא (במדבר ל"ה) לו באיבה. לרבות את המלמלם היינו כובש במלמלמו שם שלא יקום. גמרא [עם פירש"י]. ומלת כבש עברית כמו הגויים אשר כבש (שמואל ב' ח') : וחכמים פוטרין. כתב הר"ב קסברי וכו' גרמא בעלמא הוא אע"פ שיודע שסופו להקיא מיהו אלו מכחו מיית. רש"י: בין באבן בין באגרוף. הכא דפליגי באם יקום והתהלך בחוץ דכתיב בסדר משפטים ובאותו פרשה כתיב באבן או באגרוף. ורישא נכתב אבן או ברזל. דכתיב בפרשת רוצח בסדר ואלה מסעי: רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר. ושמואל עוד במשנה ד' פרק בתרא דמזיק ועיין מ"ש שם: ב נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם. היה עומד אדם אצל בהמה ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור. משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא. אע"פ שקבל עליו התראה שאמר יודע אני שהוא בן בריה וע"מ כן אני עושה שאם אהרגנו אני

ואלו הן הנהרגין. פ"ו ע"ב ל"ג ע"ב: הרוצח. מיי' פ"ח מה' רוצח ה"ח ומש"ו מה' סנהדרין הלכה י"ב סמ"ג עשין ל"ב: ואנשי עיר הנדחת. מיי' פ"ו מה' סנהדרין ה"ב ופ"ד מה' עכו"ם ה"ח: רוצח שהכה וכו'. מיי' פ"ג מה' רוצח ה"ח וה"ט: ובבש עליו. ב"ק כ"ו ע"ח: שיפה בו את הכלב. ב"ק כ"ג ע"ב מיי' שם ה"ו: והכמים פוטרין. מיי' שם: המכה את חברו. ע"ח פ"ח מזיק ה"ט ע"ב מיי' פ"ד מה' רוצח הלי ג' ד': ב נתכוין

שנויי נוסחאות

(שזנתה). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ וקר' ובמשני"ל (יש) בכלל. בכי"ר קר' ליתא. ובגליון שם איתא. ובת בתה ובת בנה. בכי"ר קר' כסדר ובת בנה ובת בתה כמו שהוא בקרא. (חמותו כו' ואם חמיו). במשני"ר ליתא כ"ו. ואלו הן). במשנ"ב ליתא. הנדחת. בד"נ נדחת. באבן או. בד"נ ובכי"ק וכי"פ וקר' ובמשני"ל בין באבן בין. ובבש. בכי"מ בבש. לתוך המים או לתוך האור ואינו. בכי"ר קר' לתוך האור או לתוך המים ואינו. ויכול לעלות. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ויכול הוא.. המכה את. בכי"ק רוצח המכה שהכה את (?). בין באבן בין. בכי"ר קר' באבן או. והיקף. בד"נ. ובכי"ק ובמשני"ר היקל. ומת חייב ר"נ אומר פטור כו'. בד"נ ובכי"ק ובכי"פ ובמשני"ר.. ר"נ פוטרין בכי"ר קר' ומת ר"נ פוטר וחכמים מחייבים והונה שם כלפניהו ובירושלמי כיני מתניתא ר"נ פוטר וחכמים מחייבים שרגילים לדבר, ולפ"ז שרגילים לדבר דברי הכמים הם והוא מסתבר טפי דאתני למדוהו למיתה יומר יש רגילים לדבר דמחמת שכלה זו מת אף איהוקל לו בינתים. וכן הנין הרמב"ם משנה זו בפ"ד דהלי רוצח ופי' בכ"מ שם ובתוי"ט כאן ובמיר.

יכין תפארת ישראל יכין

ב) שזנתה מנשואין, אז היא בסרפה והוא בחנק, אבל באנוסה, שניהן בסקילה: ג) דכתיבה בהדיא, ומינה ילפינן בתו וכו': ד) מאנוסתו, דאי מאמתו הא תנא ליה: ה) שהיה לו מאנוסתו: ו) בין שהיא בתו לו חורגתו: ז) כל חד מהכך שם, מייתי בחיי אשתו: ח) דינקס דכתיב נביה, הרג הוא: ט) לו כבש וכו': י) שנפל מעצמו לבש, ועל ידי שכבשו לא יכול לעלות: יא) אף שדחפו בידים: יב) [העצלנן]: יג) שאחז הנחש וגם בחבירו, והגיע שני הנחש בהאדם עד שנשכו: יד) דסבירא ליה אדם נחש בין שיניו עומד, והו"ל כבשם עליו במים: טו) דש"ל דנחש מקיא את האדם מעצמו. [וג"ל דמה שאמרו חז"ל מעצמו הוא מקיא, היינו ר"ל מתוך גופו הוא מקיאו, דא"כ פליגי במליאות. ועוד דבבר התברר בזמננו בחכמת (אנאטאמיה), שנתנו כל אחרי הנחש ומלאו שיש לה כהלמי העלין שבפיה, בכל לד שני שניים ארוכים ותלולים וכראש כל אחד יש נקב קטן, ובתחתית התלול שבתוך פיהן מונח שלחופית מלא אדם, ושיערו שבשנשכה לנוש בעל חי, ע"י כעסה שלה האדם מהשלחופית ויוצא דרך ד' הנקבים הקטנים שיש בראשם ד' השיניים הנ"ל וכנכס האדם לתוך התבורה שעשתה בשניתה. א"ב מזה מבורר דהא דאמרינן דלרבי יהודה האדם בשיניו שומר רצונו לומר האדם ממלא תמיד את הפה התלול עד פי הנקב שבראשם הפה, ולפיכך כשהשיך הכוצה את הנחש הרי סביה את האדם בידו בשבר הנגלה, ולרבנן האדם שומר תמיד בשלחופית התחתית הפה, וכשהשיך הכוצה את הנחש, היא מקיאה בכח את האדם מהשלחופית שלמטה להנקב שבראשם הפה, ולפי זה מ"ש בש"ס לרבנן מעצמה מקיאה, רצונו לומר מכח עצמה, והכוצה לאו מידי מביא בזה, וגרמא בעלמא הוא]: טז) הוא הדין בחרב או בדבר אחר, רק לשנא דקרא הוא דנקט הכי משום דבהכאת אבן אפשר שנסתפק באומדנת הרופאים שמא טעו בשאמדוהו תחילה למיתה, והרי בכה"ג היה פטור ואפ"ה חייב לת"ק, אבל בהכאת חרב אין כלל שנסתפק באומדנת הרופאים: יז) דאילו אמדוהו לחיים תחלה, פטור לכ"ע: יח) שחזרו ואמדוהו לחיים: יט) ר"ל אומדנא

אי

שזנתה ב). יש בכלל אשה ובתה ג). בתו ד). ובת בתו ה). ובת בנו ו). ובת אשתו ז) ובת בתה. ובת בנה. חמותו. ואם חמותו ואם חמיו ח). ואלו הן הנהרגים. הרוצח ט) ואנשי עיר הנדחת. רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל. ובבשר י) עליו לתוך המים. או לתוך האור. ואינו יכול לעלות משם ומת חייב. דחפו לתוך המים. או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת. פטור יא). שיסה יב) בו את הכלב. שיסה בו את הנחש פטור. השיך בו את הנחש יג). רבי יהודה מחייב יד). וחכמים פוטרין טו). המכה את חברו. בין באבן בין באגרוף טז) ואמדוהו למיתה יז) והיקל ממה שהיה יח) ולאחר כיכאן הכביד ומת חייב. רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר יט): ב נתכוין ואמדוהו למיתה. אבל אמדוהו תחלה לחיים אפילו לרבנן פטור: היקל ממה שהיה. וחזרו ואמדוהו לחיים: שרגלים לדבר. שלא

ח) ברש"ב ד"ל בהכך דאתו מכללא.

המיתה למ"ד חנק קל אלא למ"ד חנק חמור [כמ"ש לקמן משנה ג'] מא"ל. נפקא ליה מדתניא ואתה תבער הדם הנקי מקרבך (דברים כ"א) הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה. מה להלן בסייף ומן האומר אף כאן בסייף ומן האומר. אי מה להלן בקופין וממול עורף. אף בקופין וממול עורף. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא י"ט) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. גמרא פ"ז דף נ"ב [ע"ב]: ובבשר עליו לתוך המים וכו' חייב דחפו וכו' פטור. רישא רבותא קמ"ל אע"ג דלאו איהו דחפו ["אלא שנפל מעצמו ובא זה וכבשו וכו' רש"י] כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב. וסיפא רבותא קמ"ל אע"ג דדחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור. גמרא: ובבשר וכו' חייב. מנלן אמר שמואל דאמר קרא (במדבר ל"ה) לו באיבה. לרבות את המלמלם היינו כובש במלמלמו שם שלא יקום. גמרא [עם פירש"י]. ומלת כבש עברית כמו הגויים אשר כבש (שמואל ב' ח'): וחכמים פוטרין. כתב הר"ב קסברי וכו' גרמא בעלמא הוא אע"פ שיודע שסופו להקיא מיהו אלו מכחו מיית. רש"י: בין באבן בין באגרוף. הכא דפליגי באם יקום והתהלך בחוץ דכתיב בסדר משפטים ובאותו פרשה כתיב באבן או באגרוף. ורישא נכתב אבן או ברזל. דכתיב בפרשת רוצח בסדר ואלה מסעי: רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר. ושמואל עוד במשנה ד' פרק בתרא דמזיק ועיין מ"ש שם: ב נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם. היה עומד אדם אצל בהמה ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור. משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא. אע"פ שקבל עליו התראה שאמר יודע אני שהוא בן בריה וע"מ כן אני עושה שאם אהרגנו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אני אחייב מיתה פטור דשמא לא יהרגנו. רש"י: לנפלים. אנפלים לא מחייב דכמו דקטיל דמי. רש"י: והיה בה כדי להמית על לבו. כתב הר"ב דתרתי בעינן שיהא וכו' ושיכנו מכת מיתה. דאם לא נתכוין למכת מיתה התראת ספק [היא] דהתרו בו אל תזרוק דשמא תלך על לבו. רש"י: רבי שמעון אומר אפילו נתכוין וכו' פטור. כתב הר"ב אריבא קאי. נתכוין להרוג את הבהמה וכו' הא נתכוין וכו' חייב פירש"י הא נתכוין להרוג את זה והתרו בו עליו דהתראת ודאי הוא והרג את זה חייב. דאיכא התראה על בן בריה. והוי מתכוין על בן בריה. וה"ש אומר וכו': ב והיה בה כדי להמית על לבו ומת פטור. דתרתי בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה וגם שיכנו מכת מיתה: ר"ש אומר אפי' נתכוין להרוג את זה. לא אפשר דמלתא דת"ק קאי אהא דקאמר ת"ק נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה על הקטן ומת חייב. דאי אהא קאי ר"ש פוטר מיבעי ליה. ול"ל למיהדר ולפרושי אפי' נתכוין להרוג את זה והרג את זה. הא בפירוש אמרו ת"ק ומאי אפילו. אלא ר"ש אריבא קאי. נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור הא נתכוין להרוג את האדם והרג אדם אחר חייב. ועלה קאמר ר"ש אפילו נתכוין בה כדי להמית על מתניו. והלכה לה על לבו ומת חייב. נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב. אבל נתכוין להכות על מתניו והיה בה כדי להמית את הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת. פטור. נתכוין להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת. פטור. נתכוין להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן. ומת פטור. נתכוין להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו. והלכה לו על לבו ומת פטור. נתכוין להכותו על מתניו ולא היה בו כדי להמית על מתניו. והלכה לו על לבו והיה בו כדי להמית על לבו. ומת פטור. נתכוין להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו. ומת פטור. נתכוין להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול. והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן. ומת פטור. נתכוין להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת. פטור. אבל נתכוין להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו. והלכה לה על לבו ומת חייב. נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב. רבי שמעון אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור:

ר"ע מברטנורה

שלא מת מחמת מכה זו: ב והיה בה כדי להמית על לבו ומת פטור. דתרתי בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה וגם שיכנו מכת מיתה: ר"ש אומר אפי' נתכוין להרוג את זה. לאו אהאיפא דמלתא דת"ק קאי אהא דקאמר ת"ק נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה על הקטן ומת חייב. דאי אהא קאי ר"ש פוטר מיבעי ליה. ול"ל למיהדר ולפרושי אפי' נתכוין להרוג את זה והרג את זה. הא בפירוש אמרו ת"ק ומאי אפילו. אלא ר"ש אריבא קאי. נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור הא נתכוין להרוג את האדם והרג אדם אחר חייב. ועלה קאמר ר"ש אפילו נתכוין בה כדי להמית על מתניו. והלכה לה על לבו ומת חייב. נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב. רבי שמעון אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור:

כתבתי במשנה ד' פ"ה דב"ק דסתמא דהסיא מתניתין אתיא כר' דדרים ממון. הלכך נפיק קאמרי הר"ב והרמב"ם בפירושו דהלכה כר"ש. כך נראה בעיני. ועיין ל' התוספות שסעתקתי בר"פ בתרא דסוטה [ד"ה ר"י] דבתרי מסכתא אמרינן הלכה כשתס. ואזלא לה השגת הראב"ד ברפ"ד מהלכות רוצח ששם העתיק הרמב"ם לשמא דר"ש. והשיג עליו דאין הלכה כר"ש. אך

שם

יבין תפארת ישראל בועז

אומדנא דמוכח הוא שלא מהתכלה מת: כ) שראו שהטה ידו מול בהמה, והתרו בו שאפשר שישמע ידו ויכרוע אדם בהכאה זו, ואמר שמתכוון לבהמה, ואם יפגע לאדם הכאתו לא איפכא ליה [ודו"ק]: כא) והכל בהתראה כנ"ל: כב) אף שהתרו בו, עכ"פ לא התכוון (אא): כג) אף שהתרוהו שאפשר שתלך ההכאה על לבו, עכ"פ לא התכוון לך: כד) דתרתי בעינן, שיתכוון למכת מיתה, ושיהיה מכת מיתה: כה) תנא מתניו ולבו לרבותא דפטור, אף שהן בגוף א', והא גדול וקטן לרבותא דחיוב, אפילו בב' גופין: כו) אי ר"ש אסיפא קאי בגדול וקטן, הול"ל ר"ש פוטר. ואי אמתניו ולבו קאי, הול"ל אם נתכוון. אלא ר"ש אריבא קאי, בנתכוון להרוג בהמה והרג אדם, דתני פטור, משמע הא נתכוון לאדם והרג הבירו חייב, ועלה קאמר ר"ש אפילו בכה"ג פטור. אבל במתניו ולב, והיה בשניהן כדי להמית, לכ"ע חייב, מדאחד נופה הוא, ומה"ע לא קאמר ר"ש פוטר, דלית אמתניו ולבו נמי קאי. ול"ש היה נראה דר"ש אהכאה קאי, דהיינו בהכה בהכאה שיכול להמית זה וזה דמחייב ת"ק, וה"ק ולא מבעיי בכה"ג פטור אף שהתרו בו העדים אפשר שהמית בו הקטן, עכ"פ הרי גם כשהמית בו הגדול היה יכול לפטור א"ע לומר שלא התכוונתי להכאה חזקה, וכ"ש כשבאמת הרג הקטן, יכול להתנגל ולומר משבתי שאם אפגע הקטן ארפה ידי לגבי להכותו בכח, אלא אפי' התכוון להרוג בחרב, והתרו בו לא תכה בחרב, דאפשר שהכרות ראש הקטן אפ"ה פטור, [ועי' רתוי"ע פ"ה דגזיר מ"ש בשם הרמב"ם

פ"ט (א) ורש"י כתב משום דהוה התראת ספק, ותמוה הרי קיימא לן כר"י לגבי ר"ל לגבר מתלת [כיבמות דל"ו א'], ור"י סרי ס"ל התראת ספק שמה התראה [מכות ד' ע"ז ב'], וכן פסק הרמב"ם [פט"ז מסנהדרין ופ"ה מסבועות]. וג"ל דאף לבתר מ"ש תוס' [פסחים דס"ג ב'], וכן כתבו [שבועות ל"ז א'], דכל שם להסתפק בדעת המותרה, הוה התראתו ספק דפליגי בה ר' יוחנן ורש"ל, עכ"פ יש ששה מיני ספיקות בהתראה, (א) בשסספק תלוי בשני פעולות, כלוקח האש על הבנים, דפליגי בה ר' יוחנן ור"ל [מכות ט"ו ב'] דיש שם ב' פעולות שיחייב על ידיהן, דהיינו, לקיחת האש, ושמיתה, בהא סברא ליה לר' יוחנן דאף בפעולה הראשונה, דהיינו בשלקח האש, היה להעדים ספק בדעת המותרה, אולי לא ימיתה ולא יבטל להעשה אבל יקיים העשה שישלחה עדיין, עכ"פ כשרואין העדים שעשה גם הפעולה השניה והמיתה לאש וגמר לאסיור, ליכא עוד שום ספק, ולהכי סברא ליה לר' יוחנן דבהאי גוונא חייב. וב"כ בשומם אותו ואת בנו קדשים בפנים [חולין דף פ"ח א'] דכשרואין העדים הפעולה ראשונה דהיינו השחיטה, עדיין אינן יודעין שחרוק הדם כדינו, דהיינו הפעולה השניה, אלא רק רגא דסברא ליה כרים לקים להתראת ספק ג"ש התראה פטור, אבל לר' יוחנן בהאי גוונא חייב. וב"כ בגמר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו [שבועות כ"ח ב'], ואכל האיסור ואחר כך התנאי (או איפכא), אף שבשהתרו בו בשעת הפעולה הראשונה, דהיינו בשאכל האיסור, עדיין אינן יודעים אם יעשה גם הפעולה השניה דהיינו שיאכל התנאי, עכ"פ כשראוהו אוכל גם השניה, הרי יודעין שחייב ודאי, דכולהו למי לראוהו אורג שתי חוטין בשבת, והתרו בו קודם אריגת חוט הראשון. אף שעדיין ספק אם יאריג גם חוט השני בגדו, עכ"פ כשראוהו אורג גם חוט הב', הרי גמר חיובו וחייב. ואפילו שכשרואין העדים ב' הפעולות יש ספקו בגיזה מהן יהחייב, כגון ספק בן תשעה לראשון או בן ז' לאחרון, והכה אח ואחר והכה זה [מכות דט"ו א'], אף דבפעולה הראשונה אינן יודעין אם בא בזה לכלל חיוב, עכ"פ כשעשה הפעולה הב', שהכה גם השני, הו לא נשאר שום ספק כלל בחיובו, ולהכי סברא ליה לר' יוחנן דבהאי גוונא חייב. וב"כ בגיד הנשה דלא ידעינן בחיוב מהן חייב, אי בימין

[סדר נזיקין ה"א] לא

מ

ציונים

להרוג את הבהמה. ע"פ ע"ב: נתכוין להכות על מתניו. מיי' פ"ל מה' רוצח כ"ב ממ"ב לאין קפ"פ: והיה בו כדי להמית. פ"פ ע"א: רשיא אפילו נתכוון מי' ב"ק מ"ל ע"ב מיי' שם פ"ח ומי' נ"מ:

שנויי נוסחאות

ב לעובר כוכבים. לנפלים. בד"ל נתכוון להרוג את הנכרי.. נתכוון להרוג את חנפלים. (את) ישראל. בכ"י קר' ליתא. את בן קיימא. בכי"ק וקר' ובמשניות המדפיס ליתא. על מתניו. בכי"ק ובכ"י קר' ובמשניות במתניו. ולא היה בו. לו. בו. בד"ל ובכי"ק ובכ"מ ופי' וקר'.. בה. לה. בה. וכמו שהוא בכל המסכת. כדי להמית על מתניו. במשנ"ב.. להמיתו..; בכ"ש קר' ליתא לגל (ולא היה בו כדי להמיתו על מתניו) וכן ליתא שם בסמוך המל (והיה בו כדי להמית על לבו) כו' (והיה בה כדי להמית את הקטן) כו' (ולא היה בה כדי להמית את הגדול) וליתא שם כ"ו בגליון. על לבו ומת (פטור). בכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ליתא וכן ליתא בסמוך בג' פעמים הראשונות. והלכה (לה) על מתניו. בכי"פ ליתא וכן ליתא שם בסמוך (לה) על הקטן.. (לה) על הקטן. נתכוין להכות את הגדול. בכי"פ וקר'.. להמית..; בד"ל להרוג.. (ולא היה בה כדי להמית הגדול). בד"ל ליתא וכן ליתא שם בסמוך (והיה בו כדי להמית את הקטן) והלכה; בכי"ק ובמשניות.. את הגדול. את הקטן ומת (פטור). עי' לעיל. הגדול (ומת) פטור. בד"ל ליתא בטעות. (אבל) נתכוון להכות על מתניו. בכי"מ ובכ"י קר'.. להכותו..וכ"כ בד"ל ובכי"ק ובמשניות (ובסס ליתא). לבו ומת (חייב). בכי"ק ובכי"מ ובמשניות ליתא. להכות את הגדול. בכי"פ וקר' להרוג.

סס כתב הרמב"ם דלא כרבי אלא דפטור אף מתשלומין ומתרץ הכ"מ דטעמא לפסוק כר"ם משום דאיכא מאן דאמר בגמרא [דהכא] דפטור מתשלומין וממיתה. וזה ודאי דלא כרבנן. ע"כ. ואני כבר הקשיתי לשאול על לשון הרמב"ם בזה דפטור אף מתשלומין מהא דפ"ה דב"ק. וכמ"ש סס בס"ד. ועוד עי' בכ"מ שהעלה לבאר בלשון הרמב"ם דברבנן פסק. והוא דוחק. כ"ש דבפירושו גמלא לו שכתב בהדיא הלכה כר"ם: ג רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. כתב הר"ב מתניתין חסורי מחסרא וה"ק ושור בגגמר דינו וכו' דהא על כרחך כולם אסורים בהגאה. כדתנן רפ"ח דזבחים. ומ"ש הר"ב ואין צריך לסקלם. אלא להעריה ב"ד. רש"י: אמר להן ר"ש אילו לא היתה שריפה חמורה לא נתנה לבת כהן שזנתה. ור"ש לטעמיה דס"ל אחת אחות ואחת נשואה בשריפה. דבת כהן סתם כתיב ומדאפקיה רחמנא לאחותה בת כהן מכלל אחותה בת ישראל שבסקילה שתהא היא בשריפה ש"מ שריפה חמורה. גמרא רפ"ז ד' כ': אמרו לו אילו וכו' לא נתנה למגדף ולעובד ע"ז. שפוטין יהן בעיקר. רש"י. ובת כהן לא יאתה אלא נשואה ומכלל בת ישראל נשואה. שהיא בחנק. [רש"י]: רבי שמעון אומר בסייף. דחנק חמור מסייף ר"ש לטעמיה דס"ל מדיחי עיר הנדחת בחנק. דדנין הדחה הדחה מגבית ומליגו לגבי עיר הנדחת עצמן שהן בסייף. אמרת וכי איזה כח מרובה. כלומר איזו עון חמור. כח המדיח. אלא כח הנדח. הוי אומר כח המדיח

ס"מ

ג רוצח שנתערב באחרים כו) כולן פטורין כח). רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה כט). כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה. נדונין בקלה. הנסקלין בנשרפין. רבי שמעון אומר נדונין בסקילה. שהשריפה חמורה. וחכמים אומרים נדונין בשריפה. שהסקילה חמורה. אמר להן רבי שמעון אילו לא היתה שריפה חמורה לא נתנה לבת כהן שזנתה ל). אמרו לו. אילו לא היתה סקילה חמורה. לא נתנה למגדף ולעובד עבודה זרה לא). הנהרגין בנחנקין. רבי שמעון אומר בסייף לב).

נתכוין להרוג אחת זה והרג אחת זה פטור. והלכה כר"ש: ג רוצח שנתערב באחרים. כגון שנים שהיו עומדים ואלו חץ מביניהם והרג. שניהם פטורים ואפילו אחד משניהם מוחזק בהסידות וכידוע שהוא לא זרק אחן. אפ"ה לא מחייבין ליה לאחיך בחזקה זו: רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני ושור שנגמר דינו שנתערב בשורים אחרים. סוקלים אותם דהא על כרחך כולהו אסורים בהגאה ואפילו הן אלף מפני זה המעורב בהן. הלכך סוקלין את כולם כדי שתתקיים מלות סקילה במחוייב בה. [רי"א] כונסין אותן לכיפה. ואין צריך לסקלן אלא כונסין אותם להדר. והן מתים בדעב. ואין הלכה כר"י: ר"ש אומר בסייף. שהחנק חמור

יבין תפארת ישראל בועז

הרמב"ם] וקיי"ל כר"ש: כז) אפילו כולן חשודין, כגון ב' שהיו עומדין וקשתות בידם, והתרו בכל א', וקבלו ההתראה, ואלא חץ מביניהן והרג אדם עי"ז, ולא יודעין מי הרגו: כח) אפילו א' מוחזק בהסידות: כט) [נעוועלב] סגור. ור"י נאו אלוקה קאי, אלא חסורי מחסרא וה"ק, ושור הנסקל שנתערב בשורים, כולן נסקלין, ואע"ג דרק מדרבנן בריה לא בטל. על כל פנים כיון דהתערובות מדרבנן אסור בל"ז להכי יסקלו כולן, כדי שתתקיים המצוה בשור המחוייב בה, ועלה קאמר ר"י דא"ל להעריה הב"ד, רק יכנסום לכיפה שימותו בדעב: ל) לטעמיה אזל, דס"ל דגם אחותה בשריפה, ורבנן ס"ל רק נשואה שדינה בחנק בת כהן בשריפה, לפיכך לא מוכח דשריפה חמורה מסקילה: לא) שחטלן הוא היותר חמור מכל עבירות, ואי"ל סייף יוכיח דיותר לעיר הנדחת בנ"כ כפרו בעיקר, ואפ"ה שריפה חמור ממנו. י"ל התם עכ"פ ממונם אבד, ושני העונשים יחד שקולין כסקילה. זר"ש סבירא ליה מנא לן שסקילה כסקילה, משא"כ שריפה שבאחותה בת כהן, מוכח ההומרא, מדאפקה רחמנא לאחותה בת כהן מכלל אחותה בת ישראל מסקילה לשריפה: לב) דס"ל חנק חמור מהרג, ורלאיתו ממדיחי עיר הנדחת שהן בחנק ולא בהרג:

ס"ל

שיתרוהו כשרואין שמתעצל מלאכתו מיד, ואחר כך כשעבר הזמן ולא אכלו מני לעימר שכתתי ההתראה. בבל כי הא, אף בשעת ההתראה כשראוהו שמתחיל להתעצל מלאכתו, עדיין ספק הוא, שמא עדיין יאכלנו, אע"פ כשראוהו שהניע הרגע האחרון מהזמן ולא אכלו, ולאי רואין בעובר, להכי בכולהו ס"ל לר' יוחנן שמה התראה. (ג) מין ספק הללו דלגבי בה, היינו בתלוי החיוב בבעולה, ובעיל נוף אחר, כגון בשוחט בסח בעורה, ויש לו חמץ בביתו [בפסחים דף ס"ג ב'], וודאי אינו יודעים שיש לו חמץ בביתו, ואומרים לו כן, לא תשחט הפסח מדים לך חמץ בביתך, אפילו הוא אומר לא ידעתי, או הפילו אומר ברי לי שאין לי חמץ בביתי, עכ"פ מדא"ל ב' עדים כן, היה לו לעמוד מלשחוט, ואם כתבו בו ואף על פי כן שחט, חייב מלקות, להתראת ודאי היא, אף על גב שיש ספק למותרה, קודאי מחשב, מדא"ל כן ב' עדים [כרמב"ם פמ"ז מסהדרין ה"ו]. וזה כוונת רש"י [בפסחים ס"ג ב'], ומתורץ קושית תוס' שם. ואילה"ק דאף שראו העדים החמץ אצלו אפילו הכי הוה התראת ספק, לגמרא חמץ של אחר הוא ואינו שוגר עליו בשעתו הספק, כרש"י שם סוף ע"א. ליתא, לחזקה דכל מה שביל האדם הוא שלו [כה"מ סימן ל"ט ס"א], והרי סוקלין ושורפין מחזקות [בקידושין ד"פ ע"א]. ואי"ל לאכתי הוה התראת ספק, דמאי למימר בעלתיה, דאז אינו עובר עליו בכל ירמה [בפסחים ל"ד ב'], אם כן הוה הדין לענין שחיטת הפסח. דליכא למימר דשאני שחיטת פסח, דהרי בחמץ בדעתו לבערו, אינו עובר בב"י [כתוס' פסחים דכ"ט ב'], וא"ל דאיה לדבריהם ממולה חמץ בביתו ביו"ט דכופה עליו כלי [בפסחים ד"ל א'] ואי ס"ד לעבר בב"י מדאו', האיך לא יתירו לו לבטל מצ"י דאורייי. ואת"ל כרמב"ם [א"ה תמ"ו ס"ב] דשב ואל תעשה שאני, ליתא, דהרי התירו רדייתא הפת דרבנן כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה [בשבת ד"ל, א'] ואת"ל סקילה חמורה שאני, ליתא, דהרי התירו ממי לבטל כלי מהיכנו דרבנן כדי להגאל מאיסור לעב"ח דאורייי [בשבת קכ"ח ב'], אע"כ כתוס' דבדעתו לבערו אינו עובר בב"י, ואפ"ה בשוחט הפסח על החמץ, ודאי לא ס"ד דבדעתו לבערו לא יעבור בשעתו הפסח עליו, א"כ דלמא ס"ל לענין ביטול, אף שבשמבטלו אינו עובר בב"י, עכ"פ בשעתו הפסח עליו אף שביטלו חייב, דאף שביטלו לא דמי לחמץ של אחר. ולי"תא, דהרי הסולך לשחוט פסחו ומזכר שיש לו חמץ בביתו, מבטלו בלבו [בפסחים דמ"ט א'] אלמא דגם לענין שחיטת פסח על החמץ בבטול בעלמא סגי, וא"כ אפילו התרו בו העדים על חמץ שבידו, אפ"ה

בו ל

מי בשמאל, ואכל שיהן [חולין פ"ב ג'] ס"ל לר' יוחנן דחייב, דאף דבשאכל הגיד הראשון, עדיין יש ספק בחיובו, עכ"פ כשראו שאכל נם הסני אין עוד שום ספק בלב. אמנם כשהפעולה הב' הוא לפעמו מחיוב שעליו מהפעולה א', כגון הדביק פת בתנור [שבת ד"ל ג'], דיש התראת ספק שמא ירדנו לתפת קודם שיאפה, וכ"כ מיר שאתה יין, שיש ספק שמא יתיר נזירותו [כתוס' מכות ט"ו ב'], וכ"ש כשחסרים ב' פעולות לפעולו מחיובו שבפעולה א', כגון הבא על אמת אים שיש ספק שמא ישלח לה בעלה גם ויבטלו, דאז יעקרו סקילוסין למפרע [כתוס' ניעין ל"ג ג'], בכל הנהו כיון שנגמר היובו בהפעולה ראשונה, ורק לפעמו צריך כעולה שנייה, להכי אפילו ברים לקים, הא"ל הוה התראת וודאי. (ב) מין ספק הנני דאליני בה ר' יוחנן ורים לקים, היינו כשהספק תלוי בפעולה ובזמן, כשבועה שאוכל כגר זה היום, ועבר היום, ולא אכלו [שבועות דף כ"ח א'], וכ"כ המותיר בפסח [מכות דט"ו א'], דבשניהן אינו חייב אמוס מגיעת אכילתו, עד שיעבור הזמן, ובשניהם אף דיכלו להתרות בו ברגע שנגמרת קודם התחלת שיעור זמן אכילתו, כגון בגכר שנשבע שיאכלנו היום, ולריך לאכילתו הלי שעה, ואם כן יוכל להתרות בו הלי שעה קודם שקיעת החמה ויהיה אם כן התראת וודאי. ליתא, דלעולם צריך שיתרו בו קודם שיתחיל לעשות האיסור [כן משמע מרש"י מכות ע"ד ב' ד"ה ורים לקים, ומרש"י תמורה ל"ג ב' ד"ה וכי אלי ודו"ק], אם כן ה"ג צריך שיתרו בו היום כשנשבע ורואין שאינו חושש לאכלנו מיד, וכ"כ בעתר צריך שיתרוהו כשרואין שמתעצל מלאכתו מיד, ואחר כך כשעבר הזמן ולא אכלו אני לעימר שכתתי ההתראה. בבל כי הא, אף בשעת ההתראה כשראוהו שמתחיל להתעצל מלאכתו, עדיין ספק הוא, שמא עדיין יאכלנו, אע"פ כשראוהו שהגיע הרגע האחרון מהזמן ולא אכלו, ולאי רואין בעובר, להכי בכולהו ס"ל לר' יוחנן שמה התראה. (ג) מין ספק הללו דלגבי בה, היינו בתלוי החיוב בבעולה, ובעיל נוף אחר, כגון בשוחט בסח בעורה, ויש לו חמץ בביתו [בפסחים דף ס"ג ב'], וודאי אינו יודעים שיש לו חמץ בביתו, ואומרים לו כן, לא תשחט הפסח מדים לך חמץ בביתך, אפילו הוא אומר לא ידעתי, או הפילו אומר ברי לי שאין לי חמץ בביתי, עכ"פ מדא"ל ב' עדים כן, היה לו לעמוד מלשחוט, ואם כתבו בו ואף על פי כן שחט, חייב מלקות, להתראת ודאי היא, אף על גב שיש ספק למותרה, קודאי מחשב, מדא"ל כן ב' עדים [כרמב"ם פמ"ז מסהדרין ה"ו]. וזה כוונת רש"י [בפסחים ס"ג ב'], ומתורץ קושית תוס' שם. ואילה"ק דאף שראו העדים החמץ אצלו אפילו הכי הוה התראת ספק, לגמרא חמץ של אחר הוא ואינו שוגר עליו כשעשתו הספק, כרש"י שם סוף ע"א. ליתא, לחזקה דכל מה שביל האדם הוא שלו [כה"מ סימן ל"ט ס"א], והרי סוקלין ושורפין מחזקות [בקידושין ד"פ ע"א]. ואי"ל לאכתי הוה התראת ספק, דמאי למימר בעלתיה, דאז אינו עובר עליו בכל ירמה [בפסחים ל"ד ב'], אם כן הוה הדין לענין שחיטת הפסח. דליכא למימר דשאני שחיטת פסח, דהרי בחמץ בדעתו לבערו, אינו עובר בב"י [כתוס' פסחים דכ"ט ב'], וא"ל דאיה לדבריהם ממולה חמץ בביתו ביו"ט דכופה עליו כלי [בפסחים ד"ל א'] ואי ס"ד לעבר בב"י מדאו', האיך לא יתירו לו לבטל מוקלה דרבנן כדי להגאל מצ"י דאורייי. ואת"ל כרמב"ם [א"ה תמ"ו ס"ב] דשב ואל תעשה שאני, ליתא, דהרי התירו רדייתא הפת דרבנן כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה [בשבת ד"ל, א'] ואת"ל סקילה חמורה שאני, ליתא, דהרי התירו ממי לבטל כלי מהיכנו דרבנן כדי להגאל מאיסור לעב"ח דאורייי [בשבת קכ"ח ב'], אע"כ כתוס' דבדעתו לבערו אינו עובר בב"י, ואפ"ה בשוחט הפסח על החמץ, ודאי לא ס"ד דבדעתו לבערו לא יעבור בשעתו הפסח עליו, א"כ דלמא ס"ל לענין ביטול, אף שבשמבטלו אינו עובר בב"י, עכ"פ בשעתו הפסח עליו אף שביטלו חייב, דאף שביטלו לא דמי לחמץ של אחר. ולי"תא, דהרי הסולך לשחוט פסחו ומזכר שיש לו חמץ בביתו, מבטלו בלבו [בפסחים דמ"ט א'] אלמא דגם לענין שחיטת פסח על החמץ בבטול בעלמא סגי, וא"כ אפילו התרו בו העדים על חמץ שבידו, אפ"ה

בו ל

ג רוצח שנתערב באחרים. ע"ם כ"ב מיי' פ"ל מה' רוצח ה"ז ופ"ל מה' סנהדרין ה"ז: סמ"ג לאוין קפ"ג: כל חייבי מיתות כו'. מיי' פ"ל מה' סנהדרין ה"ו: שהשריפה חמורה. ומשנמי פסהדרין פ"ז כ"ח ופ"ו ה"ז: אילו לא היתה שריפה חמורה. פ"ל פ"ג:

שנויי נוסחאות

ג כל חייבי מיתות בד"ל וכי"ק ומשני"ל וכל .. נדונין בקלה. בד"ל וכי"ק וכי"מ ומשני"ל ידונו. וכ"ם בכל סמנה. (נדונין) בסקילה. בכ"י ק' ליתא. לבת כהן (שזנתה). בד"ל בשעות.. כהן גדול וליתא. ולעובד בזכבים. ומשני"ל ולעובדי..

ראשון לציון

פ"ט ג במשנה כל חייבי מיתות. עיין יסל"מ: שם הנסקלין בנשרפין. עיין הוס' לקמן פ' ע"ב ד"ה הנסקלין:

אור גדול

פ"ט ג במשנה רוצח שנתערב באחרים. ברמב"ם (פ"ד מה' רוצח ה"ו) הכהו עשרה בני אדם בעשר מקלות ומת כו' כולן פטורין כו' וה"ה לשנים שרחפוהו או שכבשוהו לתוך המים או שהיו רבים יושבין ויצא חץ מביניהן והרג שכולן פטורין. ע"כ. ויעויין בכ"מ שם דנראה מדבריו דהדין דשנים שרחפוהו הוא דוקא לרבנן ולא לר' יהודה בן בתירא. בגמ' (ע"ח א'). ולבאורה תמוה דהא בבת אחת אף ר' יהודה בן בתירא פטר, וא"כ לבאורה זה הדין אף לריב"ב. והנראה בכוונתו עפ"י מ"ש בשמ"ק ב"ק (י' ב') בשם תלמיד הר' פרץ דטעמא דריב"ב בבת אחת משום דאינו ידוע ע"י מי נהרג יעושה"מ. וא"כ בשנים שרחפוהו או כבשוהו ל"ש האי טעמא ולריב"ב באמת חייב רק לרבנן פטור ואשה ם דברי הכ"ם. אמנם יעויין ברשב"א בפ"ב דב"ק והובא גם בשמ"ק שם שכתב על הא דהראשון פטור אף דאמרוהו למיתה בת"ר הב' משום דבעינן כל נפש מיד איש אחד יעו"ש. ולבאורה תמוה דא"כ לריב"ב דטובר כל דהו נפש אמאי הראשון פטור. ונראה בכוונתו ואיש כי יבה היינו אחר ולא שנים א"כ לריב"ב דהאחרון חייב שוב א"א לחייב להראשון

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חמור: וחב"א בחנק. שהסייף חמור: **ד מי שנתחייב שתי מיתות.** כגון שעבר עבירה קלה. וגגמר דינו לעבירה קלה. ואחזר ועבר עבירה חמורה ס"ד לאמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה. הלי גברא קטילא הוא. קמ"ל: עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמותו. והיא אשת איש: נדון בחמורה. בשרפה. מפני שהיא חמותו. ולא כאשת איש שהיא בחנק: נדון בזיקה הראשונה. באותו איסור שהזקק תחלה להזהר ולפרוש ממנו הוא נדון. אבל לא באיסור הבא עליו אחרון. ואע"פ שהוא חמור. דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור. ואפי' חמור על הקל. ואם נשא בת אלמנה שהיתה תחלה חמותו כשהיתה פנויה ואחר כך נשאת נדון בשריפה. ואם היתה אשת איש ואח"כ נעשית חמותו. נדון בחנק כמיתה של א"א שהיתה תחלה. ואין הלכה כר' יוסי: **ה מי שלקה** פעמים על עבירה שחייבים עליה כרת שכל חייבי כריתות לוקים כשיחזור

וחכמים אומרים בחנק לג): ד מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין. נדון בחמורה לד). עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות לה). נדון בחמורה לו). רבי יוסי אומר נדון בזיקה הראשונה שבאה עליו לז): ה מי שלקה

בסקילה ועל כריתה חמורה מנשואה [דאיכה קלון טפי מנשואה שכבר נפגמה] ואפקה מחנק לסקילה ע"מ דסקילה וכ"ש שרפה חמורה מחנק. וכ"ש מהרג. ולרבנן שרפה חמורה מהרג. נאמר אביה בסקילה. [בנערה המאורסה לגות בית אביה] ונאמר אביה בשרפה [בבת כהן את אביה היא מחללת] מה אביה האמור בסקילה סקילה חמורה מהרג שכן מדיחי עיר הנדחת בסקילה לרבנן. נדחין בסייף. ועון מדיח מרובה. לא אביה האמור בשרפה שרפה חמורה מהרג. וכ"ש מחנק. גמרא שם: **ד מי שנתחייב בשתי מיתות** ב"ד נדון בחמורה. פירש הר"ב כגון שעבר עבירה קלה וגגמר דינו וכו' סד"א וכו' הלי גברא קטילא הוא. קמ"ל דכתיב (יחזקאל י"ח) והוליד בן פריץ שופך דם בסייף. את אשת רעהו טמא. זו א"א בחנק. ואל הגילולים נשא עיניו זו ע"ז בסקילה. וכתיב (שם) מות יומת דמיו בו יהיה. בסקילה. [דמיו בו. הייגו סקילה. כמ"ש ברש"ז] ואי דלא נגמר דינו קודם לכן לא אלטריך קרא להשמועינן. ומהאי טעמא נמי ליכא לפרושי קרא דכולהו בסקילה. דבן פריץ סורר ומורה. ואשת רעהו. נערה מאורסה. דא"כ מה קמ"ל יחזקאל. דלמא תורה קמהדר וכו'. גמרא: רבי יוסי אומר נדון בזיקה הראשונה. כתב הר"ב דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור וכו' ואע"ג דבאיסור מוסיף מודה ר' יוסי כדתנן במשנה ח' פ"ג דכריתות הכא בחמותו ונעשית אשת איש אע"ג דמוסיף איסורא לעלמא שהיתה מותרת להם קודם שנעשית אשת איש. ובמגו תאסר נמי עליו בא"א. תרי קטלא אלא מצית קטיל ליה. ונדון בחמורה שהיא בחמותו. גמרא. ומ"ש ואם נשא בת אלמנה שהיתה תחלה וכו' הכי קאמר שנמצא עכשיו שהיתה תחלה וכו': **ה מי שלקה** ושנה וכו'. כתב הר"ב שלקה שני פעמים על עבירה שחייבין עליה כרת דגברא בר קטלא הוא בידי שמים וקרובי הוא דלא מיקרב קטלא. וכיון דקא מוותר ליה לנפשיה לעבירות של כרת מקרבינן ליה לקטלא עליה. ורמיזא בקרא דאמר (תהלים ל"ד) תמותת רשע רעה. פירש"י מי שהחזק רשע תמיתתו רעתו. אלמא מוחזק רשע בר מיתה הוא. ורמיזא הוא דהוה ועיקרא דמלתא דכיפה הלכה למשה מסיני הוא. ע"כ. ומ"ש הר"ב שיחזור ויעשה לותה עבירה עצמה. גמרא. אבל על ב' ושל ג' כריתות אינו אלא דקא טעים. כלומר אינו מוותר עצמו לכרת. אלא שרוצה לטעום כל האיסורים. ומ"ש הר"ב פעם שלישית מכניסים דכיון דלקה ושנה והחזק וכשלא

ימנע

ש"מ דחנק חמור מסייף. גמרא שם: **וחכמים** אומרים בחנק. דסייף חמור מחנק. שכן אמרי עיר הנדחת. שסטיים ידם בעיקר נדונין בסייף. וממדיחים אין להשיב דרבנן ס"ל דמדיחי עיר הנדחת בסקילה דדנין הדחה הדחה ממסית. והשתא דאתינן להכי נפרש נמי הא דתנן ברש"ז דסקילה וכ"ש שרפה לר"ש חמורה מחנק וכ"ש מהרג. ולשריפה וכ"ש סקילה לרבנן חמורה מהרג. כ"ש מחנק. והכי טעמייהו. לר"ש סקילה חמורה ממחנק. מדלא שקיל רחמנא לאחוסה בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל מחנק לרבנן. נדחין בסייף. ועון מדיח מרובה. לא אביה האמור בשרפה חמורה מהרג. וכ"ש מחנק. גמרא שם: **ד מי שנתחייב בשתי מיתות** ב"ד נדון בחמורה. פירש הר"ב כגון שעבר עבירה קלה וגגמר דינו וכו' סד"א וכו' הלי גברא קטילא הוא. קמ"ל דכתיב (יחזקאל י"ח) והוליד בן פריץ שופך דם בסייף. את אשת רעהו טמא. זו א"א בחנק. ואל הגילולים נשא עיניו זו ע"ז בסקילה. וכתיב (שם) מות יומת דמיו בו יהיה. בסקילה. [דמיו בו. הייגו סקילה. כמ"ש ברש"ז] ואי דלא נגמר דינו קודם לכן לא אלטריך קרא להשמועינן. ומהאי טעמא נמי ליכא לפרושי קרא דכולהו בסקילה. דבן פריץ סורר ומורה. ואשת רעהו. נערה מאורסה. דא"כ מה קמ"ל יחזקאל. דלמא תורה קמהדר וכו'. גמרא: רבי יוסי אומר נדון בזיקה הראשונה. כתב הר"ב דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור וכו' ואע"ג דבאיסור מוסיף מודה ר' יוסי כדתנן במשנה ח' פ"ג דכריתות הכא בחמותו ונעשית אשת איש אע"ג דמוסיף איסורא לעלמא שהיתה מותרת להם קודם שנעשית אשת איש. ובמגו תאסר נמי עליו בא"א. תרי קטלא אלא מצית קטיל ליה. ונדון בחמורה שהיא בחמותו. גמרא. ומ"ש ואם נשא בת אלמנה שהיתה תחלה וכו' הכי קאמר שנמצא עכשיו שהיתה תחלה וכו': **ה מי שלקה** ושנה וכו'. כתב הר"ב שלקה שני פעמים על עבירה שחייבין עליה כרת דגברא בר קטלא הוא בידי שמים וקרובי הוא דלא מיקרב קטלא. וכיון דקא מוותר ליה לנפשיה לעבירות של כרת מקרבינן ליה לקטלא עליה. ורמיזא בקרא דאמר (תהלים ל"ד) תמותת רשע רעה. פירש"י מי שהחזק רשע תמיתתו רעתו. אלמא מוחזק רשע בר מיתה הוא. ורמיזא הוא דהוה ועיקרא דמלתא דכיפה הלכה למשה מסיני הוא. ע"כ. ומ"ש הר"ב שיחזור ויעשה לותה עבירה עצמה. גמרא. אבל על ב' ושל ג' כריתות אינו אלא דקא טעים. כלומר אינו מוותר עצמו לכרת. אלא שרוצה לטעום כל האיסורים. ומ"ש הר"ב פעם שלישית מכניסים דכיון דלקה ושנה והחזק וכשלא

ימנע

יבין תפארת ישראל בועז

לג) דס"ל מדיחי עיר הנדחת בסקילה, אבל הרג חמור מחנק, דהרי עיר הנדחת נופה בהרג ולא בחנק: לד) אף שעבר החמורה אחר שנגמר דינו לקלה, לא אמרי' גברא קטילא הוא: לה) כגון שבעל חמותו שהיא א"א: לו) באותו איסור שהזקק תחילה לפרוש ממנו, ולא באיסור שבא אחרון אף שהוא חמור, דס"ל אין איסור חל על איסור אפילו חמור על קל, ולפיכך אלמנה שנעשית חמותו, ואח"כ נישת, נידון בשריפה, דאע"ג דא"א מוסיף הוא, דמתחלה היתה רק עליו אסורה, וכשנעשית א"א אחסרא גם לעלמא, ובמוסיף מודה ר"י. עכ"פ לא מלינן להרגו ב' מיתות, ונדון בחמורה, ואם נעשית חמותו כשכבר היתה א"א חייב חנק. [מיהו הא דנדון בזיקה ראשונה, לאו כללא הוא, דכרי תמותו ונעשת אשת אב, ולאי נידון בזיקה ב' שהיא קטילה, משום דאשת אב איסור מוסיף הוא גם אשת אחין [כפ"ז מ"ד] אבל בתחייב ב' מיתות זאת"ז בכריתא מודה דנידון בחמורה]: שעבר

מידו, עליון הדבר מסופק ותלוי במקרה אמי יפגע, לכאי אף שקבל כ"ל כוונת תוס' הכא ובכתובות דמ"ו מ'). אבל אם הדבר מבורר ועומד, רק שגם הוא גם שעדים אינן יודעים, כגון ברוגה לאכול חתיכה אחת, והעדים אחרו בו ואמרו אל תאכלנו שכמדומה לנו שהוא חלב, והוא קבל ההתראה ואכלו, לר' יוחנן ודאי חייב, דלא גרע משחיטת פסח על החמץ לעיל, אלא אפילו לר"ל אמי הוא בשנינו פסח על חמץ שבגיתו לעיל דפסר ר"ל, דהתם גם הוא גם העדים לא ראו בשעת מעשה את החמץ שיתהייב על ידו, משא"כ הכא הרי ראו גוף החלב שאכלו, רק אלא ידעו בנירור שהוא חלב, להכי

הו"ל התראת ספק, דאולי בטלו, והתראה בשותא פסח על החמץ היכא משכחת"ל. דהרי גם בחמץ ידוע מהני ביטול, מדמקשינן [פסחים ל"ו ב'] וכי משכחת"ל לבטליה. [כרש"מ בפ"ב ממלה ה"ב]. ולוקח לומר דהכא שהוא בידו ממש בשעת אחיסה גרע מאילו החמץ בביתו, ולא מהני ביטול, דמנ"ל לחלק. י"ל דגם זה נגד חזקה, דכיון דאין התראה מועלת, על שיאמר על מנת כן [כסנהדרין דמ"ח ג' ודע"ב ב'], א"כ ה"ל ע"כ באמר על מנת כן מיירי, וא"כ הרי אין אדם מוציא דבריו לבטלה גם ב"ה ס"ל [כתוס' מנחות דק"ג ג' ד"ה הא מני], מכ"ש בהתראת עדים, דולמי עדיף מאתם עדי, אלא אינו יכול לטעון משום הייתי בך [כח"מ פ"א סכ"ל]. אמנם אפילו אם העדים מסופקין אם יש לו חמץ בביתו, רק שכמדומה להם כן, והתרו בו, דהו"ל ולאי התראת ספק, עכ"פ כיון שהתרו אם היא בפעולה, דהייגו בשחיטת הפסח, ובעוד גוף אחר דהייגו החמץ, ואוא קיבל ההתראה, ומצאו אח"כ החמץ שהיה בביתו בשעת שחיטה, הרי וודאי עבר, להכי בטלנו ס"ל לר' יוחנן שאם התראה. (ד) מין ספק הד', הייגו כשהספק תלוי בפעולה עצמה, כגון יש חיצוק, אם הדבר תלוי במקרה, כגון בזרק אבן להרוג בהמה והרג אדם, או בזרק אבן לגו, והרג ישראל, דבשעה שהתרו בו קודם שיצא האבן

(פ' א'). ולכאורה תמוה דהא הוא פטעם ספק דא"י איזהו. וא"ב הוא ענין אחר וטעם אחר. ואיך ערבינהו דלא שייכן להדדי כלל. אמנם לחלמיד הר' פרץ יתישב קצת דבבת אחת לריב"ב טעם הפטור משום ספק וכנ"ל. אמנם עדיין תמוה דבין דאין הלכה כריב"ב א"ב גם בבת אחת אין צורך לטעם ספק. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דש"ס הוא ברמב"ם ונתחלפו הדברים ואין באן מקום מ"ש או שהיו רבים. רק אחר זה בהל' ז' שם אחר שכתב ה"ז האחרון נהרג עליו. רוצה שנגמר דינו ונתערב באחרים ולא נודע מי הוא. באן צ"ל או שהיו רבים יושבין ויצא חץ מביניהן והרג בולן פטורים. כצ"ל. דשם שפיר הוא מקומו.

ד מי שנתחייב בשתי מיתות ב"ד. פ"א פ"ז נ"ז ע"ב ל' ע"ב ובמות נ"ב ע"א כריתות י"ד ע"ב. מיי' פי"ב מה' סנהדרין כ"ד פמ"ג עשין נ"ש: עבר עבירה כו'. מיי' שם: ה מי שלקה ושנה. פ"א ע"ב פ"ג ע"ב ובמות כ"ד ע"ב מיי' פי"ח מה' סנהדרין ס"ד פמ"ג עשין קי"ח

שנויי נוסחאות

ד בשתי מיתות (ב"ד). בכי"פ ובמשני"ר שתי.. וכ"ה בד"נ וכי"ק (ובהס.. בב"ד) וכ"ה בכ"י קר' (ושם לי' י'). נדון בחמורה. בכי"ק ובכי"מ וכמשני"ר בכל המקום יידון. שנתחייב שת'. בד"נ וכמי"ק ובכי"מ וב"ומשני"ר שיש בה.. שבאה עליו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שבאת..; בכי"פ וקר' הבאה..

תוספות חדשים

פ"ט ד במשנה בזיקה הראשונה שבאה עליו. ולאו מילתא דסקילה היא דהא חמותו ונעשית אשת אב איסור מוסיף הוא לא איתי ליה לתנא דלמ"ד סקילה חמורה נידון באשת אב הוספות והרמב"ם לא כ"ה בפירושו ו"ע ע"ש: בחוי"ם סד"ה מי שנתחייב כו' דלמא חורה קמהדר

תוספות רע"ק

פ"ט ד [אות כג] בהרע"ב [ד"ה מי שנתחייב.. וחזר ועבר עבירה חמורה. ותימה אמאי נידון בחמורה הא הו"ל עדות שא"א יביל להזימה דאי מתזמי סהדי בתראי לא מקטלי דיאמרו נברא קטילא קטלינן כמו שהתקתי בטבות (פ"א מ"ט וי"ל דמייתי שעבר עבירה החמורה בפני הב"ד. ועי"ל כיון דאי מתזמי קמאי או מכחשי מהני סהדותא דבתראי עדות שאתה יכול להזימה קרינן ביי' עכ"ל תוס': [אות כד] תוי"ט ד"ה רבי יוסי. לא מצית קטיל ליה. ובשונג חייב ב' חטאות. וכן אם לא התרו בו משום חמותו והתרו בו משום א"א חייב משום א"א:

אור גדול

מטעם להראשון נ"ב מטעם אחד ולא שנים אף דסני בכל דחו נפש. וא"ב בב"א אף לריב"ב פטור מטעם אחד ולא שנים. וקצת נראה להוכיח מהרמב"ם ד ס ו ב ר כתלמיד הר' פרץ הנ"ל דהרמב"ם סיים או שהיו רבים יושבין ויצא חץ מביניהם. והוא בגמ'

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ימנע ויעבור שוב לא יתייסר. וכו' אחיא דקי"ל בתרי זימני סוא חזקה כמ"ש בספ"ב דיבמות ומשנה ב' פ"ד דכתובות. כך היא סוגיית הגמרא דפ"ו דיבמות דף ס"ד: לביפה. כתב הר"ב מקוס כשעור קומת אדם ולא יותר. ואין לו שם מקוס להתפשט ולא ליטן. הרמב"ם. וכיפה מלת ארמית ונתת אותו אל המהפכת בירמיה כ"ט [כ"ו] מתרגמינן כפתא ועיין בפירש הר"ב דרים מסכת תמיד. ומ"ש שם: ההורג נפש שלא בעדים כו'. ואין עובין דבר זה לשאר מחוייבי מיתתן ב"ד. אבל אם נתחייב מיתה ממיתתן אותו. ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו. שאע"פ שיש עונות חמורות משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים אפילו עבודה זרה. ואין כ"ל ערוות לו חלוק שבת אינן כשפיכות דמים. שאלו עונות הן מהעבירות שבין אדם למקום. אבל ע"ד מעבירות שביניו לבין חבירו. וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור. ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולים כנגד עון זה ולא ילילוהו מן הדין שנאמר (משלי כ"ח) אדם עשוק בדם נפש [ועי'] לא ולמד מאחאב עובד ע"ז. שהרי נאמר בו רק לא היה כאחאב וכשנסדרו עונותיו וזכיותיו לפני אלהי הרוחות. לא נמצא עון שחייבו כלייה. ולא היה שם דבר אחר שסקול כנגדו אלא דמי נבות שנאמר (מלכים א' כ"ב) ואלא הרוח ותעמוד לפני ה'. זה רוח נבות. ונאמר לה תפתה וגם תוכל. והרי הוא הרשע לא הרג בידו. אלא סבב. ק"ו להורג בידו. הרמב"ם פ"ד מהלכות רוצחין. עיין מ"ש בספ"ק דמכות: ך הגונב את הקסוה. כתב הר"ב אחד מכלי ארת מל' קשות הנסך. גמרא. כלומר שהקסוה הוא שם מושאל ומלאתי לו חבר במשנה ג' פ"ד דכלים: והבועל ארמית. כתב הר"ב והוא שתהיה כו' ואם חסר וכו' משום זונה. אם הוא כהן. תוספות: קנאין פוגעים בו. נוגב קסוה רמיז ליה קרא (במדבר ד') ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו. פירש"י כבלע את הקדש לשון נגב. שמבליעין ומחביאין. ורמז בעלמא הוא ולא מקרא נפיק. דשיקר קרא בלויים כתיב שהוזהרו שלא לראות בשעת הכנסת כלים לארתקן שלהן שהיו אהרן ובניו מכסים וכו' ע"כ. ומקלל בקוסם. דמחזי כמברך את השם גמרא סוף ד' פ"ב. ובועל ארמית דהא אשכחן דבר כרת הוא. כדמייתי לי' הר"ב יכרת ה' לאיש [ולאחי ב' י"ב]. גמרא שם: פוגעין בו. פירש הר"ב הורגים כמו לך פגע בו (מלכים א' ב' כ"ט) רש"י: כהן ששמש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד וכו'. כלומר להלקות בדין אלא שיש בו חיוב מיתה בידי שמים אבל אם מוליאין וכו'. ואין ממחין עליהם בכך. הרמב"ם פ"ד מהלכות ביאת המקדש. וכתב הר"ב ומחוייבי מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשיו הם אחד עשר. ואלו הן וכו' קלת נאמר בהם מיתה בפירוש וכו' כדאיתא בגמרא. וז"ל הרמב"ם

הרמב"ם

כשיחזור ויעשה אותה עבירה עצמה פעם שלישית: מביניסין אותו לביפה. מקוס כשיעור קומת אדם ולא יותר. ומאכילין אותו תחלה לחם לר ומים להן. עד שיוקשטו בני מעיו. והדר מאכילין אותו שעורים שנפחתות במעיו עד שבריסו נבקעת: שלא בעדים. שלא בעדות שיהיה מחוייב עליה מיתה. ומ"מ ידוע לב"ד שהדבר אמת. שבודאי הרג אלא שהוכחשו העדים בבדיקות או שלא היתה שם התראה מספקת: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. החלה. ואח"כ מאכילין אותו שעורים עד שבריסו נבקעת והייגו ריסא. ומה שאמר זה גלה זה: ך הגונב את הקסוה. אחד מכלי ארת מלשון קשות הנסך (במדבר ד'): והמקלל בקוסם. המברך את השם בשם עבודה זרה: והבועל ארמית. עובדת כוכבים: קנאים פוגעים בו. המקנאים קנאתו של מקוס היו הורגים אותו. והוא שתהיה הכרית בת עובדי ע"ז. ובשעת מעשה. ובפני עשרה מישראל ואם חסר אחד מן התנאים הללו אסור להרגו. אבל עשו מפורש ע"פ גבית יכרת ה' לאיש אשר יעשנה. ומלקין אותו ל' מלקות מדברי סופרים משום גדה מבוס שפחה מבוס עובדת כוכבים משום זונה: פרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח בהם

ושנהלא). בית דין מביניסים אותו לביפהלא). ומאכילין אותו שעורין מ) עד שבריסו מתבקעת. ההורג נפש שלא בעדים מא). מבניסין אותו לביפה ומאכילין אותו להם צר ומים לחץ מב): ך הגונב את הקסוה מג). והמקלל בקוסם מד). והבועל ארמית מה). קנאין מו) פוגעין בו מז). כהן ששמש מח) בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין מט). אלא פרחי כהונה נ) מוציאין

יכין תפארת ישראל בועז

לח) שעבר על כרת, ולקה עליה, וחזר ועבר אותה עבירה ולקה, כשיעבור שוב אותה עבירה פעם ג', ב"ד מכניסין וכו': לט) בית לר רק כשיעור קומתו, שלא יוכל להתפשט ליטן, ומאכילין אותו שם לחם לר ומים לחץ, עד שילרו בני מעיו: מ) ר"ל ואח"כ יאכילוהו את שעורין שמתפיח מעיו. ודבר זה למומים הוא [רש"י]: מא) שלא היה שם התראה כדינו, או שהוכחשו עדיו בבדיקות, כל שידוע לב"ד שרוצח הוא: מב) ואח"כ שעורים כבריסא. אבל בשאר חייבי מיתות ב"ד, כשלא יוכלו להמיתו בדין תורה, פוטרין אותו [דהליתה חמורה לענין זה מכל עבירה שבעולם, אין לו כפרה בשום אופן עד שיסלגוהו, שנאמר ונאלרן לא יכופר וגו' כ"א בדם שופכו [במדבר ל"ה], וכן בשאלא אף אחשא בע"ז שתמוד מכל העבירות, אפ"ה ביום דינו רק רליתה גבות גרם מיתתו, ואף שלא הרגו בידים [כ"ז לשון הרמב"ם פ"ד ה"ט מרולח]: מג) כלי ארת, מלשון קשות הנסך: מד) שבירך השם ב"ה בשם ע"ז, דמחזי כמברך שם בשם: מה) ר"ל בת עמ"ם, ואין פוגעין בו רק בשעת מעשה, ורק בבעל בפני עשרה מישראל, ובחסר חד מהנך אסור להרגו, אבל עשו מפורש בגבית, יכרת ה' וגו' [מלאכי ב' י"ב] וקנאים פוגעין בו אמי גם אגונב קסוה אמינו מהרג רק בשתפסו בשעה שגונב: מו) [מייפרער], שמתקנאין עבור כבוד ה' ב"ה: מז) ר"ל מי שמתלהב באותו שעה לכבודו יתברך, רשאי להרגו: מח) ע"ג מזבח: מט) להלקותו כדינו, דאלו שיש בה חיוב מיתה בידי שמים הוא, ודוקא שנעשית בפנים, ולא שהה כשיעור המפורש [בפ"ה דשבועות], דאל"כ, או שנעשית בחוץ וכנכנ, בר כרת הוא: נ) בחורי כהונה, דאינו ראוי שיעשה

*) עיי ביאור הגר"א יו"ד סי' כ"ז סק"ח דבר נאמר (מלאכת מחשבת).

הורג נפש. מיי' פ"ד מה' מלכים ה"ח סמ"ג לאין קס"ג: ך הגונב את הקסוה. פ"ח מ"ש מיי' פ"ח מה' סנהדרין ה"ט סמ"ג עשין קי"ח והבועל ארמית. פ"ב פ"ח פ"ו ל"ו כ"ג מיי' שם ופ"ב מה' איסורי ביאה ה"ד סמ"ג שם ולאחר קי"ב ע"ש לא"ש פ"ז ע"ז מ"ב שם ס"ל בכ"ה: כהן שמשמש בטומאה. פ"ח מ"ה מה' סנהדרין ה"ו וז"ל מה' ביאת מקדש ה"ב סמ"ג עשין ק"ח:

שנויי נוסחאות

ה ב"ד. נ"ל, וכ"ל וכ"ל וכמוקי יוסף בב"ד. מביניסים. בד"ל וכ"ל ומאכיל כונסים וכן בסמוך. מתבקעת. בד"ל וכ"ל וכ"ל וקי' ומבקע"ר נבקעת. ההורג נפש. בד"ל וכ"ל וכ"ל וכ"ל ונע"ל וכרמב"ם פ"ד מהלי רוצח.. נפשות וכ"ה בטעמי כ"ן ונס..אח..) ולפ"ז גם בכהן בשוק דליתתק תלתא זימני אבל לא מצאתיו בשום מקום וגם לאלי דמפרש לה הגמרא בעדות מיוחדת ודאיתכחום בבדיקות בודאי דלא בייך לומר דאתרמי תלתא זימני בכם"ג (ד"ס). שלא בעדים. בכ"ל וקי' ובל"י בלא עדים. ומאכילין אותו. בכ"ל וכ"ל"מ ונותנין לו. ך הקסוה. במשכ"ל הקסווא. בקוסם. במשכ"ל בקסם. (קנאין) פוגעין בו. בכ"ל הקנאים פוגעין בהן. וכ"ה בהן גם במשכ"ל (ובס ליתא) וכ"ה הקנאים עם בכ"מ (ובס נגלון.. בו [בשעת מעשה] ולאלי היה כן לפני רש"י ועי' בעמוד לגר (ד"ס.

תוספות חדשים

קמהדר. פי' קוביא הוא ומשני עלה בגמרא דאם כן מיבעי ליה לאהדורי כי היכי דאתדרש מעשה רבינו במשנה תורה: ה בתוי"ט ד"ה מי שלקה כו' וכו' אחיא כו' לף דסכלא מוקי לה אחילו כרמב"ג ומשום דעבירות מחוקות מ"מ נגון המשנה משמע יותר ברבי. ועיין שם בתוספות דיבורא:

לקוטים

ה הרע"ב ד"ה שלא בעדים וכו' לו וכו' אלו הכי פירושים הם דשרוגלא ודרב חסדא בגמרא ואיכא נמי אוקמתא דרב דמפי בעדות מיוחדת ופירש"י לי' דוקאו מחלון זה ודי מחלון זה ולא ידענא טעם הר"ב דכתביהו להכי תרתי והשאיר הכיא דרב ורמב"ם בפי' כתב כך תרתי אבל כלל גם האמרת נאמנו וכיצא בלו ובתרי פ"ד מכ' רוצח פסקינהו לכלהו. (ס"ל): תוי"ט ד"ה ההורגו אבל ס"ד וכו' כרמ"ז

יכין תפארת ישראל בועז

להכי כשנולדע לסם אח"כ שהוא חלב חייב. תדע דמ"ש זה מכל מעשה שחייב עליו, כמחלל שבת וכדומה, שהעליים וגם העובר אינן בני תורה, דאמנו כ"ע דיני גמירי [בגיטין דנ"ה ח'], ובמורגל אינן יודעין בבירור רק כמדומה להן שחייב על דבר זה, ומתרין בו מספק, ואפ"ה כשהב"ד שוגגין אח"כ את המחלל שבת איזה מלאכה עשה והאיך עשה, ובע"ז מי עבד ובמה עבד, ומצאו שחייב על ידי זה, חייב [כסנהדרין ד"מ ע"ב ורמב"ם פ"ח מעדות ה"ד], אא"כ ה"ל הכא. וזה כ"ל כוונת הרמב"ם [פ"ה משבועות ה"ב], שכי בשבע שיאכל אחר, אינו לוקה משום שבועת שוא, דשמא יתרצה אחר לאכול, והו"ל התראת ספק, דאינו לוקה עליו רק בלאו שבתורה עכ"ל רבינו, *)ובתקנו בו הרבה לבותינו קמאי ובתראי מכ"ל חילוק זה. ומה כוונתו בלאו מפורש בתורה. ועוד הרי הוא בבנוהו ובעלמו ספק [בפס"ז מסנהדרין] דהתראת ספק שמה התראה. ולפי דברינו יפה כ' רבינו זלה"ה, דהרמב"ם נקט רק החילוק בהספק שבפעולה עצמה, שבשע שיאכל אחר, אז"ל שילקה על אותה שבועה, והיינו הפעולה, משום שבועת שוא, ועל זה תירוץ דאין לוקין על התראה זו, מדתליא בדעת האחר, שמא יתרצה לאכול, והו"ל כהתראת ספק במקרה, שמא יקרה שיתרצה האחר לאכול, ומסיק הרמב"ם דבכל ספק שבפעולה אין לוקין עליו רק כשהלאו מפורש

*) עיי ביאור הגר"א יו"ד סי' כ"ז סק"ח דבר נאמר (מלאכת מחשבת).

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בהם: בגזרין. בקטיות של עצים: רבי עקיבא אומר בחנק. נאמר כאן (במדבר ט') והזר הקרב יומת. ונאמר להלן (דברים י"ג) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת. מה להלן בחנק. אף כאן בחנק: וחכמים אומרים בידי שמים. נאמר כאן יומת. ונאמר להלן (במדבר י"ז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים. והלכה כחכמים. ומיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת. שהכרת יש עליו עונש להאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי. ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ודש"י כתב בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים. ואינו הולך עריני. כרת אית ביה תרתי ימיו נכרתים. והולך עריני. ומחוייבי מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשים. הם אחד עשר. ואלו הן האוכל טבל. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה. וזר שאכל תרומה. וזר. וטמא. וטבול יום שטמאו. ומחוסר כפורים. ומחוסר בגדים. ושלא קדש ידיו ורגליו. ובחויי יין. ופרועי ראש. קלת מהם נאמר מיתה בהם בפירוש וקלתם למדוש רבותינו מפי הקבלה בג"ש ובהיקש:

בגזרין. בקטיות של עצים: רבי עקיבא אומר בחנק. נאמר כאן (במדבר ט') והזר הקרב יומת. ונאמר להלן (דברים י"ג) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת. מה להלן בחנק. אף כאן בחנק: וחכמים אומרים בידי שמים. נאמר כאן יומת. ונאמר להלן (במדבר י"ז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים. והלכה כחכמים. ומיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת. שהכרת יש עליו עונש להאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי. ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ודש"י כתב בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים. ואינו הולך עריני. כרת אית ביה תרתי ימיו נכרתים. והולך עריני. ומחוייבי מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשים. הם אחד עשר. ואלו הן האוכל טבל. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה. וזר שאכל תרומה. וזר. וטמא. וטבול יום שטמאו. ומחוסר כפורים. ומחוסר בגדים. ושלא קדש ידיו ורגליו. ובחויי יין. ופרועי ראש. קלת מהם נאמר מיתה בהם בפירוש וקלתם

אותו חוץ לעזרה נא). ומפציעין את מוחו בגזירין נב). זר ששמש במקדש. רבי עקיבא אומר בחנק. וחכמים אומרים בידי שמים נג):

הרמב"ם עמא שאכל תרומה הוא שנאמר (ויקרא כ"ב) ומתו בו כי יחללוהו ונאמר במבול (שם) ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] [אשר ירימו בעתידים לחרוש הכתוב מדבר. ועיין מ"ש במשנה ח' ב' דפ"ק דזבחים] וכמו שהחלול האמור בתרומה במיתה. כך הלול האמור בטבל במיתה [ודקדק הר"ב לכתוב תרומה טהורה דבגמרא ממעטינן טמאה מדכתיב כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ועיין במשנה ב' פי"ג דזבחים. ובמשנה ג' פי"א דפרה]. וזר שאכל תרומה. לפי שאחר שנאמר ומתו בו כי יחללוהו. אמר וכל זר לא יאכל קדש [וכל פרשתא בתרומה קאי שכתוב וכל השמש [וטהר] ואחר יאכל מן הקדשים. דאיירי בתרומה כמ"ש ברים ברכות]. וזר שמימש. מבואר שנאמר וזר הקרב יומת. וטמא שמימש. הוא מה שנאמר בטמאים (שם) ויזהרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו. וזה החלול כמו המזכר באמרו ומתו בו כי יחללוהו. [וא"ת תיפוק לי מכוס טמא שנכנס למקדש דבכרת [כדתנן ברים כריתות]. וי"ל כגון שנטמא בפנים ולא שהה כשיעור דתנן בפ"ב דשבועות. אלא בא בקערה והפך בלוערא כדאיתא התם בגמרא. תוספות] וטבול יום. מפי הקבלה סמכוהו לזה שאמר הכתוב (שם כ"א) קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו. ומחוסר בגדים שנאמר בכהנים [שמות כ"ח] וחגרת אותם אבנט וגו' והיתה להם כהונה לחקת עולם. בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם. אבל כשיחסר מהם דבר הגם הוא כזר. ומחוסר כפורים לפי שנאמר (ויקרא י"ב) וכפר עליה הכהן וטהרה. מכאן רמיז לפני הבאת כפרה ממאה נקראת. ונתבאר שאין עבודה לטמא. ואם עבד במיתה. ובלא רחון ידים ורגליו. מבואר שנאמר (שמות ל') וירחצו מים ולא ימותו. [וכתיב יין שנאמר] יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד (ויקרא י') [ועיין מ"ג פ"ג דכריתות] ולא תמותו. [ופרועי ראש] ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו. ע"כ ל' הרמב"ם. ואלו י"א נמנין כך בכריתא בגמרא [דף פ"ג] ועיין בפירש הר"ב ספ"ק דכלים. אבל תמה אני דלתשוב נמי פרומי בגדים ולהוו י"ב. ומיהו בגמרא אפרועי ראש מייתי לה מדכתיב ביחזקאל [מ"ד כ'] וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו. וכתיב בתריה ויין לא ישתו. אתקש פרועי ראש לשתוי יין: מה שתוי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה. וכן העתיק הרמב"ם בחבורו פ"א מהלכות בית המקדש. כהן שגדל בערו אסור לישרת וכו'. ואם נכנס ועבד חייב מיתה וכו' שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע וגו'. ע"כ. וכתב עליו הכ"מ וא"ת מה צורך לסיקש זה הא מקרא משמע ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו הא אם תפרעו תמותו י"ל דקרא אפשר לפרעו לרשות. דה"ק קרא אע"פ שאתר אבלים שלא קרעו ולא פרעו במיתה. אינכם בכלל חיוב זה. ע"כ. והשתא אתי שפיר דלא חשיב פרומי בגדים בכלל חייבי מיתה בידי שמים דהא בקרא דיחזקאל לא כתיב. אלא דאכתי קשיא לי דכתב שם הרמב"ם דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא שנאמר (ויקרא י') ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו. הא אם עבד הוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים. ע"כ. וכ"ל דאי לאו קרא דיחזקאל ודאי דליכא למילף דלא תמותו לחיוב מיתה אתא אלא לרשות כדברי הכ"מ. אבל השתא דגלי לן קרא דיחזקאל בפרועי ראש דבמיתה ס"ס פרומי בגדים נמי דכתיב גביה. וזש שדקדק הרמב"ם לכתוב דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא וכו'. ולמאי ג"מ תליין אהדדי. אלא מכוס דמיחזקאל ילפינן דלא תמותו לחיוב אחת. וא"כ פרומי בגדים נמי בחיוב מיתה הן. דהא הך דלא תמותו של פרומי בגדים נמי קאי ובהדיא חייא בת"כ ובגדיכם לא תפרומו ולא תקרעו בגדיכם ולא תמותו. ממשמע לאו אתה שומע הן. ע"כ. ש"מ דלחיובא אתא. ומיהו תנא דידן לא מני אלא י"א. הואיל ופרומי בגדים אין לנו בו מקרא מפורש כמו בפרועי ראש. דהא אע"ג דביחזקאל כתיב ביה חיוב מיתה. אפשר דאכתי קרא דלא תמותו לרשות אתא. ומכוס פרומי בגדים שאינו אלא רשות. ואי אשכחן במתניתין דספ"ק דכלים דקתני פרועי ראש והוה ליה למתני נמי פרומי בגדים אך עדיין יש להקשות על לשונו שבפירוש המשנה דלא מני אלא י"א מכוס דנסיב ליה אליבא דתנא דידן. ואפ"ה נסיב ליה לקרא דראשיכם לא תפרעו וגו'. שאם נלמד ממנו לחיוב. ודאי דפריעה נמי אית ביה חיובא וכמו שפסק כן בחבורו שם בו חיוב מיתה ולחשבוה ויהיו י"ב. וזה נ"ע: חוץ לעזרה. דבהר הבית מותרין ממאי מתים ומת עלמו. כדפירש הר"ב *במשנה ח' בפרק קמא דכלים: רבי עקיבא אומר בחנק. כתב הר"ב נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן והנביא וגו' יומת. מה להלן בחנק. כמ"ש ברים משנה י' פ"ז: וחכמים אומרים בידי שמים. כתב הר"ב נאמר וכו' מה להלן בידי שמים דבמאתים וחמשים אים [בשרופים דקרא] כתיב. רש"י. ור"ש סבר דין יומת מיומת. ואין דין יומת מימות. ורבנן סברי דין הדיוט מהדיוט. ואין דין הדיוט מנביא. ורבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה. גמרא:

ח) ברע"ב ד"ל יומת וכ"ה בכמה דפו"י בגמרא אך בוסתינו יומת ומוכרתת פי'.

יכין — תפארת ישראל — בועז

ע"י נכבדי כהונה הזקנים, גם כדי שיקחו אלה מוסר [בבסוטה פ"א מ"ו]: נא) דבהר הבית מת מותר: נב) בגזרי עצים. וכ"ל דכולהו הלממ"ס, כדמשמע מרש"י [דפ"א ב' ד"ה והיכא רמיזא]: נג) מיתה בידי שמים חלוק מברת בג' דברים. דבכרת (ח) מת בפחות

מפורש בתורה ר"ל בחילול שבת או ע"ז או כדומה, שהעדים שאינן בני תורה אינן יודעין בבירור אם חייב או לא, אפ"ס כשהתרו בו שאפשר שיתחייב, וקבל ההתראה. וסב"ד דנו אח"כ שחייב על פעולה כזאת, או חייב. ובהא מתורץ נמי קו' התוס' [חולין די"א ב'] אדרלה הש"ס שם להוכיח דאזלינן בתר רובא, דאל"כ היכא קטלינן לי' לרוצח, דלמא נרגא טריפה הוא. ואת"ל דבדקינן לי', עכ"פ דלמא במקום שיף נקב הו"ל התראת ספק, והאיך נחייביה. כ"ל כוונתם דאף דקיי"ל כר' יוחנן דהשפ"ם

שוה והקשו בתוס' שם, מאי קאמר וכ"ת דבדקינן ליה, הרי עכ"פ

חוץ לעזרה. פי' תוס' זבחים ל"ב ע"א ד"ה ונעמלים ומ"ש' ומות ז' ע"ב ד"ה ולאה קלי: רע"א בחנק. פ"ל ע"א: חת"א בורר שמים. מיי' פ"ב מה' בי מ מקדש פ"א ספ"ב לאון כ"ם:

שנויי נוסחאות

(חוץ) לעזרה. בד"ע ליתא בטעות. ומפציעין את מוחו בגזירין. בכ"י קל' ובאמבי"ל ומאצעין..; בד"ע ופוצעין..; בכ"ק ומוציאין(?)..; בגזרין.

ראשון לציון

ן ברש"ב ד"ה וחכמים אומרים כו' ומיתה בידי שמים הוא פחות כו' עיין יבל"מ: תוי"ט ד"ה כהן שאמר כו' ודקדק הר"ב לכתוב תרומה טהורה כו' דבמ"ם ממעטינן טמאה מדכתיב כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ועיין במשנה ב' פי' ג' דזבחים: שם ד"ה חוץ לעזרה. דבהר הבית מותרין טמאי מתים כו' ועיין תוספות זבחי"ב ע"א בד"ה ובטמאי' ובתוס' יבמות ז' ע"ב ד"ה ולאה ועיין יבל"מ:

תו-פות רע"ק

ן [שמות כה] תוי"ט ד"ה חוץ לעזרה. בפשנה ח' בפ"ק דכלים) אף דבמתני' שם מבואר דמ"מ מדרבנן אין טמא מת נכנס להיל. עיין בתוס' יבמות דף ז' ע"ב ד"ה וראה קרי שהוכיחו מפשנתינו דהכא שלא נגזרו רק שלא יכנסו. אבל אם הוא שם לא נגרו שיצא:

לקוטים

הרמ"ן ק"ל דלפי' הרמב"ם לשם מה מחוייבי כריתות אל סופכי דמים בעונש מ' הסמוי במשנתנו אחר שמ"ד תמוד מכל ח"ו ע"כ. ולעד"ן דרך דלקה וכנס נמי אית ביה לתת דמ"ד ונפי מיהם שהרי הוא חוכל בעצמו ומתחייב נפשו ממש ודלמרי נגמ' דקא מוזהר בפשיה לקרב מיתתו ולכא לנמר איסורי הוא דקא עשים דכבר עשה כך עשה לפנים והו לא תקיף עליה כ"כ אלא הוא נוזר עצמו. (ס"ל): תוי"ט ד"ה כהן וכו' אינכם בכלל חיוב וכו' ופי' ולא תמותו ולא תפחדו מן המיתה אם לא תקרעו ולא תפרומו ופי' זה מעין מה בפירש"י בפ' אמור פי' ולא יחלל את מקדש אלקיו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וגו' ופרש"י שם מ מחלל בכך את העבודה אבל ק"ל בפי' זה שהרי בפ"ח דסי' אבל כתב וק"ל אבל חייב לקרוע על מת

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כופר גמור הוא. רש"י: ואפיקורס. כתב הר"ב המבזה וכו'. עיין מ"ש במשנה י"א פ"ג דאבות. ומלת אפיקורוס היא תרגומת עניכם מי שמפקר ומבזה וכו' הרמב"ם. ועיין עוד פירוש שני להר"ב במשנה י"ד פ"ב דאבות: בספרים החיצונים. פירש הר"ב ספרי מינים. כגון ספרי אריסט"ו היוני. ובמשנה כ"ב פ"ה דאבות תתיר בבית הכסא ובמרחץ: [והלוחש על המכה. כ"ל לרבותא הוא. אף שיש מכה שאין בה חולי כל הגוף. וכ"ש כשחולי בכל גופו. ומתיישב

אף הקורא בספרים החיצונים. נמל"ב אבל יש: והלוחש על המכה. שנותן כ"ו ע"ב: ההוגה את השם באותיותיו. ע"ז י"ח פ"א ע' מוכה דף ה' ע"א מוה"ב יו"ד כ"א שנותן דף ג"ה פ"א הוס' ד"ה בלעו. (גליון הש"ס):

שנויי נוסחאות

עליך (כי אני ה' רופאיך). בכי"ק עליך וגו' וכ"ה גם בד"ה וכ"ל גם שם וגו'. את השם. במסמיות ד' ריווח ויוצא ה"ם ו"ק את ה'.

לקוטים

הר"ב ד"ה אפיקורוס וכו'. כן פירשו כש"ס רב ור' תנינא גיהו ר' יוחנן ויכ"ל פי' דהוי אפיקורוס המבזה תכיר בפני ת"ח לא קל המלי שביק לדר"י ויכ"ל דידוע דבר וכ"ל ק"ל כר"י וכ"ם דאוכא בהדיה ריב"ל דקבים מניהו והנא הוא ורמיתי למרן סכ"מ בפ"ג מה' תשובה דין י"ד שהא דכתב הרמב"ם ז"ל שם הדברים הבמויים בפ"ד דאבות שאין להם חלק לעה"ב המחלל הקדשים וכולי הק' שם מרן ז"ל לפה לא מנה בהדייהו ג"כ מגלה פנים בתורה ותירץ דבפ' חלק אמרי' דמגלה פנים הייגו מבזה ת"ח וכו' וכבר מנה רבינו מבזה ת"ח דפסק כרב ור"ח דלע"ג דהלכה כר"י לגבי רב מ"מ ר"ח אפ' דעדיף מר"י וכ"ל כיון דאיכא רב גמי בהדיה וכיון דהוי מידי דספקא פסק לקולא ע"כ פירש דסבר ז"ל דהרמב"ם נמשך אחר היכא דאמרי דנסוגיין דפלוגתייהו במגלה פנים ופ' כרב ואע"ג דהחיקא מלאה אפ' לדחק כן לייחב קלא ג"כ דברי הר"ב דמש"ס נופסק פ' כרב ור"ח ופ' כליטגא קמא דפלוגתייהו באפיקורוס וכיון דהוי מידי דספק פי' לקולא כרב ור"ח דלא הוי אפיקורוס אלא המבזה ת"ח דוקא. (מ"ל):

ומתיישב

ואפיקורס ז). רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים ח). והלוחש על המכה ואומר (שמות מ"ו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך). אבא שאול אומר אף ההוגה את השם בזמן הזה. אלא הטולס של התה"מ כדפרישית: אפיקורוס. שמבזה ת"ח וכ"ש המבזה התורה עלמה: בספרים החיצונים. ספרי מינים. כגון ספרי אריסט"ו היוני והדיריו ובכלל זה הקורא בספר דברי הימים של מלכי יהודה ע"ז ובשירים של נגנים ודברי חסק שאין בהם חכמה אלא הוטלת אלא לבוד זמן בלבד: והלוחש על המכה. וברוקק בלבד הוא דאין לו חלק לעוה"ב לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה: וההוגה את השם. של ד' אותיות כמו שהוא נכתב: ג'

יבין תפארת ישראל יבין

מלוה זו (רמב"ם פ"ג מתשובה ה"ח): ז) שמיקל בכבוד התורה, כגון שמבזה תכיר בפני ת"ח, [והיינו לפע"ד על הרמב"ם פ"ג מתשובה] אלא מה זה, והרי הכי ס"ל לריב"ל ור' יוחנן, דקיי"ל כוותיי' לגבי כל ו"ח כרב"מ פי"ח מע"ז הי"ב. ועי' כ"מ פ"ג מתשובה הי"ד מה שכ' לתרץ זה]. אב"י אמנם ק"ל עדיין לרב"מ שם, דהרי בש"ס אמרי' בליטגא בתרא, דרב ור"ח ס"ל, דמבזה תכיר בפני ת"ח, אפיקורוס הוא, והרי תמיד פסקינן בשל תורה כל"ב להמיר, והרי הרמב"ם (פ"ג דתענית ה"ח) פסק אף בשל סופרים כל"ב, ע"ש מכ"ש הכא בשל תורה הוא. וכ"ל ממ"ש הרא"ש [ר"ה פ"ג ססי' ה'] דכל איכא דמתני אינו בכור שהוא ליטגא בתרא. ועי' רש"י (ר"ה די"ז א', ד"ה אפיקורוס) דפירש המבזה ת"ח, ועי' רש"ו (חגיגה ד"ה כ' ד"ה אפיקורס), שפירש שאינו מאמין לדת"ל. ועי' עוד (סנהדרין דל"ח ב') בש"ס, דמבכה"ל אפיקורוס נכרי, שעל כרחך שכופר בעיקר, וש"כ שבש אפיקורס, כולל כמה מיני אפיקורסת, ועי' תשובת מהרי"ל סי' רכ"ב, עכ"ל בני הרב שליט"א]. וכ"ש המבזה ת"ח עלמו, או את התורה עלמה, שמלגלג בדבריה או דורש דרשות של דופי ולגלות בפסיקי הנ"ך, ומגלה פנים בהורה שלא כהלכה, דהיינו שמפרש פסוק מפסיקים שלא כמו דקיי"ל, דכולן מבני התורה הן ואין להם חלעה"ב. בירוח תנא ושיר הנך דתנא ברי"ה (די"ז ל') ואלו הן (א) המינין, והן האומרים שאין אלוה בעולם, או שאומר כדעת (שפינאלע) סר"ש, שהטבע הוא אלהים, והכל מוכרח ולא מוכרח פטור, או שאומר שיש ב' מנהיגים, או שאומר שהבורא הוא גוף. (ב) המומרים, לא מבעיי' שהחליף הדת אפי' להיאבן, שהוא מומר לכל התורה (י"ד ב' ס"ך סקי"ז), אלא אפילו מומר לדבר א', דהיינו שמורגל לעשות עבירה א' ונתפרסם בה, אפילו אם היא מהקלות, כלבישת שעטנז, והשחתת זקן, והקפת פאת הראש [אב"י כיומא דפ"ה ב']. (ג) המחטיא את הרבים, אפי' לעבור על עשה קלה. (ד) הפורש מדרכי לבור, אף שלא עשה שום עבירה, רק שאינו משתתף עמהן לעובתן או בגרתם. (ה) והמוסר שמוסר הבירו או ממון הבירו ביד אנס או ביד עכו"ם, כדי לעברו או כדי לאבד ממונו (והוא גרוע יותר ממומר כע"ז דכ"ו ב' ע"ש). (ו) פרנסה מעיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, רק כדי שיראו ויפחדו ממנו (ז) ושופכי דמים (כ"ל דר"ל שמסבב שיהרג נפש מישראל. (ח) בעל לשון הרע (ט) המושך בערלה, וכ"ש בשלא מל כלל (י) והמכחיש בתורת משה בן דוד [כל אלו מנה הרמב"ם בפ"ג מתשובה. ולכאורה תמוה מה"ל לרמב"ם דהמכחיש במשה אין לו חלעה"ב. ובעקיבים (פמ"ב לרבינו) אמר אף שמלות עשה לאמתין כך אבל ביטיה עיקר לא שמענו. אמנם נ"ל דכוונת הרמב"ם דכיון דאינו מאמין כך מכחיש ג' ממאמרי תורה ופרנסיה. ואין להקשות מדכי הלל (סנהדרין ל"ע ג') באמר אין משה ליבראל. ומ"ש רש"י שם שהקב"ה יגאלם וימלוך עליהם אחמכ"ת זה לחתק, דא"כ מה טעם קאמר ר' הלל, שבבר אבלוהו כימי חזקיה דוקי מה"ע אחגורי אתגר. אלא ל"מ ל"ל בכוונה שאינו כדאין לו בשום זכות, ורק בחסדו ית' ישלחוהו להם. או י"ל בכוונת רש"י שבשיפלו ע"י אדם שיהיה להם למשיח, א"א רק בדרך גס, אבל מדבבר אבלוהו. יקבלם ה' לא"י בדרך הטבע ולא בנסים ונפלאות, ולא יהיה להם מלך משיח, רק ה' ימלוך עליהם לעולם ועד]: ועוד יש עבירות קלות שהרגיל בהם אין לו חלעה"ב, ואלו הן (יא) המכנה שם לחבירו, אף שחבירו רגיל בשם זה ואינו מתביים, עכ"פ כוונתו לביישו בשם הנגמי (ב"מ דכ"ח ב' ועי' תוס' מגילה דכ"ז ב'). ואילה"ק מרבי שקרא לו לר' חייא, פייא (כמ"ק דע"ז כ'), דלפע"ד קרא לו כך, מבוש דר' חייא היה קורא לה' כמו ע' (כמגילה דכ"ד ב') לכן קרא שמו בלשונו פייא, ובע"פ ק' אחיך כנה לו שם. ואף לתוס' מגילה (דכ"ז ב') דמכנה שם דהכא היינו רק בכנוי בפגם מעפתה, עכ"פ מש"ם שם משמע דעכ"פ גם בלי פגם מעפתה, איסורא מיהו איכא. ונ"ל כיון דכה"ג רק מדרבנן אסור, א"כ ר' חייא שנגזל בכבוד ליווי הבשיה, מותר לגלגו כי היכי דלא נגרלי כ"א אבתריה, כדבריהן מה"ט לאסור מה בהתיר תכיר (ברכות דס"ג ב'). עוד נ"ל דאפשר דדוקא בגיל לקרותו בכנוי שאינו פגם מעפתה אסור עכ"פ מדרבנן. ובכל זה מתורץ נמי מה דקרי לו ר' אבוה לר' זירא יורד גאלי בסנהדרין (ע"ט ב') ופי' רש"י שם, תנין שוטה, וכ"כ רבה דקרי לרב עמרם הרדא (ב"מ ד"כ ע"כ) ופי' רש"י משועמם, ושוד הרבה בש"ס כדומה לזה, דכל דברי קנטורין אלו בשעה שהיו התלמידים אלו נלחמים על שדה מלחמות התורה, אינן בכלל מבזה שם דהתי ל"מ דרתת אוזייתא היא דמרתת לי' (כתענית ד"ד ג') ואפילו אב וכנו, רב ותלמידו שעוסקין בשער א' בתורה נעשו אויבים אל"ז, ואינן פורשין זמ"ז עד שנעשו אוהבים (בקידושין ד"ל ע"ב), וכ"ש רב לתלמיד דברי לקנטרו כדי לזרזו לחריצות התורה, כדאמרי' (בתוכות ק"ג ב') זרוק מרה בתלמידים. ועי' בתוס' תו"י (קנ"ב). (יב) והמלבין פני חבירו ברבים (שם) (יג) והמהבבד בקלון חבירו (ובתב רכ"מ פ"ג מתשובה דלא ידע מנ"ל לרמב"ם הא. והוא ירושלמי מפורש הגיגה (ד"ד סיף ע"ב). (יד) המבזה המועדות. ר"ל שעושה מלאכה האסורה בחול"מ, או נוהג בו חול בתפילה ובתפיה [*כך כ' הר"ב אבות פ"ג מ"י, ולא ידענא מנ"ל. *)ובפסחים (דקי"ח) פי' רש"י שעושה מלאכה האסורה]. (טו) והמחלל קדשים. שמפגלן במזיד, כולן בכלל אפיקורס הן (רמב"ם שם): ח) כספרי (האמעער), וספר דתות של ע"ז, וספרי אחר אפיקורסים וכולן דוקא בקורא בהן קבע, אבל בדרך ערמי, המאמין לא יחוס מלקרות בהן, כדי לידע מה להשיב לאפיקורוס, ובפרט בביהכ"ס ראוי לת"ח לעיין בהם (לחם שמים), אמנם דברי חסק (שזכר הר"ב) גם שם אסור. [ובה בכתב עוד הר"ב שקריאת דברי הימים של עכו"ם ולישונא נמי בכלל זה, תמוה מאד, דהא מנ"ל. ואינו רק בכלל ביתת חולין ודברים בעלים שעובר בעשה. (ביומא די"ע ב'), וגם הא ל"ל דבאקראי שרי דאל"כ מה שבת שבתו לריב"ז (סוכה דכ"ת א') שלא שה ביתת חולין משולם. והרי אפי' בשבת רק להבדות בשיהות חולין אסור (כא"ת ש"ז ס"ב). וכ"ב אדברי בן סירא אמרי' בש"ס דרק אסור לקרות (ופשוט דזה נמי דוקא בקבע אסור, אבל שלא יהיה להקורא תלעה"ב לא שמענו בשום דוכתא. מיהו בביהכ"ס פשוט דהכל שרי, ורק דברי חסק אסור שם) אב"י והרי הרמב"ם פ"ב מעבו"ם ה"ב החמיר מאד מלקרות בספרי עכו"ם, והוא עלמו כ' בתורה נבוכים ח"ג פכ"ש שקרא כל החיבורים הנ"ל. אע"כ דברי ע"ר שליט"א, או דלהתלמד שרי, ובנטיעת קטוחין, בסנהדרין (ס"ח א') וגורת לבנות בר"ה דכ"ד ב'): ט) הה"ה פסוק אחר רק נקבע זה לרבותא, אף בנזכר בו רפואה אסור, וכ"ש פסוק אחר ואפי' בקורא בלע"ז (וי"ח). מיהו דוקא ברוקק על המכה וקורא הפסוק על הרקיקה כדי שיתרפא, אבל בלא רקיקה ובלא מכה, אז רק אסור לקרות פסוק כדי להתרפות בו מחולי (י"ד קע"ט ח'). וכ"ב אסור להניח ספר או תפילין על הדם הנבעת או על המולה, כמו שמהגין בולד קודם המילה, [עי' רמב"ם פי"א מעבו"ם הי"ב. וכ' רכ"מ שם, דטעם הרמב"ם דליף לה משבועות (דע"ו) דאסור להתרפאות בד"ת. וקי"ל מדאמרי' בסנהדרין (נ"ד א') דמאן דבעית לקרי ק"ש, אלמא דאיבעית לא מקרי תולה, וכן כתב מהרש"א שם. וכ"ל דעק"ל מדאמרי' (שרוכין נ"ד א') הם בראשו יעסוק בתורה, והרי אסור להתרפאות בד"ת. אע"כ דדוקא פסוק א' אסור לקרות, דאין כוונתי

*) כן פי' רש"י בהגהה שם.

לגמוד

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ומתיבב בזה דקדוקו של ב"י בטור"ד סימן קע"ט ודלא כסברתו שהיא בהפך]: **ב** ירבעם. דכתיב (מלכים א' י"ג) ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה. להכחיד בעה"ז. ולהשמיד לעה"ב. גמרא דף ק"ח [ע"ב]: אחאב. דכתיב (שם כ"א) והסרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל. עצור בעה"ז ועזוב בעה"ב. גמרא דק"ב: ומנשה. דכתיב ביה (מלכים ב' כ"א) ויעש הרע בעיני ה' [וגו'] כאשר עשה אחאב מלך ישראל מה אחאב אין לו חלק לעה"ב. אף מנשה אין לו חלק לעה"ב. גמרא שם: בלעם. נתן סימן בעצמו אמר (במדבר כ"ג) תמות נפשי מות ישרים [וגו']. אם תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי כמוהו. ואם לאו הנני הולך לעמי. גמרא דף ק"ה. ומ"ש הר"ב ואע"ג דבלעם מאו"ה הוה וכו'. מבוא דקי"ל חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא. עיין מ"ש במסכת י"ד פ"ג דאבות בשם הרמב"ם: ודואג. דאמר דוד (תהלים נ"ב) בבא דואג האדומי וגנד לבאול וגו'. גם אל יתלך לנצח יחתך ויסחך מאהל וסרשך מארץ חיים סלה. גמרא דף ק"ו: ואחיתופל. לא אתפרש בגמרא אבל נ"ל מדכתיב (שם ט"ה) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. ודרשוהו בגמרא על דואג ואחיתופל מכלל דכתיב שם. ואפשר לי עוד לדרוש דכתיב (שמואל ב' י"ז) ויחנק וימת ויקבר ובלוט היה המקרא חסר באומרו ויחנק ויקבר. מאי וימת. אלא דמיתה מיתה הגיעה לעה"ב: ונחזי. דכתיב (מלכים ב' ח') וילך) אליבא דמשק. להיכא אזל. א"ר יוחנן שהלך להחזיר גחזי בתשובה ולא חזר. א"ל חזור בך א"ל כך מקובלני ממך החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות השובה. מאי עביד. איכא דאמרי אבן שואבת אלה לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים וארץ. וא"ר שם חקק בפיה. והיתה מכרזת ואומרת אבי ולא יהיה לך. וא"ר רבנן דהה מקמיה. שנאמר [שם ו'] ויאמרו בני הנביאים אל אליעא הנה המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו. מכלל דעד השתא לא הוו פייסי. [גמרא דף ק"ז ע"ב]: **ג** ואין עומדין בדין. לעה"ב אחר התחיה. וכעין שנאמר (דניאל י"ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם. ומנא אמינא לה

*) כ"ה הגי' בגמ' לגל נשון המקרא ויצא ועי' רש"א בח"א.

ב שלשה מלכים וכו'. הגיגה פ"ו ע"ב במד"ל פ' י"ז שמשל"ר פ"א מגרש מהלים מזמור ה' אדר"ן פנ"ו ומי' פ' מ"ח ומי' מכנ"ח פ"ב ינאב"ב פ"ג: **ג** דור המבול אין להם חלק לעוה"ב. ק"ז ע"ב פי' ירוכלמי שכיעים פ"ח ה"ח מדרש תהלים מזמור מ':

שנויי נוסחאות

ב ירבעם אחאב ומנשה. בד"ל ובכי"ק.. ואחאב.. במסכי"ר אחאב ירבעם ומנשה ולאו נכון. (ויעתר לו). במסכ"ר ליתא. (וישמע תחנתו). בכי"מ ליתא כ"ל ובכי"ק ובמסכי"ר . . תפלתו וכ"ה בכי"פ (ושם הפסוק מבונה ויתפלל אל ה' ויעתר לו וישמע תפלתו וישיבהו לירושלים במלכותו). למלכותו השיבו. בד"ל השיבוהו וכן בסמוך וכ"ל השיבהו. ולא לחיי העה"ב השיבו. בכי"ק ובמסכי"ל לא השיבו לחיי העה"ב וכ"ה בד"ל (ושם ולא . .). ארבעה הדיוטות. בכי"ק וארבעה . . וכ"ה בד"ל ובמסכי"ר . ודואג ואחיתופל. במסכי"ר . אחיתופל; בכי"מ ובכי"פ ודואג האדומי . . **ג** באדם לעולם. בכי"ק.. לעולם וגו'. (לא דין ולא רוח). בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ר וכ"ר ובכי"ר ד' סולמו (שם ר"ל) ליתא (ואולי גם ברש"י לפנינו יש לגיע סנהדרה קודם לא דין ודברי רש"י שם עפ"י הבריתא). דור המבול כו'. כל הדבור הזה עד אנשי סדום ליתי בכי"ק ובמסכי"ר (גם בגמ' ירושלמי לא דברה מזה). ועי' לקיון במסנה דבכי ר' נתנאל ובכרש"ו: בכי"מ בא הדבור דדור המבול אחר הדבור דאנשי סדום כו' אלו אנשי סדום ואח"כ מתחיל מסיר הדבור דאנשי סדום עד ואחטאים לח': בד"ל בא הדבור דדור המבול אחר הדבור דמרגלים אלא כסדר הכתוב. שנאמר (ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ) ויפץ כו'. וכ"ה במסכי"ר דפו"י: במסכ"ר ד"ה עפ"ר הגשת המרגל"ל.. הארץ וכתיב ומשם הפיצם ויפץ; בד"ל שנאמר ויפץ ה' אותם בעוה"ז ומשם.. בעוה"ב וליתא ומי' לעיל; בכי"פ ויפץ ה' אותם משם. ומשם הפיצם ה' ע"פ כל הארץ וליתא (ויפץ ה' אותם בעוה"ז ומשם הפיצם / ה' לעוה"ב) וכן ליתא בע"י ומי' רש"י.

יכין תפארת ישראל יכין

לגמוד רק דמתמוון לקרות הפסוק כמין לתם, אבל פרשה שלימה שרי, דלא מוכח שהוא כלוחם לרפואה, רק שתגן עליו זכות למוד התורה] וב"ב הקולה על עצמו קמיע שיש בו שמות שאינן נמחקין מו פסוקים, כל אלה לא די להן שהן בכלל מנחש, אלא הם נ"כ בכלל הכופרים בתורה (רמב"ם הלכת ע"ז פי"א ה"ב). מיהו בברייתא דסקיר"א פסוק מו הולה על עצמו קמיע או תפילין כדי להגן על עצמו שרי. [וב"ל דמה"ע שרי לתלות הקלפין על ד' כותלי הבית שיש בו הילד קודם שנימל, דאע"ג דעדיין לא יצא מכלל נפל, עכ"פ אזלינן בתר רובא וכריתא הוא] וב"ב בים סכנה אפי' להתרפאות מהולי וברקיקה שרי (בי"ד שם), וא"ל דכ"ש דבסכנה מותר לתלות עליו קמיע בפסוקים: י) שמשתמש בשם מ"ב, מזכירו בכוונה ועושה בה כל הפלו בדברי חול, [כך כתב רש"י סנהדרין (דק"ח ב') וע"ז (די"ח א')]. והר"ב כתב שקורא שם הויה בכתבו, וכן כתבו תוס' שבועות (דל"ה א'), ומדלא כתבו דדוקא בלשון עגה אסור, ש"מ דש"ל בלשונא קמא דרש"י, (דק"ח ב') דבגבולין בכל גוונא כשמזכירו אין לו חלקה"ב. ותשובה שיהיה עשו תמור כל כך, ואינו רק לאו הבא מכלל עשה דלעגם כתיב (פסחים ד"ג ע"א). ואת"ל דכמו דבשם מ"ב ה"ע דאין לו חלקה"ב מדמזכה קודם קודמין, ה"ל כשמזכיר השם בכתבו ואפי' שלא לדברי חול, מחלל כבוד קדושת השם ב"ה, עכ"פ היכא שבר רבא למדרשיה בפרקא (שם) ועשה במשנה מפורסת. וגם האי סברא ל"ל למימר לעלם כתיב, הול"ל מתני' היא והעושה בן אין לו חלקה"ב. ותו מדלמדרינן בע"ז (שם) דס"ת בן תדיון שגה השם באותיותיו להתלמד, ואי פירושו לקרותו בכתבו, מאי להתלמד איכא. ועי' מהרש"א (קידושין ע"א א) ברש"י ד"ה שם בן ד' אותיות שב' ממש בדבריו. (וא"ע) אבנם כל שנזכרו בפרקן שאין להם חלקה"ב, היינו בלא עשו השובה (רמב"ם פ"ג מתשובה): יא) כ"ל דש"ל דתשובתו לא היתה שלימה, רק מחמת יראה, וכדאמרי' [בירושלמי הכא] דהוה אמר אם יענני קוב"ה מוטב, ואם לאו אמינא כל אשין שוין: יב) כ"ל דנקט כל הנהו מלכים והדיוטות, אף מה דהוה הוה. אבל רלה הנא למכלל ברמז כל הנהו דלעיל דלא הני להו בפירוש במשנה. דירבעם החטיא הרבים, ואחאב מדהיה מומר לע"ז, ומנשה מדהיה מין שאמר אין אלוה בשמיא [בירושלמי הכא], וגם היה שופך דמים, כמ"ש וגם דם נקי שפך מנשה הרבה (בסנהדרין ל"ט ב'), ובלעם פושע אה"ע בגופן, דהיינו בזנות, דג"כ אין לו חלקה"ב (כר"ה די"ז א'), ואחיתופל, שמרד בדוד, וכיחס שהמלכות ירושה לבית דוד, כמ"ש בילקוט שם, שרלה שאבשלום יהרוג לדוד, ואח"כ יהרוג לאבשלום בדין, על בעילה נשי אביו ומרד באביו, ושאח"כ ימלוך הוא, וא"כ ודאי כיחס בזיות משיח בן דוד. [ואפשר עוד, דלהכי אין לאחיתופל פה"ב, מדהמית את עצמו, וכדמרגלא בפומא דאינשי דהמתכוון ח"ע לדעת אין לו חלקה"ב, וכן נ"ל דמוכח מהשם שביאו לו מאבד ח"ע, דמדלא כיוהו הורג ח"ע, ש"מ דבאמת אבד נפשו. ואעפ"כ לא מלאתי סמך לזה בשום מקום, רק דביאו בלחם שמים כתן כתב שמלא כן בתוספתא דשמחות, ולא מלאתי כן שם בפ"כ שמדבר ממאבד ח"ע. אולם בתדושי מהרי"ע כתובות (דקג"ב), בשאי כוהם שפיל ח"ע לאות מדלא היה בתשבחתא דרבי, וכ"ק אמרה שמזומן לעה"ב, כתב הוא ז"ל, אחז"ל אמרו על הכתוב ותהי שוותתם על עלמותם, זה המאבד ח"ע לדעת אין לו חלקה"ב וש"ב. ולפעד"ב מדכל דולת חייב מיתה, ודק כל חייבי מיתה סמתודה יש לו חלק לעוה"ב (כדלעיל פרק ו' מ"ב), והכי זה לף שהתודה, כאילו לא התודה דמי, דהכי אתר הוידוי שב לקיולו ואחת, לכהי אין לו חלקה"ב). ודוגב בעל לשון הרע, וגחזי שבזה ת"ח (סנהדרין ק"ז ב'), וגם היה מחטיא הרבים (שם): יג) אחר תחיית המתים (כלעיל סי' ד'): יד) ר"ל לא יבוא רוח חיים על עלמותם להחיותם (כיחזקאל ל"ז), או ר"ל לא יהיה נידון רוחי שנתתי באדם של דור זה, לעולמי עד, דהיינו לאחר מחה"מ. ועשה עוגם דור המבול, מהיו פושעי אוה"ע בעופן, דהיינו בזנות, וכלעיל: טו) ועשה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לה דמהניתין בדין זה מיירי. ולא בדין שאחר המות. שכן פירש"י לקמן. אבל עומדין בעדת רשעים שחיין ומידונין. ע"כ: אבל עומדין בדין. משום דליתי לי' שוס משומא כדמשכחת בדור המבול מלא ידון ודור הפלגה נמי עומדין בדין הן. ולא הולרך למתני בהו. ונקט לה הכא משום רבי נחמיה. ומשכחת להו כה"ג כמו שהרמיתיך מקימות במשנה ו' פ"ד דבילה: אלו ואלו. אנשי דור המבול. ואנשי סדום [כדמפיק מקרא] ובחדא פליג ר' נחמיה. רש"י. כלומר דבדור המבול ליח פלוגתא: לא יקומו רשעים במשפט וכו'. רשעים. דור המבול דכתיב [בראשית ו'] כי רבה רעת האדם. חטאים. אנשי סדום. דכתיב בהו רעים וחטאים לה' מאד. רש"י: עשרת השבטים. שהגלה סנחריב שנאמר (מלכים ב' י"ח) ויבאם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי. רש"י: אין עתידים לחזור. לשון רש"י לא בבניהם ובני בניהם קאמר אלא אותן שגלו עצמן אין להם חלק שרשעים גמורים הם. אבל בניהם והדורות הבאים זוכין ומזכין. ע"כ. דאלת"ה הא קשו קראי דיחזקאל שבסוף הספר כתב בחלוק הארץ שהוא לי"ב שבט. וכבר הארכתי בזה בספר תורת הבית בספ"ג בש"ד: שנאמר. ויבליכם. מבמע ביהו כולן גולין במקום א' אל ארץ אחרת. והיינו עשרת השבטים שהגלם סנחריב והושיבם במקום אחד כדאמר שהוליכם למדינת אפרי"קא אבל שני השבטים לא גלו במקום אחד אלא נתפזרו בכל תבלות. ועליהם הוא אומר (זכריה י') אסרקה להם ואקבצם. רש"י: ר"א אומר מה היום מאפיל ומאיר. מה היום מאפיל בבקר אפל ובערב אפל ומאיר. א"כ בערב אפל והולך ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים עתיד להזור להיות להם חלק לעה"ב. רש"י: ך אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעה"ב. והא דפירש הר"ב ברים פירקין דאפילו אלו שנתחייבו מיתה בב"ד וכו'. ומאי שנא אנשי עיר הנדחת מבאר מחוייבי מיתה בב"ד שלא תהא להם כפרה וכדאשכחן גבי בסוף פ"ו נתעבל הבשר וכו' שפירש הר"ב כבר נתכפר לו במיתתו ובבזיונו. והתם על כל הרוגי ב"ד

קמי

עשרת השבטים אינן עתידין לחזור. קמי ע"ב מי' פסיקתא רבתי פסקא נ"ח: ך אנשי עיר הנדחת. ק"ש פ"ג ע' מופסק נגיל מ"ז ע"ש ד"ש ואמתי:

שנויי נוסחאות

(שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים כו' לעוה"ב) אבל. בכי"ק וכמכני"ל ליתא; בכי"ם הסדר אבל עומדין בדין שנאמר ואנשי.. וכ"ה בד"נ ומס וכתנדות התלמוד.. רעים וחטאים וגו' וליתא להמני' לה' מאד רעים בעוה"ז וחטאים לעוה"ב וכן ליתא בע"י ד"ל וכ"ה ישר הסייע הא דלוסף בכרייתא בגמ' (ק"ס, ח') וכן לא היה לפני הרמ"ה (ד"ס). או"א אין עומדין. בד"נ וכבי"ק וכבי"ם ובמכני"ל.. אינן.. שנאמר (על כן לא יקומו רשעים כו' צדיקים) על כן כו'. בכי"ק וכבי"ם ליתא; בד"נ שנאמר.. במשפט וגו' (ז) זה דור המבול.. ובפי' הגרא"ם כאן מסרון דברים וכ"ל.. וגו' ע"כ לא יקומו רשעים במשפט זה דור.. (ע"כ לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול כו' סדום). בכי"מ ליתא ואיתא בגלון. א"ל אינם עומדים בעדת צדיקים. בד"נ ובכי"ק ובמכני"ל הסגמן א"ל בעדת צדיקים אינם עומדים. אבל עומדים. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ופ' ובמכני"ל. עומדין הן. מרגליים כו'. הדבור דמרגליס ליתא בכי"ק ובמכני"ל (ובגמרת הירושלמי לא דברה מזה) ואולי משום דהמרגליס נגלו בתמני דור המדבר דכתיב בהו במדבר הזה יתמו וגו' דאיתא גבי המרגליס; במכנ"ב דפוס ראם מוקף הדבור הזה משום דליתא בירושלמי אבל בגמרא דף ק"ס ע"ב איתא שם ו"ע ועי' ד"ס שם. שנאמר ויומתו כו' הארץ (רעה במגפה לפני ה' ויומתו בעוה"ז במגפה בעולם הבא). בכי"מ ובכי"ם הארץ וגו' ליתא וכן הילקוט פ' שלח רמז תשמ"ד מייתי לה מכרייתא בשם ת"ר (ד"ס ועי"מ ק"ע ע"ב לות ג'); בד"נ.. הארץ ויומתו בעוה"ז.. במגפה בעוה"ב. בד"נ ומכנ"ב.. לעוה"ב. דור המדבר כו'. בכי"ם גם הדבור הזה אחר הדבור דעדת קרח וכ"ה הסדר בע"י ד"ל וכן הגיה הגר"א עפ"י הגמ' (ד"ס). אולם מוסחזנו היא כפי סדר ראיות הכתובים. ושם יומתו. בגלון כי"מ ושם יומתו במדבר חזה יתמו בעוה"ז ושם יומתו לעוה"ב. (עליהם הוא אומר אבשו. בכי"ם ליתא. שנא' ותכס עליהם הארץ (בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל לעוה"ב). במס' ד' ריוות ווימלאו"ם וד"ק בעוה"ב; בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמכני"ל ליתא; בגלון כי"מ.. הקהל ותכס עליהם הארץ בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל לעוה"ב. עליהם הוא אומר. בכי"מ עליהם הכתוב.. בכי"ם.. אמר הכתוב; בתנדות בתלמוד עליהם אמרת חנה. ומחיה (מוריד שאול ויעל). בד"נ ומחיה וגו'. מה היום (הזה) הולך. בכי"ק ובמכנ"ב ובמכני"ל ליתא וכ"ה במכנ"ב ד"ו (ומס מה יום..) אף הן הולכין. בד"נ כך.. ראי"א מה היום. במכנ"ב ראי"א כהיום הזה מה יום והוספה הרש"ל היא עפ"י פירש"י; בד"נ ראי"א אומר אף מה היום. אף עשרת השבטים. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ופ' ובמכני"ל אף הן. שאפל להן (כך) עתיד להאיר להן. וכ"ה במכנ"ב ד"ו; במכנ"ב ד"ח שאפילה.. עתידה..; בכי"ם ליתא במכני"ל בשהיא אפלה להן עתידה ליאור.. וכ"ה בכי"ק (ומס בעשות כשהוא); בד"נ אפלה שלהן עתידה לאור.. בתנדות התלמוד אף הן שהן באפלה עתיד לאור.. ך אנשי עה"נ (אין להם חלקה"ב) שנא' יצאו מ' יושבי עירם ואינן. בכי"ק יושבי עירם לאמר הא אינן וליתא וכ"ה וליתא גם במכני"ל (ומס ליתא גם למ' שנא') ועי' מו"ע וכ"ה לאמר גם בכי"מ ובכי"ם; במכנ"ב בעשות אנשי עירם. בד"נ.. אנשי בליעל, מקרבך וגו' ואינן.

יבין תפארת ישראל יבין

עונשן מדהיו מינין, ואמרו נעלה לרקיע וכו'. אבל עומדין בדין: מז) חטא סדום בחטא דור המבול, רעים בנופש [בזנות], אבל גם חטאים בממונם: יז) דרע וחטא לשון עונש הוא כמו וביום רעה ראה (קהלת ז' ד') וכן ואני ובני אלמה חטאים (מלכים א' כ"א): יח) דור המבול וסדום, ורק באנשי סדום פליג: יט) שחטאו בין עדת לדיקים, לוט וחבריו בהדור: כ) שאנשי סדום יקומו בתחה"מ וידונו: כא) מדכפרו ואמרו אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם (סוטה ל"ה א'), גם דברו לשון הרע (ערכין דט"ו א'): כב) דאי"ל דהלא קרא לומר בחיה מיתה מהו, א"כ הול"ל וימותו במגפה, אלא מדהפסיק עם מלת „האנשים" מוליאי וגו' בין מלת וימותו למלת במגפה, ש"מ דדרשינן הך האנשים מוליאי וגו' אלמעלה ולמטה, ור"ל וימותו האנשים, האנשים במגפה לפני ה', וקמא בעה"ז, ובתרא בעה"ב, דהיינו בהיותם לפני ה': כג) מדכתיב יתמו וימותו. [ותמוה דלמא חד כפה"ז וחד כעוה"ב מדדרשינן במרגליס מדכפל גם כהם וימותו במגפה. ומדלא קאמר גם כהם ואין עומדין, ש"מ דמרגליס עומדין בדין, א"כ דלמא ה"נ בדור המדבר. וכבי נמי מסתברא, דמי גריעי דור המדבר המוסתים ממרגליס שהסיתום ודברו נמי לה"ר. ומהרש"א תי', דאין עומדין בדין עדיף מאין להם עה"ב שגדונין כיסורים תמיד. ואתמ"כ דוחק לומר כן לע"ד, מדקאמר בסדום לעיל וחטאים לעולם הבא, אבל עומדין בדין, ואי עומדין בדין תומרא הוא, מאי אבל. רק גלפע"ד, דמדמתו מרגליס בגיוול, כרש"י בחומש, כפר להם קלת, מיהו בברייתא בגמרא גרס גם בדור המדבר רק שאין להן תלעוס"ב. וכירושלמי לא גרס כלל במשנה בגא דמרגליס ודור המדבר]: כד) שנאמר בשלמים שהקריבו דור המדבר בסיני, הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם: כה) שהגלה סנחריב: כו) לאהבת הקב"ה אליהן, מיהו זרעם זרע יעקב הם כמותו. כך פרשתי ע"ד רש"י בסוף דבריו, וע"כ דל"ל דמ"ש דהאבות לא יחזרו לאהבת הקב"ה, היינו בעה"ב דהרי בזמן המשנה כבר מתו. אמנם מ"ש רש"י

בתחילת

שיש להם חלק: כורתי בריתי עלי זבח. שכרתו ברית עם המקום עלי זבחים ושלמים. דכתיב (שמות כ"ד) ויזבחו זבחים שלמים וכתיב (שם) ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית: אין עתידים לחזור. ממקום שגלו והא דאמרינן שירמיה החזיקן ויאשיהו בן אמון מלך עליהם. לא כולן חזרו אלא

שנאמר (שם י"ג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. רעים בעולם הזה. וחטאים לעולם הבא יז). אבל עומדין בדין יג). רבי נחמיה אומר אלו ואלו יח) אין עומדין בדין. שנאמר (תהלים א') על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים. זה דור המבול. סדום). אין להם חלק לעולם הבא מז) וחטאים בעדת צדיקים. אלו אנשי סדום יט). אמרו לו אינם עומדים בעדת צדיקים. אבל עומדין בעדת רשעים כ). מרגלים. אין להם חלק לעולם הבא כא). שנאמר (במדבר י"ד) וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'. וימותו. בעולם הזה. במגפה. בעולם הבא כב). דור המדבר. אין להם חלק לעולם הבא. ואין עומדין בדין. שנאמר (שם) במדבר הזה יתמו ושם ימותו כג). דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר עליהם הוא אומר (תהלים נ') אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח כד). עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר (במדבר מ"ו) ותכס עליהם הארץ. בעולם הזה. ויאבדו מתוך הקהל. לעולם הבא. דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר עליהם הוא אומר (שמואל א' ב') ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. עשרת השבטים כה) אינן עתידין לחזור כו) שנאמר (דברים כ"ט) וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הזה. הולך ואינו חוזר. אף הם הולכים ואינם חוזרים. דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר מה היום מאפיל ומאיר. אף עשרת השבטים שאפל להן כך עתיד להאיר להן: ך אנשי עיר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אמה מקלתן: **ד** יצאו אנשים בני בליעל. בגיס שאינם עולים בתחיית המתים. ונדחין כמדיחין: עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר. דכתיב וידיחו את יושבי עיר לאמרת: ומאותו השבט. דכתיב מקרבך מקרב השבט עצמו: ועד שיודח רובה. על עיר. דכתיב יושבי עירם. דמשמע יושבה של עיר דהיינו רובה: הרי אלו כיחידים. שעבדו ע"ז וידחו בסקילה וממונן פלט: וצריכים. אבל עיר הנדחת. שני עדים והתראה לכל אחד ואחד. שהיו מרבים להם בתי דינין וכל מי שנמצא שעבד עבודה זרה בעדים והתראה מפרישים אותן עד שירחו אם הם רובה של עיר מביאין אותן לב"ד הגדול ונומרין דינן שם והוציאם אותם בסייף. וממונן אבד. ואם לא נמצאו רובה של עיר דנין אותן בסקילה וממונן פלט: **ה** החמרת והגמלת. שירדה של חמרים ושל גמלים שנשתהו בעיר שלשים יום הוי להו בכלל יושבי עירם: הרי אלו מצילין. אם רוב אנשי העיר הודחו. ומיעוט לא הודחו. וחמרים וגמלים שלא הודחו. משלימין את המועט לעשות רוב הרי אלו מצילין. שאין ממונן אבד. אלא נדונין כיחידים. וה"ה דגורמין נמי לעשות עיר

הנדחת. אין להם חלק לעולם הבא כו'). שנאמר (שם י"ג) יצאו אנשים בני בליעל (בח) מקרבך וידיחו את יושבי עירם. ואינן נהרגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר (בט) ומאותו השבט (ל). ועד שיודח רובה. ועד שידיחום אנשים. הדיחוה נשים וקטנים. או שהודח מיעוטה. או שהיו מדיחיה הוצה לה. הרי אלו כיחידים (לא). וצריכין שני עדים והתראה לכל אחד ואחד (לב). זה חומר ביחידים. מבמרובים. שהיחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט. והמרובים בסייף לפיכך ממונם אבד: **ה** (שם) הכה תכה את וגו' (לג). החמרת והגמלת (לד) העוברת ממקום למקום (לה). הרי אלו מצילין אותה (לו) החרם אותה ואת כל אשר בה וגו' מכאן אמרו נכסי צדיקים שבתוכה (לז) אובדין שבחוצה לה פליטין. ושל רשעים. בין שבתוכה. בין שבחוצה לה. הרי אלו

קלי כדתנן לעיל מינה. הא מלתא מיתרלה כמ"ש התוספות פ"ו דף מ"ו. דהא דתנן הכא שאין להם חלק לעה"ב. הני מילי דלא איקטיל. אבל אם דנו אותם והרגום יש להם חלק [לעה"ב]. ע"כ. ואע"ג שזה שכתבו כן הוא בדברי המקשה דהתם. כיון דאיקטיל הוא לה כפרה. מ"מ אפ"פ שסברא זו נידחית. דבמיתתן עדיין אין להם כפרה. מ"מ נתעכל הכשר יש להן כפרה. וכמו שהארכתי שם בס"ד. ומכיון דכפרה יש להן הדרן קושיא זו לדוכתא אמאי אין להם חלק לעה"ב. אי לאו תירולא דתוספות: ועד שידיחוה אנשים וט'. דת"ר יצאו אנשים אנשים ולא נשים. אנשים ולא קטנים. גמרא: וצריכין ב' עדים והתראה. דת"ר לאמר בצריכין עדים והתראה לכל א' וא'. ופירש"י לאמר גלה ונעבדה מבמע [שלריך לומר לפניו שכך אומרים גלה ונעבדה ואין אמירה אלא בעדים. אלמא לריך עדים לכל א' וא' שיעידו עליהם מה שאמרו. וה"ל לריך התראה לכל א' וא' מהם: לכל א' וא'. כתב הר"ב שהיו מרבים להם בתי דינין. לאו משום [דאין] דנין ב' ביום א' כדתנן בפ"ו משנה ד' דהא אמרן התם דמיתה א' [ובעבירה א'] דנין. ואותן נשים דשמעון בן שטח לאו בעבירה

לאחת היו. דאיכא בחוב. ואיכא בידשני. והכתוב חלקן לגיס. ולפיכך אמרו ליה לשמעון דאין דנין גיס ביום א'. אלא משום דנפיש עדים לכל א' וא'. ואין פנאי לחקור כל א' וא' ביום א' מרבין להם בתי דינין כדי שתקובל עדותן ביום א' ויוגמר דין כולם ביום א'. ואי אתה מעשה את דינן. רש"י דהכא ורפ"ו דף מ"ו. ומ"ש הר"ב מביאין אותן לב"ד הגדול כדתנן במשנה ה' דפ"ק דאין שונין עיר הנדחת אלא ע"פ ב"ד של ע"א: **ד** החמרת והגמלת וכו'. כתב הר"ב שנשתהו בעיר ל' יום. גמרא. ורמינהי כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש. [משנה ה' פ"ק דב"ב] אמר רבא לא קשיא הא למיהוי כבני מתא לתת לגרמי העיר. הא למיהוי מיתבי מתא. מני בל' יום. וקרינן בהו את יושבי העיר הסיא: נכסי לדיקים שבתוכה. והם שאר יושבי העיר שלא הודחו עם רובה. רמב"ם פ"ד מהלכות עבודה זרה: אובדין וכו'. ת"ר החרם אותה ואת כל אשר בה. פרט לנכסי לדיקים שבתוכה לה. ואת כל אשר בה לרבות נכסי לדיקים שבחוצה. שלה ולא שלל שמים. ואת כל שלה לרבות נכסי רשעים שחוצה לה. אמר ר' שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי לדיקים שבתוכה יאבדו. מי גרם להם שידורו בתוכה. ממונם. לפיכך ממונם אבד. גמרא. ופירש"י דבכל דוכתא דרש ר"ש טעמיה דקרא ע"כ. ולי נראה דכיון דלטעין דין לא

נפקא

ואינן נהרגין. מיי' פ"ל מהל' ס"ב פל"ג עשין פ"ו: וצריכין שני עדים כו'. מיי' שם פ"ט ה"ו: שהיחידים בסקילה. מיי' שם פ"ג: והמרובין בסייף. מיי' שם פ"ו: **ה** הכה תכה כו'. קי"ל פ"ג: החברת והגמלת כו' פ"ג ה' פ"ב: כבאן אמרו כו' ושל רשעים כו'. מיי' שם פ"ז וה"י:

שנויי נוסחאות

ועד שיודח רובה ועד שידיחוה. וכ"ה במשב"ל ד"ון בד"נ ובמשב"ל ד"ת.. שידיחוה וכ"ה בכי"ק ובמשכי"ל (וכתב עד .עד..) בכי"מ.. ושידיחוה. (או שהודח מעוטה). בכי"ק ליתא. או שהיו מדיחיה חוצה לה. בד"נ או היו מדיחיה מחוצה לה וכ"ה מחוצה גם בכי"ק ובמשכי"ל. וצריכין ב' עדים. במשכי"ל צריכין.. פלט.בד"נ פליט.**ה**תכה את וגו'. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל תכה את יושבי העיר ההיא (לפי חרב) וכ"כ במשב"ל (ושם העיר הזאת בטעות); בכי"פ ליתא לפי חרב. **ה** העוברת. בכי"ק והעוברת.מצילין אותה. בד"נ ובמשכי"ל וכיד רמ"ם .. אותן. החרם אותה. בד"נ ודפו"י ובמשב"ל (שנאמר) החרם. והגל"ת מתקה בגמ'. בה וגו'. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ל ובמשכי"לבה ואת בהמת' לפי חרב. אובדין שבחוצה. בד"נ ובכי"מ אבודין ושבחוצה וכ"ה אבודין גם בכי"פ וכ"ם ושבחוצה גם בכי"ק ובמשכי"ל. בין שבתוכה בין שבחוצה לה (הרי אלו) אובדין. בכי"ק ובמשכי"ל בין מתוכה בין מחוצה לה אובדין וכ"ם בד"נ (ושם אבודין); בכי"מ בין בתוכה בין בחוצה לה אבודין; בכי"פ ושל"ר שבתוכה ושבחוצה לה אבודין.

תוספות חדשים

פ"ו ה בתוי"ט ד"ה אובדין כו' ול"ל כו' ול"ל דמ"מ לדיק שיומ דל שם ונפל לו שם ממון בירושם וכדומה. דלו"ש ניעולים מה שאין כן לרבנן ולכן תמיהני על הרמב"ם שנפ' ד' מהלכות עבודה זרה כתב נכסי לדיקים שבתוכם ושם שאר יושבי העיר שלא הודחו עם רובם נגרשין עם שלשה הוליל ויאבדו שם ממונם אבד עכ"ל. והרמב"ם בעלמא לא ס"ל כר"ש כמ"ש התוי"ט בפרק ג' משנה ס' וע"ל ג"ל דס"ל דרבנן לא פליגי עליו.אבל קשה מג"ל. דיותר מסתבר כסברתר"ש.:

(המהרש"ל ז"ל):

ואם"ו הגאון אב"ד ור"מ ז"ל דתה זה דאם קרוב המתא נפל בירושה לדיק

עדה

בתחילת דבריו שרק מקלתן החזר ירמיה הנביא אמהכ"ר דוחק דהרי הסתא ארלות לחלא וחבור וגו' בלתן הודו טוב גלויין לנו וידענו שהיהודים בהודו ובכינא הם רק מעט מזער נגד עם הקודש שבאפריקא ואירלאפא ובאזיא המערבית, וכבר נתקשה בזה בעל מאור עינים (דע"מ ב'). אמנם ל"מ גראה לי שודאי ירמיה החזיר רבים מהם, וכדמשמע במגילה וערכין, רק שהרבה מהנשארים נטמעו בין הגויים, כאשר ידענו הרבה מהם שהם בתוכדיהן וכינא ואבעסיניין, ואינן יודעים רק שהן יהודים, ומלין מ"ע ומקיימין איזה מלות, אבל עבודתם את ד' מעורב עם עבודת אלילים, ובהא פליגי ר"ע ור"א אם לעתיד לבא אותן שנשארו מטומעים שוב יתקרבו תחת כנפי השכינה ביד חזקה, כמ"ש חי ד' לבאות אם לא ביד חזקה ובח"ש אמלוך עליכם, דאף שכמה מהן הן עע"ז ממש, וגם שם ישראל נשכח מהן, ורק איזה מנהגי ישראל עדיין מעשה אבותיהן בידיהן, כעם אפאנגאנען שכמה חכמי יעאנגראפיע חושבין בהם יהודים שבוחים. אבל הרי גם במגרים היו כולן עע"ז [בסנהדרין ק"ג ב'] והקב"ה ברוב רחמיו פתח בלבת עיניהם ונאלם]: בו) מיהו בשמדומו בב"ד והתוודו קודם שנהרגו יש להן חלק לעוה"ב,

וה"ה בכל עובדי ע"ז, כלעיל סי' ו'. רק קמ"ל אע"ג דרבים ניהו, והיקל רחמנא במיתתן בסייף ולא בסקילה כשאר עע"ז, סד"א ה"נ יוקל עליהן עונם שמיס בשמתו על מבוחן, קמ"ל דאפ"ה בשמתו כדרכן אין להן תלעוה"ב: בח) ר"ל בלי יעל, שאינן עולין בתחה"מ ולפי עד"ל מדכתיב וידיחו, שהדיחום מעה"ב: בט) מדכתיב עירם: ל) מדכתיב מקרבך: לא) ונסקלין וממונן פלט: לב) בין שהודח מיעוטה לו רובה: לג) אפילו טף ונשים של העובדין. [כך כ' הרמב"ם בפ"ד מע"ז, ומשמע אפילו לא הודחו, דאל"כ נשים פטיעת הרי הוקשה אשה לאיש לכל עונשין בתורה [בסוטה כ"מ ב'], ודוחק לומר דלעולם בהודחו וקמ"ל הרמב"ם דאינן בסקילה כשאר עע"ז רק בסייף, דאין זה במשמעות לשון הרמב"ם. אבנם תמהני דבתוספתא שלהי סנהדרין כתוב בסדיא דפלוגתא דר"א וחכמים היא אפילו הודחו הקטנים אינן נהרגין, ואמאי פסק הרמב"ם בר"א שמותי (בסבת ק"ל ע"ב). ותו דבתו' משמע דבלא עבדו לכ"פ פטיני. ול"ע]: לד) שיירות מוליכי חמרים וגמלים במשאות: לה) ושהו שם ל' יום: לו) אם משלימין הרוב שלא עבדו מדונין העובדים כיחידים, וממונם פלט וחטף כלל. וה"ה במשלימין להרוב החיוב: לז) מלת „שבתוכה" אתרוייהו קאי, שדרין בתוכה,

וגם

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נפקא מינה מידי נתנה תורה לדרוש טעמיה. כדאמרינן גמי במשנה ה' ו' פ"ח ובשאר דוכתין: ן עושין לה רחוב. דרחובה דהשתא גמי משמע. גמרא: ההקדשות שבתוכה יפדו. אם הם בדק הבית כמו שאוכיח בסמוך: ותרומות ירקבו. כתב הר"ב בגמ' מוקמינן לה בתרומה ביד כהן וכו'. ואם תרומה ביד ישראל היא. שלא גבוה הוא ותנתן לכהן שבעיר אחרת. וז"ל הרמב"ם בסוף פ"ד מהלכות עבודה זרה מפני שהן נלכו שמים וקדושתן קדושת הגוף. ע"כ. כלומר ולא דמי להקדשות דתנן בהם יפדו. דאותן הן בדבק הבית שאין להם אלא קדושת דמים ורש"י פירש שבעיר אחרת. כלומר לכהן שלא הודח עמהן. וקשה לי דמאי מהניא דהא הוי ככסי לדיקים שבתוכה. אלא מצטע לי שבעיר אחרת דוקא. דקיימא לן שלגה. ולא שלא חברתה שבתוכה: מעשר שני. כתב הר"ב אע"ג דממון ישראל הוא. לא דקיימא לן הכי. דהא בסדיא פסק הר"ב במשנה ג' פרק ד' דמעשר שני כמאן דאמר ממון גבוה הוא. אלא אפילו למ"ד דממון ישראל הוא קאמר: יגנזו. ולא סגי להניחם שירקבו כמו בתרומה. משום דמעשר שני וכן כתבי הקדש הכל מותרין בה ונהנין בהן. חשבו שאם ינימום שיהנו מהם. מה שא"כ תרומה דליתא אלא לכהנים. וכהנים זריזין הן. ולא יהנו ממנה ["לפי הא דכתבתי משמא דגמרא במשנה ג' פ"ח דברכות]: כל זמן שהרשעים בעולם. מאן רשעים אמר רב יוסף גנבי. גמרא [דקי"ג]:

ן אם אין לה רחוב כו'. מיי' פ"ח ה"ו: ההקדשות שבה יפדו. מיי' פ"ב ה"ג: אם אתם עושין כל. מיי' פ"ח ה"ו: לא תבנה עוד. מיי' פ"ז ה"ז:

ראשון לציון

ן במשנה וכתבי הקודש יגנזו עיין יסל"מ:

שנויי נוסחאות

ן (ושנאמר) ואת כל שללה. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמכי"ל ליתא וכן מהקה הגר"א. והתו"ס רשם מלת ס"א גם על המלות ואת כל שללה תקבוץ ואל שבשה"ל ל"ג גם אותם ומתחיל הדבר אל תוך הרחובה וגו' בלשונו ג"ל אין מי"ו קודם מלת הקבוץ. הרחובה (וגו'). בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ופי' ובמכי"ל ליתא. (אם אין לה כו' אותה לתוכה) בכי"פ ליתא; בד"ג ליתא למלת אם. היתה רחובה. בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל היה.. ובכי הוא. (ושרפת באש את העיר) ואת כל. במכי"ב שנא' ושרפת..; בכי"מ ובמכי"ל שנאמר אל תוך רחובה ושרפת.. ובכי"ק (ונסם את כל העיר..); וכ"ה בד"ג (ונסם ליתא); בכי"פ ליתא ואת כל. שללה (כליל לה' אלהיך שללה). בד"ג ובכי"מ ליתא וכן ליתא כליל לה' אלהיך גם בכי"ק ובמכי"ל. ולא שלל שמים. במכי"ל לא..; בכי"ק.. השמים. אמרו ההקדשות שבה. בכי"מ אמרו חכמים. שבתוכה וכ"ה שבתוכה בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל. מע"ש. בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל ומע"ש. כליל לה"א. בד"ג ובמכי"ב שנא' כליל.. ועי' רש"י ומע"ב. (אמר הקב"ה). בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל ליתא. אם אתם עושין כו' (עליכם) באילו אתם מעלין. בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל.. אתה עושה.. עליך.. אתה מעלה וכ"ה בכי"מ (ושם..עושה אתה) וכ"ה במכי"ב ד' מוגיאו ובע"י ד"ר (ובכם ליתא); בכי"ר קר'.. באילו הקרבתם. חלל עולם לא תבנה עוד) לא תעשה. במכי"ב ליתא; בכי"מ גם לא תבנה עוד לא תבנה עוד..; במכי"ל.. לא תעשה (בנגע); בד"ג. לכמו שהיתה. בד"ג ובכי"ק ובמכי"ל לכמ"ת.. וכ"ה בר"ג ד"ה. אבל נעשית (היא). בד"ג ובכי"מ ובכי"פ וקר' ליתא. מן החרם. בד"ג ובכי"ק בא לשון הכתוב עד והחרבך וכ"ה במכי"ל (ונס.. והחרבך תנו'); בכי"מ בא עד מחרון אפו. שב"ו. בד"ג ובכי"ק ובכי"פ ובמכי"ל ב"ו. שהרשעים בעולם חרון אף. בכי"מ שרשעים.. אפו. נסתלק חרון אף מן העולם, בכי"מ.. חרון אפו..; בד"ג חרון אף מסתלק מן העולם.

יכין תפארת ישראל יכין

ונם נכסיהם בתוכה: לה) דעושין החומה חוץ לחרמוב, מדכתיב אל תוך: לו) אם הן קדשי בדק הבית דאפשר בפדיון, נפדין, ואח"כ לרמב"ם נשרפים ולראב"ד מותרים. אבל קדשי מזבח דאין נפדין, ימותו. ואף דגם הן שלא שמים הן, עכ"פ זבח רשעים הועבה: מ) ודוקא בתרומה שביד כהן, שממנו הוא, ואפ"ה מדהיא קדושה שלא מזלזלין בה בהוכה: לח) דעושין החומה חוץ להרחוב, מדכתיב אל תוך: לט) אם הן קדשי בדק הבית דאפשר בפדיון, נפדין, ואח"כ לרמב"ם נשרפים ולראב"ד מותרים. אבל קדשי מזבח דאין נפדין, ימותו. ואף דגם הן שלא שמים הן, עכ"פ זבח רשעים הועבה: מ) ודוקא בתרומה שביד כהן, שממנו הוא, ואפ"ה מדהיא קדושה שלא נבוה הוא, ואינו נאסר: מא) חדאי ממון בעלים הן: מב) ולא סגי להניחן לירקב כבתרומה, דהכא מדהכל מורגלין בהנאתן, חייבין לתקלה, משא"כ תרומה, כהני זריזין הן, וכ"ש הכא שלא באה עדיין לרשותו של שני: מג) שגנבו משלו עיר הנדחת: מד) כדאמרינן בענין:

תוספות חדשים

ד"ה ותרומות. כו' וקשה לי כו' וקושיא זו איננה מובנת דכיון דממון גבוה היה בשעת המעשה לא מיתסר ותנתן אח"כ. לכהן שלא מעשה אף שהוא מאוסף העיר:

לקוטים

ד"ל דמשה"ס ביאה מלשנא דגמרא וכתב של מדינה אחרת להודיע דדוקא הוא ולאו משום שלא הודח בלבד. (שם): שם ד"ה מעשר וכו' וה"ה לכסף מעשר וכסף הקדש בריתא בש"ס. (שם): סד"ה כל וכו' גנבי. קאי לקרא דולא שיך דבר וכו' דהנהנים מאותו החרם לגלו קרי רשעים ומ"ש גנבי אע"ג דלא שיך בממון זה גמינה דלית ליה בעלים ולעריפה עומד דהכי אשכחן בקרא גבי עכן חטא ישראל וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וכו' הכי דליקת דבר מן החרם קרי ליה גמינה. (שם):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק יא **א אלו** הן הנהנקין. ממרא ע"פ ב"ד. שמסרב על דברי בית דין הגדול שבלשכת הגזית: וזוממי בת כהן. אע"פ שהם באים לחייבה שריפה. אין נדונים אלא במיתה שהיו מחייבים את בועלה שהוא בחנק. כשאר סנא טל א"א דכתיב (ויקרא כ"א) היא באש תשרף היא ולא בועלה וזוממיה יצפינן מכאבר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו: ובועלה. לבת כהן כשהיא נשואה. אבל ארוסה היא ובועלה בסקילה: שהמקלל לאחר מיתה חייב. דכתיב (שם כ') אביו ואמו קלל. וקרא יתירא הוא לרבות לאחר מיתה: והמכה לאחר מיתה פטור. דהא לא מחייב עד שיעשה בו חבורה ואין חבורה לאחר מיתה: עד שיכניסנו לרשותו. דכתיב (שמות כ"א) ונמצא בידו. ואין ידו אלא רשותו. וכן הוא אומר (במדבר כ"א) ויקח את כל אשר מידו: וישתמש בו. השמיש שיש בו שום פרוטה. וא"ק מחייב אפילו בהשמיש שהוא פחות משו"פ. והלכה כא"ק: הגונב את בנו. טעמייהו דרבנן דפטרי דכתיב ונמצא בידו. וקרא יתירא הוא דהא כתיב (במדבר כ"ד) כי ימצא איש. אלא למדרש מיהא פרט לזה שהוא מצוי. והלכה כחכמים: רבי יהודה מחייב. דכתיב (שם) מאחיו מבני ישראל. מאחיו למשוטי עבדים. מבני ישראל. לא כתב בני ישראל הוא ממעטינן מי שאינו עבד ואינו בן חורין. השתא דכתיב מבני ישראל. מיעוטא אחריתא. ואין מיעוטא אחר מיעוטא אלא לרבות. ורבנן סברי מאחיו. לאו למשוטי עבדים. דהא אחיה הם במצות. אלא בני ישראל למשוטי עבדים

פרק יא **א אלו** הן הנהנקין. המכה אביו ואמו. וגונב נפש מישראל. וזקן ממרא על פי בית דין א). ונביא השקר ב) והמתנבא בשם עבודת כוכבים. והבא על אשת איש ג). וזוממי בת כהן. ובועלה ד). המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה חומר במקלל מבמכה. שהמקלל לאחר מיתה חייב. והמכה לאחר מיתה פטור ה). הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו. וישתמש בו ו). שנאמר (דברים כ"ד) והתעמר בו ומכרו. הגונב את בנו ז) רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב. וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין. רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין: **ב** זקן ממרא על

פרק יא **א המכה** אביו ואמו. דכתיב (שמות כ"א) ומכה אביו ואמו מות יומת. וכל מיתה האמורה בתורה סתם. איהא אלא חנק [כמ"ש בריש פרק ז']. גמרא. וכן בכולם כתיב מיתה סתם: וזקן ממרא. איכא למידק בסדורא דנקטה מתניתין. דמכה אביו. וגונב. ניחא דכתיבי בהדדי בפרשה משפטים. אבל הכא על אשת איש דכתיב בקדושים. וזוממים וכו' ובכלל א"א הן. ה"ל למנקט קודם זקן ממרא ואיכ דכתיבי בפרשה בופטים. והרמב"ם בס"פ ט"ו מהלכות סנהדרין הקדים א"א לגולם. גראה טעמו שכן בנסקלין נמי הקדימו הערויות לגולן. וגראה לי לפי שראה התנא להתחיל המסכתא מאחרי זאת בדין עדים זוממין מאחר שזכרם בזה הפרק. וכדאיתא בגמרא דסתם. תנא סתם קאי כל הזוממים וכו'. לפיכך ראה כי טוב ביזכיר א"א וזוממין וכו' באחרונה. כדי שכאשר יבארם יהיו בסוף הפרק. ויסמוך אליו תחלת מסכת המתחלת בדין עדים זוממין. ומכאן ג"כ ראיה להקדים פרק חלק להנחנקין: ממרא. כמו ממריס הייתם (דברים ט'). רש"י:

["וזוממי בת כהן וכו'. כתב הר"ב כשהיא נשואה וכו' עיין מ"ש בפ"ט מסנה ג']: עד שיעשה בהן חבורה. איתא עד דקטל לי' מקטל. ס"ד קטל חד בסייף [כדתנן גרפ"פ] ואחביו בחנק. ולמ"ד חנק חמור מהרג. מאי איכא למימר. אלא מדכתיב (שמות כ"א) מכה איש ומת מות יומת. וכתיב (במדבר ל"ה) לו באיבה הכהו בידו וימות ש"מ כל היכא דאיכא הכאה סתם לאו מיתה היא ואימא אף ע"ג דלא עביד ביה חבורה. כתיב במכה בהמה נפש [ונפש מממע דש דהוה חבורה. [רש"י] ואם איתא עיין לנפש בהמה (דה"כ) [דהא א"כ] שכתיבה בחבורה [דלא עשה בה חבורה] חייב. תנהו עיין לנפש אדם [דהיינו אביו. דאע"ג דלא בעינן מיתה. חבורה מיהא בעינן]. גמרא. והמיתה לי דלא כתיב נפש גבי מכה בהמה אלא בהורגה. אבל במזיקה לא כתיב אלא מכה בהמה סתם. כדמוכח קראי דסוף פ' אמור. ובמכילתא פ' משפטים דרשינן הכי. אתה אומר מכה שיש בה חבורה. אמרת. ומה אם מדת נזקין מרובה איני חייב עד שיעשה בה חבורה [דאל"ה אין כאן נזק]. מדת עונשין מעוטא לא יהיה חייב עד שיעשה בהן חבורה. הא מה ת"ל מכה אביו ואמו עד שיעשה בהן חבורה: והמכה לאחר מיתה פטור. כתב הר"ב דהא לא מחייב עד שיעשה בהן חבורה וכו' וכפירש"י והרמב"ם. אבל איכא למימר דמדאלטריך לרבויי גבי מקלל ש"מ דמכה לא. דאין ללמוד ממקלל דשאני מקלל שהוא בסקילה. מ"מ מצינו בגמרא מקשינן הכאה לקללה. ועל היקש איכא למיפרך. הלכך צריכי לפרושי מה"ט: עד שיכניסנו לרשותו. ופה במשנה ו' פ"ז דב"ק תנן הגנבהו או שהוליאו מרשות בעלים ונסתפקו התוספות אי ה"נ הגנבהו כמו שהוליאו דמי או דלמא הכא שאני דהא אשכחן לקמן דמכרו לקרובים פטור דבטינן שיוציאו מרשות אחיו כ"ש דברשות בעלים לא מהני כלל: שנאמר והתעמר בו ומכרו. ות"ק נמי בעי עימור כדפירש הר"ב וכ"ש מכירה דבא ליה פטוגתא ולא היה צריך להאריך *) להביא הכתוב כ"ש ומכרו: רבי יהודה מחייב. כתב הר"ב דכתיב מאחיו למשוטי עבדים. פירשתיו במשנה ג' פ"ח דב"ק: וחכמים פוטרין. כתב הר"ב דסברי מאחיו לאו למשוטי עבדים וכו' ואלא למשוטי מאי איש לומר דמשוס דמ"ש מבני ישראל אתיא למשוטי. הלכך לא סגי דלא לכתוב מ"ש אחרת לגופיה דקרא דגונב נפש מן. ולהכי כתב מאחיו משום המ"ש וה"ל לר"י לא דרים מ"ש דמאחיו מהאי טעמא דאלטריך לגופיה. ומ"מ ס"ל דממילא אמשוטי עבדים לפי שאינם בכלל אחיו. ועוד כ"ל דהלטריך אחיו כדתניא בגמרא ר"ש אומר מאחיו עד שיוציאו מרשות אחיו לאחיו

*) כתוי"ע ד"פ בכתוב להביא גם ומכרו. ובד"ק כתוב במקום ,גס" סמלה ,כ"ס" ובד"מ תקנו כלפניס.

פי"א א) הוא חכם גדול מחכמי ישראל, ונדיק גמור, רק שהורה דבר כמפורש בסרקן נגד פסק של סנהדרי גדולה [עי' רמב"ם פ"ג מממרים]: ב) תמוה זה דברי הרגוס יוסף ב"ע [דברים י"ח פ"כ], שכתב שמיתתו בסייף, והוא נגד משנה ערוכה כאן: ג) דבכולן נאמר בתורה מיתה סתם, והוא הנק: ד) אע"פ שבאין לחייבה שריפה, נדונין בחנק, כמיתה שרצו לחייב להבועל, מדמעטינהו קרא משריפה. והשתא מפרש תנא לכולהו: ה) דאין חבורה לאחר מיתה: ו) בשום פרוטה, ואע"ק אפילו בפחות משו"פ: ז) ורק קטן: ביהושלים

יכין **תפארת ישראל** **יכין**

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לאבין. לו לאחיו. לו לאחד מן הקרובים דפטור. ולר' יהודה תרתי במשמע מאחיו. ואין כ"ל לומר דאה"נ דלר"י חייב במכרו לאחיו כיון שהרמב"ם פוסק כפ"ע מהלכות נגיבה כר"ש ואי איתא דר"י חולק. הא קי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י: **ב** אחד יו על פתח הר הבית. כתב הר"ב הוא שער מזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים. וכן פירש"י. וגרלה שסברתם לקרב הבתי דינין אל המקום היותר מקודש שבאפסר. ולפיכך פירש פתח הר הבית. הוא הפתח אל העבר שלפנים שם מתחלת עזרת נשים ולא בפתח שאל העבר שבחוץ. והרמב"ם בפ"ג ובפ"ח מהלכות ממרים ובפ"ח מהלכות סנהדרין כתב לשון המשנה: כך דרשתי וכו' כך לימדתי וכו'. אין להוכיח מהכפל דחדא במחלוקת מפי השמועה וחדא במחלוקת בדבר שבסברא. שהרי בגמרא דמסקינן דבשניהם נעשה זקן ממרא לא הוכיחו כן מכפל הלשון. אלא יש לפרש דל' דרשה כלומר לדרוש בבית המדרש. ול' לימוד להלמידיו שמשמשין לפניו בביתו. א"נ מדרש משמעות דורשין ולימוד מדמדות שהתורה נדרשת בהן. ובערך דרישת המשמעות נקראו לימוד. והראשון נראה לי עיקר: אם שמעו אומרים להם. ר"ל אם הם יודעים אותו הדין ושמעו דין התורה בו יגידו וכו' עד שיגיע הדבר לב"ד הגדול. ואם ב"ד הגדול מקובלים בדבר ההוא יודעים מה שהם יודעים מן הקבלה. ואם לא שמעו בו שום דבר יחזו בו כפי הסברות והקישות התוריות הידועות אצלם עד שיסכימו כולם או רובם שהדין כך ויאמרו להם שיתחייבו לעשות כן. הרמב"ם בפירושו. ולומר שהשני בתי דינין אינן רשאין להורות מלבד אלא מה שקבלו ושמעו יאמרו ולא זולת. וזה לפי שלא נאמר ע"פ ההורה אשר יורוך. אלא בסנהדרי גדולה היושבים במקום ר"ל בלשכת הגזית. כדדרשינן וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם. וכתבו התוספות בפ"ק דעבודה זרה דף ח' וא"ת ירושלים נמי איקרי מקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני דכתיב במקום אשר יבחר ה'. וי"ל דלגבי דיני נפשות לא איקרי מקום אלא לשכת הגזית. שהיתה חציה בקדש וחציה בחול. והיינו טעמא מכוס דנעינן סנהדרין סמוך לשכינה. וה"נ אמרינן כל המעמיד דיין שאינו הגון. כאילו נטע אשירה אצל מזבח דכתיב שופטים ושוטרים וסמיך ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה'. ע"כ. וא"כ אינו נעשה ממרא אפילו לא ישמע לדבריהם. וקשיא מה הועילו במאמרם שע"פ קבלתם כיון שהזקן אינו מתחייב כשלא ישמע אליהם וכ"ל שזהו שהכריחו להרמב"ם. שבחיבורו פ"ג מהלכות ממרים כתב בענין אחר וז"ל ובאין לב"ד שעל פתח הר הבית. אומרים להם ב"ד כך הוא הדין אם שמע וקבל מהן מוטב וכו'. וכתב הכ"מ גראה שהוא מפרש אם שמעו זקן ממרא [ובית דינו] וקבלו לעשות כדברי אותו ב"ד אומרים להם סברתם. ע"כ. ואת דהרמב"ם מהפך וכותב אם שמע אחד שאמרו להם. לפי שקבלתם הראשונה לשמוע לא סגי שהרי אם אח"כ יחזור לשמועתו ולמודו אינו נעשה ממרא אלא שכוונת המשנה אם שמעו וקבלו דהיינו בין קודם שיאמרו בין אחר שיאמרו אלא באם לא יקבלו עליהם מעיקרא אין להם לזקוק לאמירה כלל שכשם שמלוה לומר דבר הנשמע כך מצוה בלא לומר דבר שאינו נשמע לכך נקט אם שמעו קודם שאמרו להם. והרמב"ם נקטיה בסיפא לפי שעיקר השמיעה צריך שתהיה גם לאחר האמירה דאי לאו הכי לא מהני ולא מידי והיינו השמיעה הראשונה בשמעו מכלל הדברים דאי לא שיקבלו לשמוע מעיקרא פשיטא שלא יהיו נזקקין לומר להם. כלומר כיון שאין בידם להכריח אלא תולה בעצמו של הזקן ובית דינו לשמוע ולקבל: אלו ואלו באים וכו'. אבל באותם היושבים הראשונה לא אמרו אלו ואלו באים לפי שגם השניים אינם אלא של כ"ג כמו הראשונים. אבל הרמב"ם כתב בין בהראשונים. בין בשניים כולן באים וכו': חזר לעירו וכו'. ואם הורה

לעשות

ראשון לציון

גם זה בנוי שמכהו לאחר כיוהו אורכו לו כי מועלה הקללה שיש היזק לאב לעשותו משלש בהכאה עכ"ל:

שנויי נוסחאות

למשפט (וגו') . במכב"ג ליתא: כמבנ"ל למשפט בין דם לדם בין דין לדין וכ"ה בכי"ק (ומס לדין וגו') וכ"ה בכי"פ (ומס .. לדין בין נגע לנגע וגו'). שלשה ב"ד . בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ושלשה.. אחד (יושב). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמסני"ר ליתא בגי הפעמים . ואומר כך דרשתי. בד"נ ואמר להם כך .. ובסמוך ואומר לו ובכי"פ בסמוך ואומר להם. כך לימדתי וכך לימדו. (בכנין הכנד) בכי"ק כך כך למדתי וכך למדו (בקל) ותסרו מם הדברים מן כך (למדתי .. [דפתח הר הבית] עד)כך למדתי [דפתח העזרה] ולכן כתב שם המלה בך ג' פעמים . אם שמעו אומרים . בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ר ובמסני"ר ובמסב"ר ד' שונגינו .. אמרו ובן נסמוך; במסב"ר ד"ו ובתוסי".. אם' ופשטו לה אח"כ בדפוסים הדשים גם ישנים.; אמר והמסרס"ל הגיה.. אומר וכן הדפיסו בד' קושטא וקראקא . באים (להן) לאותן שעל פתח העזרה . בכי"פ.. להן לזה שעל.. וכ"ה בד"נ ובמסני"ר(ובכמה ליתא); בכי"ר באין לב"ד שעל.. ; בגליון בכי"מ (ובפיס ליתא) ובע"י אלו ואלו באין לב"ד שעל פתח העזרה ומזה משמע שאף ב"ד שעל פתח הר הבית עלו עמהם וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלי ממרים ה"ח ועי' הוי"ט (ד"ס) . חבירי (כך לימדתי וכך לימדו חבירי) . בכי"ר קר' חבירי כו'. ואם לאו (אלו ואלו) באין לב"ד הגדול שבלשכת . בכי"פ וקר' ליתא; בכי"מ .. באין ללשכת. שנמנו יוצאת תורה לכל ישראל. בד"נ ובמסני"ר שמשם תורה יוצאה.. וכ"ה בכי"מ (ומס .. לישראל) וכ"ה בכי"ק(ומס..יוצא..). ושנת ולימד בדרך שהיה למד. במכב"ג שנה ולמד בדרך שהיה למד; בד"נ..ולמד בדרך שהוא למד; בכי"ק ובמסני"ר..בדרך שהוא למד; בכי"מ..בדרך שהוא למד. (ואם) הורה. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ר: אם .; במסני"ר ליתא. בזדון. בד"נ ובכי"ק ובכי"פ ובמסני"ר בזדון וגו'

שלשה בתי דינין היו שם. בפרי שופטים קל"ג מיי' פ"ח מה' סנהדרין ה"ג: באין לזה שעל פתח הר הבית. מיי' פ"ג מה' ממרים ה"ח חזר לעירו. מוריות ג' ע"א:

ח) בירושלים: ט) מבפנים לשער מזרח בל חומת הר הבית: י) מבפנים לשער מזרח של עזרת נשים: יא) שבטויה בעזרת [ישראל] (כהנים), תליה בקודם ותליה בחול: יב) זקן זה שהורה בעירו, וב"ד שבעירו שחלקו עליו, לריכים לבוא וכו': יג) דרשתי ר"ל שדרש הדין בי"ג מדות מסברא דנפשיה, ולמדתי ר"ל כך למדתי וקבלתי מרבותי. ואי נרשין לימדתי, ר"ל כך אוריתי לעם: יד) ר"ל אם הב"ד שבהר

יכין תפארת ישראל יכין

הבית שמעו וקבלו אוך הוא הדין מרבותיהם. אז אומרים להן כפי מה שמעו, דאין רשאין לומר דבר מסברא, רק הב"ד הגדול [ולרמב"ם דעת אחרת בזה]: טו) החולקים, והסנהדרי קטנה המסופקין: טו) שהכל מחוייבין לעשות כהוראתן. ולא הלכו מיד אליהן. לבני להטריחם, שהרי עליהן מוטל כל הנהגת ישראל, ואולי ישמעו לראשונים: יז) חנק, אף שמקובל מרבותיו כהוראתו: ולמיד

תוספות הרשים

פרק יא א בחוי"מ סד"ה והבמים שוטרין כו' ואין כ"ל לומר כו' ול"ע דאי מקום הא לא מוכרח כלום דאי"א דלאו תרתי ש"מ אם כן אתיא ר"ש פרנגן דר"י דלא ממעטי מאחיו עבדים לכך הלכתא כר"ש. (ממהורש"ת ז"ל):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו. ובאו לב"ד הגדול ובאלו וחזר לעירו והורה כבתחלה פטור. שאין להם לסמוך על הוראתו והתורה לא חייבה אלא מופלא ומומחה לב"ד כדילפינן מכי יפלא ממך במופלא שבב"ד הכתוב מדבר: נמצא חומרו קולו. חומר העבירה שעבר והורה אף ע"פ שלא הגיע להוראה מוסף על ההמראה שהמרה ע"פ ב"ד. היא נעשית לו קולא לפטרו מן המיתה. שאם היה זקן שהגיע להוראה והמרה ע"פ ב"ד היה חייב מיתה: ג האומר אין תפילין. פטור שאין זו הוראה. דומל קרני בי רב הוא: חמש טוטפות. יש הוראה ואע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים חייב שבמדרש סופרים [לטטפת לטטפת] לטוטפת כתיב. הרי כאן ד' פרשיות: ד ולא בב"ד שביבנה. שאלו לב"ד שבלשכת

חייב עד שיורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות. פטור יח). נמצא חומרו קולו יט): ג חומר בדברי סופרים כ) מבדברי תורה כא). האומר אין תפילין בדי לעבור על דברי תורה כב) פטור כג). חמשה טוטפות להוסיף על דברי סופרים כד). חייב: ד אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו כה). ולא בבית דין שביבנה כו). אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים. ומשמרין אותו עד הרגל. וממיתין אותו ברגל כז). שנאמר

תורה אפילו חמש. דא"כ היאך תחייבהו התורה מיתה מה שהוראת התורה עצמה היא כך. אלא כל שאינו מפורש בתורה אע"פ שהוא דאורייתא. ד"ס קרינן ליה. כלומר דבר שאלולי קבלו סופרים פירושו לא היינו מצוים אותו כך. וזו היא אחת מהראיות שכתב הכ"מ [ברים הלכות איסורי] לדברי הרמב"ם דמרגלא בפומיה למקרי ד"ס לדבר שהוא מן התורה וכמ"ש ברים מסכת עירובין: האומר אין תפילין וכו' להוסיף על ד"ס חייב. שאינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס. ויש בו להוסיף [על מה שפירשו חכמים] ואם הוסיף גורע [ופוסל הראשון בתוספתו] ואין לנו אלא תפילין דקיל"ן בית מילון רואה את האויר פסול. הלכך אי עביד ד' בתים ונעשים בהכבר. והניחם בראשו. כי הדר חייתי בית אחר ואחת גבייהו וגמלא שביה המילון אינו רואה את האויר. הרי שהוספתו גורעו ופוסלו. אבל בלולב ולילית לא משכחת לה. דלולב אי אין לריך אגד האי לחודיה קאי. והאי לחודיה קאי. ואילריך אגד גרוע ועומד הוא [וכי תימא דאגד בכשרות ונטלו ואח"כ הוסיף עליו. דאי הכי לא גרעיה. ולא פסליה. דמכי אגבהיה נפיק ביה. הוספות] ולילית נמי כשבא להוסיף עליו חוט הציצי אחר שקשרן ילטרך להתירן ולחזור ולקשרן. ונמצא דגרוע ועומד הוא. [ואי לא עביד הכי. הוי העשה ולא מן העשוי ולא פסלים. הראב"ד פ"ד מהלכות ממרים] הכי מיפרשא מתניתין בגמרא. והלכה יש דעות המלאים בפ"ד מהלכות ממרים וכפי כוונת התוכר אין להאריך בזה: כדי לעבור על ד"ת פטור. כשהורה בהיותו בחם. אבל הוא יבטל אותה כמו שאמר לעבור על ד"ת עד שיודע שהיא עבירה ולפיכך אינו חייב מיתה ב"ד לפי שלא יהרג מי שמבטל מצות עשה. אבל אם אמר אין תפילין על דרך כפירה יהרג מצד שהוא מין. הרמב"ם [בפירושו] כלומר ותניא בפ"ב דעבודה זרה דכ"ו המינין. מורידין ולא מעלין. ולפיכך ז"ל בהגהתו רפ"ג מהלכות ממרים לא מעלין אותו לריך לומר שסמך על לשונו בפ"ד מהלכות רוצח. שאם כתב שמלוה להרגן ואם לאו וכו': חמשה טוטפות וכו'. כתב הר"ב לטטפת לטטפת לטוטפת כתיב הרי כאן ארבע פרשיות כאשר הגהתי כך היא הגרסא בפ"ד דחגיגה דף ל"ז. ובפ"ג דמגילה דף ל"ד וכתבו התוספות. בתמ. והיה אם שמוע כתיב לטטפת והיה כי יביאך כתיב ולטוטפת בכפרים מדויקים. אבל בין פ"א לתי"ו לא כתיב וי"ו. ותימא היכי משמע תרי. ואי הוא אמריגן נורעין ומוסיפין ודורשין מיתא אבל לא אשכחן אלא בתחלת תיבה ובסוף תיבה וכו'. ע"כ. אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' תפילין כתב גם לטטפת בתרא[של ראש] מלא ווי"ו קמץ. וע"ע. [*שוב ראיתי בתוס' פ"ק דמכילתין ד"ד ע"ב שהביאו למ"ה פ"ז דבכורות דהתם דורשין וגורעין ומוסיפים אפילו באמצע התיבה. וכתבו עוד דבירושלמי איכא פלוגתא דר' אמי בשם ר' יוחנן אמר גורעין לדרוש מתחלת הפרשה לסופה פירש מתחלת התיבה לסופה. ור' יוחנן בשם ר' ירמיה [ג"ל דגרס ר"י בשם ר' יוחנן] אמר אפילו באמצע תיבה. ור"ת מפרש דוי"ו דולטטפת דרים. וה"ג לטטפת לטטפת ולטוטפת הרי כאן ד'. ואפ"ג דר"ש לא דרים וי"ו. וי"ו למ"ד דרים. כדאמרן בהערל [דף ע"ב] גבי והטתר עכ"ל]. ועיין בא"ח ס"ס ל"ו. ואמריגן הו בברייתא דהתם [מגחות שם] שזו דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר א"ל מע בכתפי [שם מקום] שתים. פת באפריקי שתים: ד אין ממיתין אותו לא בב"ד שבעירו. אבל דין אותו בב"ד שבעירו כמ"ש במשנה ה' פ"ק. ופירש"י שם בגמרא דף ט"ז דכי כתיב וקמת ועלית. בהוראה כתיב שבאין לשאול מה יורו ומוזר לעירו. ואם הורה לעשות כבתחלה נדון כאחר המומתין בכ"ג. פ"כ: ולא בב"ד שביבנה. כתב הר"ב כיון שסנהדרי גדולה היה יושבת במקומה דתניא [דף פ"ז] אל המקום אלהיך בחר שהמקום גורס: ולא בב"ד שביבנה. אלא מעלין וכו'. פירש

(*) הסג"ל הוא מוטעת כי אין שייכות לדברי התוי"ט שם לענין שלפניו. ויותר נכון להגיה במ"ב פ"ד דשם הזכיר הר"ב ג"כ מופלא שבב"ד. הר"ב

יכין תפארת ישראל יכין

יח) דאינו חייב עד שיהא מומחה בהוראה: יט) ר"ל נמצא שחומר חטאו, דהיינו כשהורה אותו אלא הגיע להוראה, מקיל עי"ז חומר עונשו, שפטור ממיתה: כ) ר"ל מצוה בתורה שאינו מפורש בתורה אלא שקבלנו כך פי' המצוה מפי הסופרים. [ומבאן מוכח הרמב"ם ריש חיות דכל שאינו מפורש בתורה להדיא, ד"ס קרי ליה. ונקט ה' טוטטות לרבותא דאע"ג דרק ב' פעמים כ' בתורה וקשרתם, אפ"ה לא הוה כמו לעבור, וכ"ש מילי אחריתא שלמד מד"ס בא' מי"ג מדות, אבל באמר ג' טוטפת הו"ל לעבור על ד"ת [ועי' כתובות ל"ע א'] דקיי"ל מוסיף על דבריו הוא: כא) דין המפורש בתורה: כב) שהורה שהוא מצוה, ואמר שאפ"ה פטור ממנה: כג) דאין זו הוראה, זיל קרי בי רב הוא. אבל בכיתם ואמר שאינה מצוה, מין הוא, וכל הקודם להרגו זכה: כד) אבל נידון שם: כה) אף שסם יצאו הסנהדרי גדולה קודם וסמוך לחורבן [כר"ה ל"א ב']: כו) כ"ל דלאו ממש ברגל, דהרי דיני נפשות

ציונים

תלמיד שהורה לעשות. מיי' שם ה"ט: ג הומר בדברי סופרים. פ"ח ע"ב: האומר אין תפילין. ירושלמי גרסות פ"א ה"ד עבודה זרה פ"ב ה"ו: חמש טוטפת כו'. מיי' פ"ד מה' סנהדרין ה"ג סמ"ג עשין קי"ח ולאין רי"ז: ד אין ממיתין אותו כו'. פ"ט ע"א מיי' פ"ב מה' ממרים ה"ב:

שנויי גוסחאות

תלמיד. בכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ל התלמיד. קולו. במסכי"ל קולו ובכי"ק (ובטפ שם הו"ו מלמעלה). ג בד"ג בשמעה כל המשנה (ד"ם). ואינו כן, רק שם בלא בתוך פי' הרמב"ם בלתיות כ"י. מבדברי תור'. בד"ג ובכי"ק דברי.. (בדיו). בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל ליתא. דהוסיף. בד"ג לעבור. ד שביבנה אלא. בכי"ק שביבנה ולא בב"ד שבאותו המקום אלא והוא מיותר שבכר הקדים גם שם ולא בבית דין שבעירו. ומשמרין אותו עד הרגל. בכי"פ.. אותו ברגל(?). וממיתין אותו (ברגל). בכי"ק ליתא.

תוספות הדשים

ג בתוי"ט ד"ה חמשה טוטפות כו' ותימה היכי משמע הכי מו' עיין בספר אור תורה בפרשת עקב:

לקוטים

ד בפשנה אין ממיתין וכו' ז"ל הרמב"ם בפ' ממיתין ולא דין אלא בעדים והתראה לפי שאין בכל מחוייבי מיתות אלא כרת (פי' לנקות) מי שלא התראה אלא מסית ועדים ממזרין וכו' ע"כ ולא ידענו מה מקום לגיאור זה בכאן ואולי משום דהנן לעיל ואם הורה לעבוד חייב קמ"ל דאם הבא סבור דמיד חייב אפי' בלא התראה ומ"מ שם היה מקומו. (ס"ל): שם בפשנה מעלין. גומרין דיו לאיתה בב"ד בעירו ותופסין אותו ומעלין אותו לירושלים כ"כ הרמב"ם בפ"ג מה"מ. (שם): שם בפשנה שנאמר ממקום זה לעיל מלאה אלהיהו מלבד הבעלה לירום שאיך ג"כ הכרחה כדאיתא בברייתא בשם ר' לריכין הכרחה וחד מעייהו זקן ממרא והין לומר דסהיא אחיה כר"י דוקא דסא הרמבים בפ' הנזכר פי' ר"ע דמשמרין אותו עד הרגל ומסיים שם שאמר ואל ישמעאל וכו' מכלל שאיך הכרחה ואלבעה לריכין הכרחה וכו' ור"ש בל"מ ודאיינו דקמ"ל הגא במה שבניא הפ' לרמוז הך דשאת אחריתי. (שם):

תלמיד. בכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ל התלמיד. קולו. במסכי"ל קולו ובכי"ק (וטכ שם הו"ו מלמעלה). ג בד"ג בשמעה כל המשנה (ד"ם). ואינו כן, רק שם בלא בתוך פי' הרמב"ם בלתיות כ"י. מבדברי תור'. בד"ג ובכי"ק דברי.. (בדיו). בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל ליתא. דהוסיף. בד"ג לעבור. ד שביבנה אלא. בכי"ק שביבנה ולא בב"ד שבאותו המקום אלא והוא מיותר שבכר הקדים גם שם ולא בבית דין שבעירו. ומשמרין אותו עד הרגל. בכי"פ.. אותו ברגל(?). וממיתין אותו (ברגל). בכי"ק ליתא.

הר"ב שאלו לב"ד שבלשכת הגזית וכו' ושהם וכו' עד שגלתה וכו' וכפירש"י ולריך לפרש אלא מעלין וכו' כשהב"ד חוזר. והתוספות הקשו קושיות רבות והעלו דחוקא כשנגמר דינו קודם שגלתה דלאחר שגלתה בטלה ד"כ. ע"כ. ולי היה נראה לומר דהלא מעלין אינו חוזר על אלא בב"ד שביבנה. אלא על לא בב"ד שבעירו בלבד: רבי יהודה אומר אין מעמין וכו'. בברייתא בגמרא א"ל ר"י וכי נאמר יראו וירחו. והלא לא נאמר אלא ישמעו וירחו. למה מעמין וכו': ה מה שלא נאמר לו. פירש הר"ב ונאמר לאחרו. וכגמרא כגון הנגיע בן עזור דקאי ירמיה בשוק העליון וקאמר (ירמיה מ"ט) כה אמר ה' הנני שובר את קשת עילם. נשא חגגיא קל וחומר בעצמו. מה עילם שלא בחא אלא לעזור את בבל. אמר הקב"ה הנני שובר את קשת עילם. כשדים עצמן על אחת כמה וכמה. אחא איהו בשוק התחתון אמר (ירמיה כ"ח) כה אמר ה' שברתי את עול מלך בבל אמר לי' רב פפא לאביי האי לאחירו ומי לא נאמר. אמר ליה כיון דאתיהיב ק"ו למידרש כמאן דאתמר ליה דמי. הוא מיהו דלא נאמר לו. ובאמת לא קשיא אינה נדע בהרי ירמיה היינו (שם) בבא דברי הגביא וגו'. ומיהו להתרלאתו צריך שיהיו נביאים. ואף על גב דבכובש פריך בגמרא [דף פ"ט] מאן אחרי. היינו טעמא דלא סלקא דעתיה שידעו הנביאים מה שנאמר לאחר. אבל הכא ידע הנביא שקל וחומר זה ים לו פירכא. ובלא ניתן להדרש בנבואה ז שנאמרה לו: אבל הכובש את נבואתו וכו'. כתב הר"ב דכתיב והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי. קרי ביה לא ישמע. וקרי בי' לא ישמיע. וקרי ביה לא ישמע הוא עצמו וכו'. ובגמרא לא אמרו בלשון הראשון קרי ביה. אלא דכתיב והיה האיש אשר לא ישמע. וקרי ביה לא ישמיע אל דברי. והכי פירושו דכתיב והאיש אשר לא ישמע. הייטו המוותר שהוא מבמעות הכתיב כמי שאינו שומע לדברי ה' שדבר הנביא בשמו. וקרי בי' לא ישמיע. הייטו כובש. ופירש רבינו בנור אריה מדלא כתיב אשר לא ישמע אל דבריו. כדכתיב לעיל. אלו תשמעון. ש"מ דבנביא עצמו מדבר אלא ישמיע דברי הש"י. א"נ מדלא כתיב אשר יעבור. ע"כ. וקרי ביה לא ישמע אל דברי. כלומר פסקיה לקרא בשביעא חריפא ולא תתחיל לקרות והיה האיש אשר לא ישמע. אלא אשר לא ישמע ובנביא קאמר. וא"ל דדיוקיה מדלא כתיב ואשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי. ואנא ידענא דמוותר על דברי הנביא קאמר. שהרי הוא מוסב על אליו תשמעון. אלא להכי כתב והיה האיש אשר וגו' למדרש מיניה תרתי. והיה האיש. דהייטו מוותר. ואשר לא ישמע דהייטו העובר על דברי עצמו: והמוותר על דברי נביא. המפקירים שלא חשש למה שאמר לו הנביא. רש"י. ולשון הרמב"ם [בפירושו] והמוותר על דברי הנביא שיקל ויעלים עין בדברי הנביאים ולא יעשה מצותם על הדיוק והדקדוק: ן המתנבא בשם ע"ז. שנאמר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. גמרא: שבל הזוממין מקדימין וכו'. כלומר אין להם לעסוק מיתה אחרת. אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר לה דינו של נדון. רש"י רפ"ק דסנהדרין. ומה פירשו התוספות דלהכי קאמר מקדימין כלומר ודאי אתה צריך להמיתם במיתה (בהמיתו) [ברש"י להמיתו]

ה נביא השקר. פ"פ פ"ח: המתנבא מה שלא שמע. מיי' פ"ה מה' ע"ז ה"ח. פמ"ג לאוין ל"ה: אבל הכובש את נבואתו. מיי' פ"ט מה' יסודי התורה ה"ב. פפ"ג לאוין ל"ג. נהמורתר על דברי נביא. מיי' שם ה"ב. פמ"ג עשין י': ונביא שעבר ע"ד עצמו. מיי' שם פ"ג. פפ"ג לאוין ל"ג: ן המתנבא בשם ע"ז. פ"פ פ"ח. מיי' פ"ה מה' ע"ז. פ"ה פמ"ג. שם: הבא על אשת איש. מיי' פ"ב מה' איסורי ביאה ה"ד: שבל הזוממין כו'. מיי' פ"ח מה' סנהדרין ה"ח. פמ"ג עשין ק"י:

תוספות חדשים

ד במשנה דברי ר"מ. ו: לכה כדברי (הרמב"ם):

ראשון לציון

ד במשנה דברי ר"מ הרמב"ם בפירושו ובמחברו פ"ג מהלכות ממרים דין ח' פסק דהל"כו"ם וכתב הכ"מ מבוס דהלכה כר"מ מחברו והדום הוא מהר"ב ה"ם שלא זכרו מזה כלום: שם בשנו' בן אים שלוי במכב"ג ליתא ותיין יפל"מ:

שנויי נוסחאות

וכל העם ישמעו ויראו (ולא יזידון עוד). במכב"ב כלי ובהרבה דפו"י ובל ישראל.. והוא עפ"י כה"ק שאינם מוגהים; אולם בקצת דפו"י והדפוס תקנו כלפניהן: בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמכבי"ר ליתא. (דברי) ר"ש (ר"י) אומר. בכי"ק קר' ליתא וחיינא נגליון. (את) דינו של זה. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ וקר' ליתא. וכותבין ושולחין (שלוחים). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי' קר' ובמכבי"ר ליתא וכן ליתא בכי"פ (ושם ליתא גם ל"ל וכותבין). איש פלוני (בן איש פלוני). במכבי"ת דפו"י (מלבד ד"נ) ובמכב"ב ליתא והמהרש"ל הוסיף זה גם בשאינו גם בנגי' לשניהו. נתחייב. במכב"ב נמתחייב. (מיתה) בב"ר. בכי"ר קר' ליתא. ה נביא השקר המתנבא. בכי"ק ובכי"מ ונביא. (כמו שהוא בריש פרקא) וכ"ה במכבי"ר (ושם בטעות והמתנבא וכאו שהוא גם בד"נ); בכי"פ נביא השקר זה המתנבא. (מיתתו בידי אדם). בלגדות התלמוד מיתתן בחנק; בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמכבי"ר ליתא ובאמת הוא מיותר דקאי אריש פרקא ואלו הן המתקן וכי שיני דלא סדר הוי לעיל גבי המסה לבין נקן ממרא ואלא זוממי בת כהן הבא עליה ח"ו בחנק מיותר (ד"ס). את נבואתו. בד"נ ובכי"פ ובמכבי"ר על נבואתו. על דברי נביא. בד"נ ובכי"ק.. הנביא. ונביא שעבר. בכי"ק.. שעבר. מיתתו בידי"ש. ן המתנבא. בכי"מ והמתנבא (כנו ם ו"ה ברים פרקא). הבא על א"א. בכי"פ והבא.. ועי' בדבור הקודם. לנשואין. במכב"ב ד"ו ולנשואין בכי"ק ובכי"מ ובמכבי"ר וכן הוגה בכי' קר' מן הנשואין. הבא עליה ח"ו בחנק. עי' לעיל מ"ה ד"ה מיתתו טו'; בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמכבי"ר ובא.. ובועלה. בכי' קר' ובועלה שחן בחנק. שבל הזוממין. במכב"ב.. המוזמין; בכי"ק ובמכבי"ר הא בל הזוממין.

יבין תפארת ישראל בועז

נפטרה אין דומין שבת ויו"ט [יבמות ד"ז מ']. דק ר"ל שיתקוהו בחול המועד, כדי שיתפרסם הענין לכל ישראל שעלו לרגל: בז) קילר התנא דל"ל על שהורה נגד הסנהדרין: בח) דבר שלא נאמר בלו לשום נביאות: בט) רק לנביא אחר: (א) ל) שנלטווה מהקב"ה להתנבאות ולא רלה: לא) שמיקל וממעט לעשות מה שלוהו ה' ע"י הנביא: לב) נ"כ בחנק הם:

כפי

פרק יא (א) אב"ו ומ"ם רתוי"ט כאן ד"ה מה, דלהתרלאתו צריך

ב' נביאים, תמהני דהרי קיי"ל התרלאת ספק שמה התרלאה בשאינה רק ספק למתרה, וודאי למותרה כתוספות שבועות [דל"ז מ' ד"ה הזיד]. השבתי לבני אליע"ז מ"ם רתוי"ט, אין כוונתו בתרו בו ב' נביאים ומשום התרלאת ספק כדבריך. דהרי בל"ז אין צריך שיתרו בו [ובמכות פ"ח מ"ט]. אלא ר"ל שהם אין כאן ב' נביאים שאומרים שאמר להם הקב"ה בפירוש שזה מתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו, מי זולתן יכול להכחיש לזה, והיכי ס"ד להתרות בו כדי להעמיד לו, מי זולתן יכול להכחיש לזה, והיכי ס"ד להתרות בו כדי להעמיד כשיעידו עליו בב"ד שמ"ש, והיאך מוכל להמיתו דלמא בחמת שפיר קאמר. ותמוה בזה דברי תרגום יונתן [דברים י"ח כ'] שכתב שמיתתו בסייף והרי בס"ם [דס"ט מ'] אמרינן דכל מיתה שהם הוא בחנק]*):

*) עיין לעיל לזה ג'.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נמיתו]. אבל ודאי אם איכך יכול. אפ"ה נמי נמיתם בכל מיתה בטולל. ע"כ. [*ומיהו מסקי דדוקא באחת מהארבע מיתות משום דהוו רולח וגואל הדם בני כתובים הבאים כאחד. שבהם מפורש שאם אי אחה יכול וכו'. ובפרק נגמר הדין דף מ"ה מיתתי נמי עיר הנדחת והנסקלין. ומזה קשיא לי על הרמב"ם שבפרק י"ד מהלכות סנהדרין המזה כל המומתים לדין זה. שאם אי אחה וכו' שימיתהו בכל מיתה שיכולים להמיתו בה. ולא חילק בשיטם רק שגם באותה מיתה דוקא יד העדים תהיה בהם ברשומה. ולא כן ברולח שבאותה מיתה יד כל העם שוה בו. והכ"מ לא הפיר בזה]: חוץ מזוממי בת כהן ובועלה לה:

ר"ע מברטנורה

קריאה בה בית אביה: א) לאותה מיתה. שהיו מחייבין את הגדון: ובועלה. כלומר וכל הבועלים גדולים כמיתת הנבעלת חוץ מבועל בת כהן שהיא בברפה והוא בחנק: נשלמה מסכת סנהדרין

מקדימין לאותה מיתה לג). חוץ מזוממי בת כהן ובועלה לד):

נשלמה מסכת סנהדרין

מיתה יד כל העם שוה בו. והכ"מ לא הפיר בזה]: חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. וגראה בעיני דה"ק חוץ מכשהוזמו לבת כהן עם בועלה שגם בועלה גדון. דמתקיים בהו לאחר זמם לעשות לאחיו לבל כשלא זממו לאחיו. כגון שאין מכירין אותו או שלא התרו אלא בה ולא בו. או שהוא בן תשעה שנים ויום אחד שהוא פטור כדתנן בפ"ה דנדה [דף מ"ה] דהשתא אין לנו להקשה לו. דאין ה"ל דמקדימין אותם לדין שלה. וז"ש רש"י. לאחיו. ולא לאחותו. כל היכא דבעדותן מתחייבין אים ואשה וכו'. גם ל' הרמב"ם יורה שכן דעתו שכתב בספ"כ מהלכות עדות שאים שהעידו על ראובן שגאף עם בת כהן. ונגמר דין לראובן שיחנק. ודין הגואפת לשריפה. ואח"כ נמצאו זוממין הרי אלו נחנקין ולא נשרפין. ע"כ. ס"מ דבעי שיהא נגמר דין הגואף. אלא שראיתי להוספות בריש פ"ק דמכות שהוכיחו לאע"פ שאין דין בבועל כדונין בחנק. ולדבריהם ל"ל דתנא מיסרך סריך בלישנא (דר"ע) [נ"ל דריש פרקין] ונקט ובועלה. אע"ג דלא אילטריך ליה הכא: סליקא לה מסכת סנהדרין

א) חסר כ"ו עד הסוף בכל המהדורות גם ליתא בדי ריווח שהיה לפני התו"ע לא בכע"ב ד"ל ליתא והחזרנו את הנמצא במקומו.

יבין תפארת ישראל יבין

לג) כפי שרצו לחייב לאותו שהעידו עליו: לד) ר"ל דוקא כשהעידו עליה לבד, כגון שברח או מת הבועל, או שהוא קטן, או שאין מכירין להבועל, אז נדונין בשריפה כפי שרצו לחייב, אבל כשהעידו עליה ועליו, והוזמו, דינן בחנק. ולתוס' בכל גווגא דינן בחנק. והא דנקט ובועלה, אז אז קתני. ור"ל בכל גווגא דינן שוה: נשלמה מסכת סנהדרין

סוגר העונשין שבתורה, הנזכרים במכילתן ובמסכת מכות:

א

י"ח נסקלין הן [פ"ז מ"ד], וי' נשרפין [פ"ט מ"ח], וב' נהרגין [שם], וי' נחנקין [פי"א מ"ח]. כל זה ברמב"ם פט"ז מסנהדרין]. נמצא סך כל חייבי מיתות ב"ד ל"ו הן [וסימנך ולו סכין כלי מות]. וכולן בשתים בלי התראה כרלוי, חייב עליהן כרת, חוץ מי"ב מהן, ואלו הן, (א) נערה מאורסה [ועי' דיש כריתות דלא נמנה שם נערה המאורסה], (ב) מסית, (ג) מדיח, (ד) מכשף, (ה) מקלל אביו או אמו, (ו) בן סורר ומורה, (ז) רולח, (ח) והובל אביו ואמו, (מ) וגונב נפש מישראל, (י) זקן ממרא, (יא) נביא שקר, (יב) ומתנבא בשם ע"ז. אלו הי"ב מדאורייתא בכרת, אין נס בשגגתן חטאת קבוע. מוסיף עליהן מנדף, אף דבמזיד בהתראה חייב סקילה, ובלא התראה חייב כרת, אפ"ה בשגגתו פטור מחטאת, מדאין בו מעשה, ובחטאת כתיב אשר לא תעשינה [רמב"ם פ"א מהגנות]. נמצא בכולו ל"ו מיתות ב"ד יש בהן ב"ד חייבי כרת, שמהן כ"ג חייבי חטאת:

ב

עוד יש כ"ג חייבי כרת, שאין בהזדונן מיתת ב"ד [רמב"ם פי"ט מסנהדרין], רק שבהזיד בהן בהתראה, חייב מלקות ופטור מכרת שהוא חייב, ובהזיד בלא התראה, חייב כרת ופטור ממלקות, ובשוגג חייב חטאת קבועה, חוץ מב' מהן שאין מלקות בהתראתן, ואין חטאת בשגגתן, משום שהן עשה, ולא עשה מעשה, ואלו הן (א) שלא מיל את עלמו, (ב) שלא הקריב הפסח בזמנו. עוד יש ב' מחייבי כרת של"ל שאינן בחטאת קבוע, רק בקרבן עולה ויורד, ואלו הן.

(א) שמא שאכל קודם, (ב) שמא שנכנס למקדש. נמצא שבכ"ג חייבי כרת הנ"ל יש רק י"ט חייבי חטאת וב' חייבי קרבן עולה ויורד, וב' פטורי קרבן. נמצא שכל חייבי כריתות מ"ז הן, [וסימנן אז אובד בחטאו], דסיינו, כ"ד שבסי' א'. וכ"ג שבסי' ב'. ומהן מ"ב חייבי חטאת [וסימנך זה חייב חטאת], ומה שכתב הרמב"ם [בפי"א מסגגות] שחייבי חטאת הן מ"ג. היינו משום דחשיב אחותו לאחד, ואחותו מאשת אביו לאחד, אבל אנחנו כללנו שניהן בשם אחות, משום שהלכו בעקבות רבינו במקום אחר [פי"ט מסנהדרין]:

ג

דן"יבי מיתה בידי שמים כ"ב הן, וכולן בהתרו בהן חייב מלקות, חוץ מד' מהן שאין לוקין עליהן, מדהן בעשה, ואלו הן (א) המשמש במקדש בלי קידוש ידים ורגלים (ב) ונכיא שכבר נבואתו (ג) ונכיא שעבר על דברי עלמו (ד) ואחר שעובר על דברי הנביא. נמצא יש רק י"ח מהן שלוקין עליהן בהתראתן, [רמב"ם פי"ט מסנהדרין]:

ד

כס"ח חייבי מלקות הן, שאין בהן כרת או מיתה בידי שמים [רמב"ם שם. וסימנך ילקוהו הב"ד]. סך כל הלוקין בחייבי כרת, ובחייבי מיתה בידי שמים, ובחייבי מלקות גרידא ר"ח הן [וכתב הרמב"ם שם הסי', ילקו זר, ולנו הסי' ילקוהו הב"ד ל"ט]. סך כל העונשים שבתורה הנ"ל [חוץ מחייבי חטאת שאינו לעונש רק לכפרה], רמ"ש הן, וסימנך הצילנו מחטא:

חוץ. מזוממי בת כהן ובועלה. מיי' פ"ב מה' מ"ל הלכה י': סלק בס"ד

שנויי נוסחאות

מקדימין לאותה מיתה. בכי"ק מקדמין. המיתה וכ"ה המיתה גם בד"ב ובמשנ"ר. סליק

לקוטים

חוי"מ ד"ה שבל וכו' פי' הטוס' וכו'. לכלהו ק"ק מ"ב בעדים זוממין דלקמן כי הך ליבגא טפי מכל מחייבי מיתה ולפר"ן דבמ"ם שכל הזוממין מקדימין וכו' רמז בזה דבגזרת הכפור סוא בעדים זוממין שבאמיתה הורה לאחרוסים יותר מן הראשונים ואם בלו מאם כיתי עדים זו אחר זו והזימו זו את זו וכן עוזר"ד לעולם המוקדמין הן המכרגין וכמ"ם הרמב"ם בפ"כ מהלכות עדות ובפ"ע ז"ל גם הוא פי' בד"ל ט"ד לא הרגו ונסרגין הרגו אין נהרגין ומכון מאד (ס"ל). באו"ד ומזה ק"ל על הרמב"ם וכו' ז"ל הרמב"ם שם דין ח' מי שמחד על נפשו ולא יכלו ב"ד לאוסרו עד שיתיחדו במיתה שהוא חייב בה הרגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו בה וכו' ואין רשות לשאר הסם וכו' בד"ל בשאר מחוייבי מיתות ב"ד הון מן הרוגה אבל הורג בסם שנגמר דינו רודפין אחריו בכל דבר ובזד כל אדם עד שמוסרין לרוגו ע"כ. ויש לדקדק דאמאי לא כתב רבינו בהלכה נמי רודפין אותו עדיו בכל דבר עד שמוסרין אותו ולישבא דכתב אח"כ ברוגה ולכך ל"ל דמ"ם מיקרא בכל מיתה ר"ל בכל מיתי מאותם ד' מיתות שהזכיר הרגים בפי' דבהו קא משתעי ואיל אבל גבי רוגה דיין וכתב בכל דבר כלומר אפי' אינו מבד' מיתות והסמא דעתו שוה לדעת התוס' ומ"ם בתוי"ט בהכ"מ לא הפיר בזה כבר סק' שם מעין קו' זו שהביא הסוגיא דפ' נגמר הדין וכתב עלה ולכוש ביבטא משמע דרוגה וכו' אשמי משאר חייבי מיתה בהכתי תנא דשאר חייבי מיתות בשי' אלא שמיתתו בהוגה בו ורוגה אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול וכו' ויש להמה על רבינו שכתב שגם בשאר מחוייבי מיתה ממיתין אותם בכל מיתה שיכולים וכו' ע"ש. ואני הבלע"ד פתבתי. (שם):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org